МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН

INTERNATIONAL SLAVIC UNIVERSITY
GAVRILO ROMANOVICH DERZHAVIN

МЕЖДУНАРОДНЫЙ СЛАВЯНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ГАВРИЛА РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН

МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“
СВЕТИ НИКОЛЕ
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ
СТУДИСКА ПРОГРАМА: КАЗНЕНО ПРАВО

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ПРЕВЕНЦИЈА НА МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

Студент: Христина Алексова
Број на индекс:М217007
Ментор: доц.д-р Марија Гроздановска

Свети Николе, 2023

СОДРЖИНА

АПСТРАКТ.....1
КЛУЧНИ ЗБОРОВИ.....2
ВОВЕД.....3

1.КАЗНЕНО – ПРАВНИ АСПЕКТИ НА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА.....5
1.ПОИМ ЗА МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА.....5
1.1 Поим дете.....5
1.2 Дефинирање на малолетничката деликвенција.....7
1.3 Деца во ризик.....10
1.4 Дете во судир со Законот..... 13
1.5 Прекршоци за кои се тврди дека се извршени од деца.....16

2.ИСТОРИЈА НА СИСТЕМОТ НА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА (Р.С.МАКЕДОНИЈА и САД).....16
1.Историски развој на малолетничко казено право во Р.Северна Македонија.....16
2.Историски развој на малолетничко казнено право во САД.....17
2.1 Реформи за прогресивна ера.....17
2.2.Актот за спречување и контрола на малолетничката деликвенција -1968 година.....19
2.3.Закон за малолетничка правда и спречување на деликвенцијата – 1974 година.....20
2.4.Законодавство – Ограничување со Криминалот.....21
2.5.Развојни фази на детето.....22
2.5.1.Развој на децата од 1 до 2 години.....22
2.5.2.Развој на децата од 3 до 5 години.....23
2.5.3.Развој на децата од 6 до 9 години.....23
2.5.4.Развој на децата од 9 до 11 години.....24
2.5.5.Последна фаза на детството.....24

3.ЕТИОЛОГИЈА И ФЕНОМЕНОЛОГИЈА НА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

1.Етиологијата на малолетничката деликвенција.....25
2.Фактори кои придонесуваат малолетничка деликвенција.....28
3.Истражување: Анализа на податоди од Завод за статистика (од 2009 до 2021 год) Феноменологијата (од 2006 до 2016 година) и дефинирање на деликвенцијата во РСМ.....32
4.Дефинирање на децата според Македонското Кривично Законодавство.....39
4.1.Детската деликвенција во РСМ во период од 2006 до 2016 година.....40
4.2.Општи забелешки за детската деликвенција во периодот од 2006 до 2016 година.....42
5.Криминал и личност.....42
6.Динамичен поглед.....45
7.Социолошки теории.....45
8.Теории на малолетничка деликвенција.....46
8.1.Теорија на аномија.....47
8.2.Теорија на субкултура.....47
8.3.Теорија на деференцијални можности.....48
8.4.Радикална теорија.....49
8.5.Психолошки теории.....50
8.6.Психодинамични (психоаналитички) теории.....51
8.7.Социјализација.....52
8.8. Успешна социјализација во семејството.....52
8.9.Когнитивни теории.....52
8.10.Биолошки фактори.....54
8.11.Криминолошки теории.....55
8.12.Кривично правни теории.....58

4.МАЛОЛЕТНИЧКО ПРАВО

1.Малолетничко право.....59
1.1.Систем на малолетничка правда.....59
1.2.Малолетнички кривнични дела.....59

1.3.Случаи на малоленичка правда.....60

5.ПРЕВЕНЦИЈА НА МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА (Р.С.МАКЕДОНИЈА и САД)

1.Превенција.....60
1.1.Образование.....60
1.2.Рекреација.....61
1.3.Вклучување на Заедницата.....61
1.4.Пренетална и детска посета на медицински сестри.....61
1.5.Програма за обука за интеракција родител – дете.....62
1.6.Програма за спречување на малтретирање.....62
1.7. Програми за превенција во склоп на малолетнички систем за правда.....63
1.8.Капацитетот на семејствата и заедницата.....63
2. Поправен Младинска Установа (САД).....64
3.Завршување на повторни навреди.....65
4.Функционална семејна терапија.....66

НЕЕФИКАСНИ СТРАТЕГИИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА

1.Тактики за плашење.....66
2.Систем на малолетничка деликвенција.....67
3.Закон за малолетничка правда и спречување на деликвенција.....68
4.Тековна состојба на системот на малолетничка правда.....68

6.ВОЗРАСТ ЗА КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ

1.Најниски долни граници на Кривична одговорност.....70
2.Причини зошто е важно да се постапуваат граници со деца 81
2.1.Ограничувањата ги одржуваат децата безбедни.....82
2.2.Ограничувањата ги оддржуваат децата здрави.....82
2.3.Ограничувањата им помагаат на децата да се справат со непријателските чувства.....82
2.4.Ограничувањата им покажуваат на децата дека се грижат за нив.....83

7.ПОСТАПКА НА СУДСКИ СЛУЧАЈ ЗА МАЛОЛЕТНИЦИ

1.Постапка на судски случај за малолетници.....83

1.1.Апсење, упатување и почетен притвор.....84

1.2.Неформално сослушување и распоредување.....85

1.3.Формално рочиште.....85

1.4.Малолетнички судски рочишта.....86

1.5.Деликвенција Петиција.....86

1.6.Петиција за откажување.....87

1.7.Статусни навреди.....87

8.САНКЦИИ СПРЕМА ДЕЦА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....88

8.1.Воспитни мерки.....90

8.2.Дисциплински мерки.....90

8.3.Мерки за засилен надзор.....91

8.4.Заводски мерки.....91

8.5.Алтернативни мерки.....92

2.Насилство на деца.....93

9.МЕЃУНАРОДНА СПОРЕДБА НА МЛАДИНСКА ПРАВДА

1.Меѓународна споредба на младинска правда.....93

2.Возраст во системот.....94

3.Превенција и рана интервенција.....94

4.Истраги и процеси на одлучување.....95

10.ЕВРОПСКА УНИЈА

1.Европска Унија.....96

2.Поглед на превенцијата од малолетничката деликвенција. Начин на спречување до малолетничка деликвенција и улогата на малолетничката правда. Систем на ЕУ.....97

3.Препорака за Европските правила за малолетните престапници.....97

4.Насоки на Советот на Европа на правда кој е поволна за деца.....98

10.1.МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ ЗНАЧАЈНИ ЗА МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА.....99

10.1.1Документи на Обединетите Нации.....99
10.1.2.Советот на Европа.....102

ЗАКЛУЧОК.....106
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....108

АПСТРАКТ

Организираните и индивидуалните форми на однесувањето на децата кои ги нарушуваат општоприфатените правни и морални вредности во општествената заедница, манифестираат растечки тренд во последните неколку години наназад. Денес малолетничката деликвенција има поголем удел во севкупниот криминал од порано, а во исто време се карактеризира со исклучително брза динамика на раст и квалитативно нови и многу потешки облици на прекршување на заштитените општествени добра.
Ваквите појави во основа се условени од сложените фактори кои го детерминираат современиот живот, кои меѓу другото имаат директно влијание врз однесувањето на младите како посебна социо-биолошка група.

Кога станува збор за родовата застапеност на деликвентното однесување што го манифестираат децата, познат е фактот дека учеството на момчињата во вкупниот број случаи на малолетничка деликвенција е значително поголема во споредба со девојчиња. Тоа генерално се должи на разликата што постои во психолошките карактеристики на момчињата како и на девојчињата, но и на различното обликување на третман на општествените улоги кои им припаѓаат на припадниците на двата пола.

Клучни зборови: малолетник/малолетници, фактори на ризик, малолетничка деликвенција, деликвентно однесување, криминално однесување и дете.

ВОВЕД

Криминалитетот како и деликвенцијата може да се каже дека се еден вид комплексна појава, но и најголем проблем денес, односно во општеството тоа претставува тешка загрозба кај правата на човекот.

Оттука може да се каже дека малолетничката деликвенција почнува да се јавува како посебна проблематика која што постепено со годините се искачува се погоре, но битно е да се напомене дека третирањето на малолетниците односно на малолетничката деликвенција се разликува од полнолетните лица.

Постои едно правило кај малолетничката деликвенција и кај малолетнички криминалитет, тука всушност станува збор за една иста појава, но малолетничката деликвенција и малолетничкиот криминалитет треба да се разграничат бидејќи малолетничката деликвенција покрај казнените дела ги опфаќа и оние прекршоци кои што се заедно со социо-патолошките појави, така тие се: простируција, алкохолизам, самоубиство, наркоманија, никотинизиам, вандализам, питачење и многу често зависноста од интернет, додека пак малолетничкиот криминалитет се занимава исклучиво само со кривичните односно казнените дела.

Во малолетничката деликвенција постојат три главни пристапи за да се определи истата, тоа е малолетничката деликвенција во потесно сфаќање кои што ги опфаќа само оние поведенија кои што се пропишани со закон како казнени дела, друга е малолетничката деликвенција како поширок поим, тука таа ги зазема однесувањата на малолетните лица кои имаат карактер на одредена повреда граѓански деликти, на прекршоци и антисоцијалното однесување кое што не се смета за предвидено како казнено дело туку се преземаат одредени мерки за детето, односно поголема заштита за него или да се преземат одредени мерки, и како последно е најширокиот поим за определувањето на малолетничката деликвенција која што ги зазема предделиквентните состојби на детето, тука се развојната и воспитната запуштеност.

Целта на овој труд е да се даде и да се увиди една јасна слика за тоа каде треба да се наоѓа малолетничката деликвенција, како во нашата држава така и пошироко во светот.

На почетокот трудот е структуиран во неколку делови на почеток ја опфаќа и објаснува за поимот на дете, дете во судир со законот, дете во ризик, меѓународните документи кои што имаат големо значење за малолетничката правда, друг дел е посветен за развојните фази на детето и Законот за правда за децата во Р.С.Македонија

и во други држави, односно за етиологијата и превенцијата на малолетничката деликвенција како и за теориите, и уште за санкциите за децата, слободното време како влијае на децата.

Како и кратко истражување во врска осудените и сторителите на кривични дела од страна на малолетните лица во последните 10 години односно деликвентите, како се движи зголемувањето и намалувањето на деликвенцијата и како се воспитуваат децата во нашата држава. Дали постои подобрување, дали има недостаток во училиштата, дали општеството на детето му влијае негативно на неговото развивање, и на што го поттикнува детето да прави во иднина односно по кој пат да се движи. Тоа е таа најранливата тема која што бара многу труд, работа и доста истражување за да се увиди зошто во некои години бројот расте а во некои години бројот односно процентот се намалува на деликвенцијата кај нас и пошироко.

1.ПОИМ ЗА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

1.1.ПОИМ ДЕТЕ

Детето е човечко суштество кое поминува помеѓу фазите на раѓање и пубертетот, или пак помеѓу развојниот период на повој и пубертет.

Поимот дете се однесува на малолетно лице кое е познато како лице помлад од полнолетната возраст, тие деца имаат помалку права и обврски од возрасните, всушност тие се класифицирани како неспособни да донесат било какви сериозни одлуки.

Децата покрај тоа што немаат никакви права тие мора секогаш да бидат под грижа на одговорен возрасен старетел, без разлика дали нивните родители се разведуваат или не.[1]

Раното детство ја следи фазата на детството и започнува со детството кога детето почнува самостојно да зборува или презема чекори. Додека детството завршува околу третата година кога детето станува помалку зависно од родителската помош за основните потреби, раното детство продолжува до отприлика седумгодишната возраст. Но, според Националната асоцијација за образование на малите деца раното детство го вклучува и доењето. Во оваа фаза децата учат преку набљудување, преку експериментирање, и преку комуникација со другите луѓе.

Возрасните го надгледуваат и поддржуваат процесот на развој на детето, по што подоцна ќе доведе до автономија на тоа дете, но во оваа фаза сеуште се создава и силна емоционална врска помеѓу детето и давателите на грижа дали се тоа родители или пак старатели, децата исто така започнуваат предучилишна настава или градинка на оваа возраст па оттука започнува и нивниот социјален живот.

Средното детство зпонува на околу седумгодишна возраст, тоа е приближно на возраста од основното училиште, а околу 12 и 13 годишна возраст го означува и почетокот на адолесценцијата. Во овој период децата се развиваат социјално и психички тие се во фаза кога стекнуваат нови пријателства и стекнуваат нови вештини што им омозможува да станат понезависни и да ја подобрат својата индивидуалност. За

---

[1] Арнаудовски, Љупчо, Груевска, Дракулевски, Александра, (2013) „Пенологија-Прв дел“, Скопје: 2-ри Август Ц-Штип . Арнаудовски, Љупчо, Груевска, Дракулевски, Александра, (2011) „Закон за извршување на санкциите, интегрален текст со предговор кратки објаснувања и регистар на поимите-со прилози“
Алексоски, Стеван, (2010) “Криминологија“, Универзитет Гоце Делчев, Штип
impactlaw.com/criminal-law/juvenile/system

време пак на средното детство децата влегуваат во училишните години каде што се претставени со поинаков амбиент отколку на кој се навикнати, па така таа нова поставка или фаза создава нови предизвици на детето.

Со влезот на училиштето на виделина излегуваат менталните нарушувања кои вообичаено не би се забележале, па така и многу од овие нарушувања вклучуваат: дислексија, аутизам, дискалкулија итн.

Средното детство е време кога децата почнуваат да ја разбираат одговорноста и почнуваат да се обликуваат од нивните врсници и родители. Задолженијата и поодговорните одлуки доаѓаат во овој момент како и социјалната споредба.
Заедно со социјалната споредба доаѓа социјалната игра, со социјалната игра доаѓа учењето и поучувањето, додека за време на социјалната игра децата се учат едни со други најчесто преку набљудување.[2]

Адолесценцијата обично се определува помеѓу почетокот на пубертетот и зрелоста отприлика околу 13 и 19 годишна возраст. Сепак пубертетот обично започнува пред тинејџерските години, иако биолошки детето е човечко суштество помеѓу фазите на раѓање и пубертетот, адолесценцијата е прифатена од некои култури како дел од социјалното детство, бидејќи повеќето адолесценти според Законот се сметаат за малолетни.[3]

Почетокот на адолесценцијата носи разлини физички и психолошки промени во однесувањето кај детето. Крајот на адолсценцијата и почетокот на зрелоста варира во зависност од земја и функција па дури и во рамките на една национална држава или култура може да има различни возрасти во кои поединецот се смета за доволно зрел за да му се довери од општеството одредени задачи.

Државите членки пред се на Конвенцијата за правата на детето (Конвенцијата за правата на детето е меѓународен договор за човекови права што ги дефинира граѓанските, политичките, економските, здравствените, социјалните и културните права на детето), е всушност секое човечко суштество кое нема наполнето 18 години. Државните членки на оваа Конвенција е пред се да се почитуваат и да се обезбедуваат сите права на детето кои што се содржани во Конвенцијата која што е под нивна јурисдикција без било каква дискриминација и без оглед на боја на кожа, на раса, на јазик на социјално потекло, на имотна состојба итн.

---

[2] Арнаудовски, Љупчо, (2007) „Откривање на криминалитетот“, Зборник на Правниот факултет Јустинијан Први-Скопје, Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“
[3] Арнаудовски, Љупчо, Велкова, Татјана, (2017) „Социјална Патологија“ Скопје: 2- риАвгуст Ц Штип

Државните членки ги преземаат сите потребни мерки за да ја обезбедат заштитата на детето од било какви дискриминации или казни кои што се засновани од родителот на детето, од старателот од семејството на детето итн. Државните членки уште се обврзуваат да му обезбедат на детето еден вид заштита и грижа која му е потребна за неговиот живот и неговото добро, пред се имајќи ги предвид правата и обврските а неговите родители или законски старатели.

Државните членки исто така се грижат за институциите и за службите како и установите кои се одговорни за грижата и заштитата на секое дете, да бидат во согласност со стандардите кои што се утврдени од надлежните органи. Државите членки признаваат дека секое дете има право на живот и го обезбедуваат развојот и опстанокот на детето. Детето се регистрира веднаш по неговото раѓање и со тоа потоа има право на име, право на презиме, право на државјанство, како и право на тоа да знае кои му се родители.

Кога постои случај како што е лишување од слобода на детето, овде државите членки му даваат соодветна помош како и заштита за да му биде што побрзо вратен неговиот идентитет. Така тие им овозможуваат на децата да не бидат одвоени од своите родители против нивна волја освен ако постои нешто друго во смисла да биде подобро во интерес на детето.

Барањето на детето или на неговите родители да влезат во државата членка или да ја напуштат заради спојување на семејството, државите членки го решаваат на брз и позитивен начин. Кај дете чии што родители живеат на различни држави има право да одржува лични врски и контакт со двата родители.

Државите членки му овозможуваат на детето право на свое мислење, право на слободно изразување на сите прашања во согласност со неговата зрелост и возраст.

Оваа Конвенција е отворена за пристапување на сите држави, но и подлежи ратификација.

1.2.ДЕФИНИРАЊЕ НА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

Малолетничката деликвенција е учество на малолетно дете на возраст од 10 до 18 година за незаконски секојдневни активности и незаконско однесување.

Малолетничката деликвенција уште се користи и како однесување на децата кои што покажуваат непослушност, кои што се немирни и кои покажуваат палавост, за да се сметаат за надвор од родителската контрола станувајќи еден вид предмет на правна

постапка од страна на судскиот систем во државата. Може да кажеме дека малолетничката деликвенција денес е позната и како т.н малоленички пристап па така секоја држава има свој посебен правен систем за справување за малолетниците кои што го прекршуваат законот.

Терминот деликвенција се однесува на нешто што доцни да се направи како на пример што е да кажеме задоцнето плаќање со кредитна картичка, или пак на криминално и несоодветно однесување. Деликвенцијата најчесто се користи со незаконски дејствија како и неуредни во кои се занимава младиот човек.

Делата што претставуваат малолетничка деликвенција се движат од помали прекршоци кои што се познати денес како "статусни прекршоци" како што се употребата на цигари на малолетниците и отсуството од работа, како кражба и насилни кривични дела. Како што во последните неколку години стапката на апсење на младите е зголемена, така стапката на насилството меѓу овие млади се намали, ова е така затоа што повеќето малолетнички прекршоци се ненасилни иако според Центрите за контрола на болести насилството меѓу младите останува трета водечка причина за смрт кај младите луѓе на возрааст од 10 до 24 година[4].

Деликвенцијата многу често се дефинира како некоја социјална болест затоа што дете деликвент се смета за лице кое не ги почитува односно не живее во согласност со моралните и со позитивните норми па затоа тие најчесто се судираат и така доаѓа до конфликт со законот.

Постои модерна теорија во која се смета за таква и вели дека деликвентот не може да се роди како деликвент, туку тој одлучува да стане деликвент првично со неконтрола од страна на семејството а потоа од страна на училиштето како и општеството, но може да бидат иницијатори и многу други слични фактори. Малолетничката деликвенција од криминолошко-социолошка гледна точка се издвојува како посебна категорија на криминалитет поради криминални карактеристики, поради биолошки, психолошко – социјални и поради казнено – правни карактеристики.

Од правна гледна точка малолетничката деликвенција може да се однесува за било кое и за било какво дете или пак група на деца кои што го прекршуваат Законот за правда на деца.

Малолетен сторител на едно кривично дело е оној кој што е сторител на одредено кривично дело кој што во време на извршувањето на тоа дело имал 14 години

---

[4] Алексоски, Стеван, (2010) "Криминологија", Универзитет Гоце Делчев, Штип
Арнаудовски, Љупчо, (2007) „Криминологија", Скопје: 2-ри Август Ц-Штип Арнаудовски, Љупчо

а не наполнил 18 години, а кривичното дело го извршил како поттикнувач, како помагач, уште и како извршител на делото или пак помагал во извршувањето на делото односно соизвршител. Додека помлад малолетник е малолетник кој во времето а извршувањето имал 14 години а немал 16 години, а пак постар малолетник е ако на извршување на делото имал 16 години а уште не наполнил 18 години.

При определувањето на овој поим, многу е битно да се потенцира дека кон истиот поим подлежат и неколку однесувања, како што се детско престапништво, престапничко однесување, асоцијално однесување, девијантно, деликвентно поведение, антисоцијално однесување, ризично, негативно општествено посебно овде кај младите, хулигани, и многу други.

Статусен прекршок во малолетничката деликвенција е дело кое не е законски само затоа што сторителот е малолетник. Како пример ќе го земам пиењето кај малолетникот и бегањето од дома кои што се статусни прекршоци, бидејќи возрасните можат слободно да ја пакуваат торбата и да бегаат од дома или да седат зад гаражата и да пијат пиво кога сакаат, така во просек околу 20 проценти од апсењето на малолетниците се за статусни прекршоци, еве и неколку од нив:

- Малолетното пушење на цигари;
- Малолетното пиење алкохол;
- Избегнување од работа;
- Бегање;
- Прекршување на полициски час;
- Надвор од родителска контрола.

Пример: Петнаесетогодишно момче стекнало навика да не оди на училиште, се дружел во паркот со своите пријатели, но тие лица краделе алкохол од дома и го употребувале со пријателите. Во еден момент полицијата ја прекинала нивната дружба, додека петтнаесетгодишното момче држел цигара и пиво во рацете, со што ова означувало еден пример за деликвенција, и дека тоа момче извршил неколку статусни прекршоци кои што се погоре наведени.

1.3.ДЕЦА ВО РИЗИК

Губењето на родителската грижа е резултат на многу фактори, некои се поистакнати за разлика од други. Таквите фактори можат да бидат различни зависно од заедницата, но тоа може да се промени со текот на времето.

Децата се со поголема веројатност да бидат изложени на ризик од губење на родителскта грижа кога живеат во региони, земји или заедници каде што има контекстуални фактори како што се на пример да кажеме здравствените епидемии, насилството, високи нивоа на невработеност, вооружен конфликт, економска криза, политичка нестабилност, економски раст.[5]

Природна катастрофа и уште многу други фактори во светот. Исто така и одредена динамика во рамките на семејството може да создаде одредена ситуација која може да придонесува за ризикот од губење на родителската грижа.

Семејните карактеристики се однесуваат на спецификите кои го одредуваат типот на семејна поставка во која живее детето, ова всушност е за тоа кој го сочинува домаќинството како на пример што се младите, старите, образованието е тука како и бројот на децата и на состав на домаќинството како што е самохран родител и поширокото семејство. Семејната динамика пак се однесува на интеракциите и односите кои можат да постојат помеѓу различни членови на домаќинството.[6]

Бебињата, децата и младите кои се жртви на злоупотреба и занемарување на децата доживуваат штетни ефекти во нивниот физички, емоционален и социјален развој. Основната штета предизвикана од злоупотреба и запоставување може да ја поткопа способноста на детето и да развие капацитети за доверба за интимност и за сексуалност.[7]

Детето може да биде изложено на ризик од повреда поради вистинска или веројатна физичка емоционална или психолошка штета или како резултат на она што е направено односно занемарувањето од друго лице, најчесто тоа е возрасно и одговорно лице за неговата грижа.

Младите луѓе можат да бидат изложени на ризик од физичка, од сексуална, од психолошка или од емоционална повреда како резултат на фактори на животната средина или самоповредувачко однесување. Злоупотребата и запоставувањето на

---

[5] Бужаровска, Лажетиќ, Гордана; Нанев, Лазар; Кошевалиска, Олга, (2015) „Кривично постапување спрема децата во ризик и во судир со законот“, Скопје:Правен Факултет Јустинијан Први

[6]betterhealth.vic.gov.au/health/servicesandsupport/Children-and-families-at-risk-due-to-living-circumstances#children-most-at-risk

[7] Бужаровска, Лажетиќ, Гордана; Димитријоска, Сунчица, (2015) „ Ризик факторите за повторништво кај децата заради подобра превенција на детското престапништво, Скопје: Државен совет за превенција од детско престапништво

децата обично не се од самите за себе инциденти туку се случуваат со текот на времето и влијанијата може да бидат кумулативни.

Злоупотребата влијае на децата од сите културни и социоекономски средини. Децата особено се ранливи на злоупотреба бидејќи тие се зависни од возрасните, тие не се во можност или можеби немаат никаква можност да им се спротистават на возрасните и да зборуваат за себе. Тие се ставени под грижа на различни луѓе во различни периоди како што се на пример наставниците, семејството, тренерот, итн, каде што постои потенцијал да се случи злоупотребата. Општо гледано, факт е дека децата припаѓаат на нивните родители, па затоа правата на родителите ги надминува правата на децата.[8]

Злоупотребата и занемарувањето во првите две години од животот на бебето може да има значителни последици за развојот на детето, такви ризици може да бидат: родителската употреба на супстанции, употреба на опасни лекови или пак алокохол од страна на мајката за време на бременоста, родителски ментални здравствени проблеми или интелектуална попреченост, уште може да биде слабата приврзаност кон бебето, нестабилно домување или финансиска состојба, здравствени потреби на бебето и уште многу други слични попреченост.

Факторите како што се семејното насилство, родителската употреба на дрога и алкохол, родителската ментална болест или интелектуалната попреченост може негативно да влијаат врз способноста на родителот да обезбеди правилен надзор, негување и грижа за своето дете. Овој недостаток на надзор како и занемарувањето може да ги изложи малите деца на значителни ризици од физичка повреда исто како кај бебињата така и овде кај децата, затоа е важно на соодветно негување во раниот живот на детето.

Децата од основно училиште се особено изложени на ризик од физичка и сексуалната злоупотреба, емоционалната злоупотреба на децата преку агресивните стилови на родителството и недостатокот на надзор може да стави некои деца на поголем ризик од физичка повреда.

Занемарувањето на образованието како што се уште и стоматолошките и здравствените потреби на детето но уште и социјалните односи исто така може да влијае на нивната способност успешно да напредуваат во адолесценцијата.

[8] vikaspedia.in/social-welfare/women-and-child-development/child-development-1/children-in-conflict-with-law

Адолесценцијата може да биде време на зголемен ризик особено кога станува збор за експериментирање со дрога и алкохол. Младите луѓе кои немаат силни врски со возрасните во своето семејство се повеќе се изложени на ризик.

Како ранлива популација се децата од сите култури и социоекономски средини на невољи, злоупотреба на деца и запоставувањето. Сепак доказите сугестираат дека некои деца поради нивната возраст генетска предиспозиција или психосоцијална ситуација се изложени на поголем ризик од некои форми на штета.

Родителите и децата се разделени поради семејната динамика како што се: Државните власти го разделуваат детето од нивното семејство, што понекогаш тоа е неопходно за доброто на детето поради причини на запоставување или злоупотреба;
Децата се напуштени од нивните родители, и
Децата бегаат од своите родители;

Децата и родителите се разделени едни од други поради контекстуални причини како што се:
Децата се одвоени од нивните родители поради политички или еколошки околности;
Децата го напуштаат семејниот дом поради економски или социокултурни причини и
Родителите го напуштаат семејниот дом за економски можности.

<u>Децата кои што се во ризик согласно ЗПД се делат во две групи, и тоа:</u>

- дете во ризик до 14 години и
- дете во ризик од 14 до 18 години возраст.

ПРИКАЗ БР.1

Дете во ризик до 14 години е секое дете кое во времето на извршувањето на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или затвор над три години или дејствие со закон предвидено како прекршок наполнило седум, а не наполнило 14 години

ДЕТЕ ВО РИЗИК---→

Дете во ризик од 14 до 18 години е секое дете во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или затвор до три години или дејствие со закон предвидено како прекршок наполнило 14, а не наполнило 18 години

1.4.ДЕТЕ ВО СУДИР СО ЗАКОНОТ

Дете во судир се однесува на деца кои што се под 18 години и е оној кој стапува во контакт со правосудниот систем како резултат на тоа што е осомничен или обвинет за одреденото сторено кривично дело.

Повеќето деца во судир со Законот сториле ситни кривични дела или мали прекршоци како што се скитници, питачење, бегање од работа или употреба на алкохол. Некои од нив се познати како "статус прекршоци" и не се сметаат за криминалци кога се извршени од возрасни луѓе. Покрај тоа некои деца пак кои се впуштаат во криминално однесување биле искористени или принудени од возрасни лица.[9]

Премногу често предрасудите кои што се поврзани со раса со социјален и економски статус со етничка припадност може да донесе дете во судир со Законот дури и кога е и кога не е сторено кривично дело или резултира со груб третман од страна на службениците за спроведување на Законот.

Во областа на малолетничката правда УНИЦЕФ има за цел за намалување на затворање додека ги штити децата од насилство, од злоупотреба и експлоатација. Се

[9] Бужаровска, Лажетиќ, Гордана; Димитријоска, Сунчица, (2015) „ Ризик факторите за повторништво кај децата заради подобра превенција на детското престапништво, Скопје: Државен совет за превенција од детско престапништво

промовира и рехалибитација која ги вклучува семејствата и заедницата како побезбеден поефектен и посоодветен пристап отколку казнените мерки.

Денес постојат и правни системи кај возрасните каде што често им недостасува капацитет за адекватно решавање на одредени прашања и имаат поголема веројатност да наштетат отколку да се подобрат шансите на детето за реинтеграција во општеството.

Поради сите причини УНИЦЕФ денес силно се залага за насочување на децата што подалеку од судските постапки и кон решенија во заедницата како и за промовирање на помирување и одговорност преку вклучување на детето и членовите на семејството и заедницата, уште и алтернативните казни за советување и условна казна како и корисна одредена работа.

Кратка анализа на УНИЦЕФ за факти и бројки

- Повеќе од 1.000.000.00 деца ширум светот се приведени од органите на прогонот
- Во многу затвори и институции децата и млади на лицата често им се ускратува правото на медицинска нега како и образование и индивидуален развој
- Во 2002 година, 136.000 деца во одреден регион биле осудени за криминални активности кои што се спроведени со соодветни механизми за малолетничка правда која може да биде тешко ако јавното мислење фаворизира построги казни и построги мислења.

Областа на малолетничката правда или системи на правда специјализирани за малолетници во судир со Законот е областа на правата на децата каде што меѓународната заедница изготвуваше поголем износ на законодавството. Очигледно е многу чувствително поле каде што бројни се прекршувањата на детските права каде насилството во институциите мора да се жали и каде одговорот не е секогаш пријателски настроен кон децата и не секогаш го фаворизира индивидуалниот детски развој[10].

Покрај тоа, тоа е домен каде што државата врши сила како одговор на однесувањето на детето спротивно на кривичниот Закон, и каде и мешањето на државата го потиснува некриминалното однесување како што се кршење на дисцилинските плавила, бегање, непристојно однесување и многу други слични

[10] Бужаровска, Лажетиќ, Гордана; Нанев, Лазар; Кошевалиска, Олга, (2015) „Кривично постапување спрема децата во ризик и во судир со законот“, Скопје:Правен Факултет Јустинијан Први

однесувања, така сите овие дејствија нема да бидат под Закон доколку ги изврши возрасно лице што означува прекршок на статусот. Но за жал ова поле на малолетничката правда понекогаш е причина за прекршување на правата на децата во рацете на самите држави кои се во фаза на апсење, во административен притвор во извршување на судските казни но и во институционалната грижа.

Во многу земји системот на малолетничката кривична правда се заменува со заштитата и благосостојбата на систем за деца во потешкотии како и за сиромашни, напуштени дечиња и сирачиња. Во повеќето земји милиони девојчиња и момчиња го поминуваат своето детство, не под грижа на родителите туку под надзор на објектите кои што се поврзани со системот на кривичното правосудство, а сепак тие припаѓаат на благосостојбата на институциите или треба да се преземат во институционална грижа. Од многубројни и различни причини многу деца се задржани во административен притвор а веројатно нема да се најдат во затворени објекти обезбеди реинтеграција и рехалибитација за нив. Таквата средина предизвикува повторување на навреда наместо да се бори против него.

Притвор – дете е во управен притвор кој е лишено од слобода чекајќи на надлежен орган да донесе конечна одлука за неговиот случај

Алтернативата – дизајнира секаков вид судска интервенција со која се избегнува лишење од слобода (затвор или затворен објект), алтернативата може и да доведе до казнен систем или одговор.

Конфликт со закон – детето се смета дека е во судир со законот кога сторило кривично дело и е обвинет за истото. Според локални контексти детето може да биде во конфликт и со Законот кога е преземан од правосудниот систем за малолетници или за возрасни поради наводни опасности со кои се соочуваат од страна на детето во поглед на однесувањето или околината. [11]

Лишено од слобода детето е лишено од слобода кога е ставено во некаков облик на притвор или затвор во јавен или приватен објект по наредба на надлежен орган. На детето не му е дозволено да го напушти објектот по негова желба.

Диверзија – целта на пренасочувањето е да им се даде можност на малолетните лица во секоја фаза од постапката за алтернативен начин кој е одвоен од формалниот правосуден систем. Општата цел е да се извлече најдоборото искуство за ресторативна

[11] Закон за малолетничка правда, Службен весник 38/2005

правда, склучување на заедницата и ефикасно справување со основните причини за однесување, истовремено индетификувајќи стратегии за да се избегне повторување.

ПРЕКРШОЦИ ЗА КОИ СЕ ТВРДИ ДЕКА СЕ ИЗВРШЕНИ ОД ДЕЦА

Системот за малолетничката правда претпоставува дека детето престапник е еден вид на производ на неповолна средина и има право на нова шанса да го започне својот живот. Во одредени прилики делата може да се извршени без никаква криминална намера. На детето најверојатно може да му недостасува предвидливост за последиците од неговите постапки.

Денес се смета дека е прифатено детето престапник не треба да се казнува врз основана видот на прекршокот што го сторил туку треба да му се даде индивидуален третман кој е реформативен по природа и кој се заснована неговата потреба на социјално и психолошко потекло.

2.ИСТОРИЈА НА СИСТЕМОТ НА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА (МАКЕОДНИЈА И САД)

1.ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА МАЛОЛЕТНИЧКО КАЗНЕНО ПРАВО ВО Р.С МАКЕДОНИЈА

Постојат првите податоци за кривичната одговорност на малолетниците која се смета како една посебна категорија и се наоѓа во Хамурабиевиот законик, тој всушност е Законот на XII таблици и Јустинијановата кодификација. Поделбата односно разлика околу полнолетен и малолетен почнува да се прави со појавата на пишани извори, во тој Хамурабиевиот законик владеел и се сметал како еден од најстарите пишани закони владеел “принцот на талион” , овде во овој закон постоеле и одредби за децата кои што се откажале од родителите како и деца кои што биле проколнети од своите татковци.

Во одредени примитивни општества биле третирани и како “суштества” кои што биле со сила натерани да остваруваат финансиски придонеси во своето семејство, женските да се бавеле со домаќунство а машките деца со ловење. Но доаѓа и времето кога заштита на децата започнува со верските активности во верските интитуции, односно заштитата на децата започнува во XIX век.

Законот за правда на децата, го уредува постапувањето на децата кои што се сторители на одредени дејствија кои што со закон се третираат како кривично дело,

така постојат и се определуваат и услови кои што им помагаат на децата како што се мерка за помош, заштита и грижа како и алтернативните мерки. Целта во Р.С.Македонија со Законот за правда на деца е да се уредуваат мерките за заштита на децата кои што се жртви на таквите дејствија, заштитата на децата од криминал, да се заштитат децата кои што дела имаат последица на кривично дело, децата имаат приоритетен интерес како и заштита од секаков криминал како и насилство за нивните слобои и права и да имаат правилен развој. Пред се детето како и секој човек има право да биде информирано од сите интитуции кои доаѓаат во допир со него, да биде запознаено со сите негови права пред кои што има должност и одговорност кои што се пропишани со Конвецијата за правата на детето и други меѓународни документи. Детето исто така има право да биде испитано, има право да биде сослушано и подучено за своите лични права во одредена постапка. Во Законот за правда на деца во Македонија е предвидено, дете кое што има над 14 години не може да му биде изречена санкција за одредено дејствие кое што пред да го сторил не било предвидено со закон како одредено кривично дело или пак прекршок. Детето не може да се смета дека е во судир со законот додека тоа не се утврди со судска одлука односно одлуката да биде правосилна. Додека пак судот постапува во одреден случај за детето, пред се на судот најважна цел му се интересите на детето, без никаква дискриминација, без оглед на полот на родот, на религијата како и возраста и многу други. Детето никогап не треба да биде изложено на мачење или други свирепи нечовечки постапки, поради тоа детето секогаш има засилена заштита од таквите нечовечки постапки.

2.ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА МАЛОЛЕТНИЧКО КАЗНЕНО ПРАВО ВО САД

Сфаќањето на тековниот конфликт околу одговорноста и насоката на системот за малолетничка правда станува подостапно кога ќе се земе во предвид како системот напредувал од неговото основање. Системот за малолетничка правда бил создаден во доцните 1800-ти за да ги реформира политикие на САД во однос на младите престапници. Оттогаш голем број реформи кои се насочени кон заштита на правата на младите т.н соодветен процес на законот, и создавање верзија кон затворот кај младите го направиле системот на малолетничка правда кој е поспоредлив со системот за возрасни.

2.1.РЕФОРМИ ЗА ПРОГРЕСИВНА ЕРА

Прогресивната Ера во Соединетите Држави била време на опсежни социјални реформи. Периодот кој формално се протегал помеѓу 1900 до 1918 година, имало скоро цел век незадоволство. За времето на Прогресивната Ера, Американците го увиделе вртоглавиот раст за правото на жената, како и борбата на осумчасовниот работен ден, кампањата против детскиот труд уште и употребата на новинарство и карикатурата за разоткривање на корупцијата на големите бизниси.

Пред прогресивната ера, децата престапници кои се постари од седум години биле затворени со возрасните. Но со тек на времето поради дејствијата на политичките и социјалните реформатори и истражувањето на психолозите околу XVIII и XIX век започнала промена во ставовите на општеството за малолените деликвенти.

Раните реформатори кои биле заинтересирани за рехалибитација наместо да ги казнуваат децата ја изградиле Куќата на прибежиштето во Њујорк во 1824 година. Тука биле сместени малолетниците кои порано биле сместени во затвори за возрасни, но по некое време односно околу 1899 година поединечни држави го забележале проблемот дека станува се поголем со затворањето на младите, почнале да основаат слични домови за младински реформи.[12]

Ваквите рани промени во правосудниот систем биле направени под новооткриеното убедување дека општеството има одговорност да ги врати животите на своите млади престапници пред тие да станат од криминалната активност. Државата ја презела одговорноста да ги воспитува децата додека не почнат да покажуваат позитивни промени или да станат возрасни. Младите пак повеќе не биле судени како возрасни престапници.

Тие биле сослушувани во неформален суд кој бил наменет за малолетници но честопати без адвокати. Олеснителните докази надвор од правните факти околу делото или деликвентното однесување биле земени предвид од страната на судијата. Раните реформски куќи биле на многу начини слични на сиропиталиште, повеќето од младите сепак биле сирачиња и бездомници.

До 1960 година судовите за малолетниците имале јурисдикција на сите случаи во кои биле вклучени лица кои што се помлади од 18 години, а трансферите во криминалниот систем за возрасни биле направени само преку откажување од овластување на судот за малолетници.

[12] impactlaw.com/criminal-law/juvenile/system/history

Судовите за малолетници имале за цел да ги направат своите граѓански постапки за разлика од кривичните судења за возрасни. Граѓанската постапка сепак не им дозволила на младите кои навистина се соочувале со потенцијално губење на слободата соодветен процес на правата на законот.

Правото на судење од страна на поротата и слободата од самоинкриминација им биле гарантирани на граѓаните во чл.5 од Законот за правда (ратификуван 1791 година).

Во 5тиот амандман на Уставот вели дека "ниту едно лице нема да биде повикано да одговара за капитално или на друг начин неславно злосторство, освен ако на излагање или обвинание на голема порота, и ниту едно лице нема да биде принудено на кривично дело да биде сведок". Додека пак 14тиот амандман (ратификуван 1868година) бара сите граѓани на Соединетите држави да добијат еднаква заштита според законот, амандманот вели "Ниту една држава нема да донесува или спроведува Закон со кој ќе се скратат привилеѓиите или имунитетот на граѓаните на Соединетите Американски Држави; ниту која било држава нема да лиши било кое лице од живот, слобода или имот без соодветен законски процес".[13]

2.2.АКТОТ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И КОНТРОЛА НА МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА – 1968 ГОДИНА

Во 1968 година Конгресот го донел Законот за спречување и контрола на малолетничката деликвенција, овој акт бил измислен за да ги охрабри државите да развијат планови и програми кои ќе работат на ниво на заедница за да се обесхрабри малолетничката деликвенција. Програмите откако ќе бидат подготвени и одобрени ќе добијат федерално финансирање.

Законот за спречување и контрола на малолетничката деликвенција била претходник на обемниот Закон за малолетничка правда и спречување на деликвенција што го заменува подоцна, односно во 1974 година[14].

2.3.ЗАКОН ЗА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА И СПРЕЧУВАЊЕ НА ДЕЛИКВЕНЦИЈАТА – 1974 ГОДИНА

[13] impactlaw.com/criminal-law/juvenile/system/history
[14] Кривичен законик, Службен весник 37/96

До 1974 година Соединетите Држави развиле силен импулс кон спречување на малолетничката деликвенција, деинституционализирање на младите веќе во системот и задржување на малолетните престапници одвоени од возрасните престапници.

Законот за малолетничка правда и спречување на деликвенција од 1974година ги создава следните ентитети:

Канцеларија за малолетничка правда и спречување на деликвенција (OJJDP)

Програма за младите во бегство и

Националниот институт за малолетничка превенција од деликвенција (NIJJDP)

За да добијат средства достапни со актот од државите се барало да ги отстранат младите од безбедните установи за притвор и воспитување, и да ги одделат малолетните деликвенти од осудените возрасни лица. Дел од образложението за одјвојувањето на малолетните и возрасните прастапници било доказ дека деликвентните млади научиле полошо криминално однесување од постарите затвореници.

2.4.ЗАКОНОДАВСТВО – "ОГРАНИЧУВАЊЕ СО КРИМИНАЛОТ"

Голем пораст на малолетничкиот криминал се случило помеѓу 1980 и средината на 1990-тите. Зголемувањето на криминалот го достигнал својот врв во 1994 година а потоа почнал постепено да опаѓа.

Како одговор на стравот дека малолетничкиот криминал ќе продолжи да расте со стапката забележана помеѓу 1987 година и 1994 година законодавните тела донеле мерки кои гласеле "да се ограничи криминал". Актот за спречување на малолетничката правда и деликвенција од 1974 година бил изменет за да вклучи одредби кои ќе им овозможат на државите да судат малолетници како возрасни за некои насилни злосторства и прекршувања на оружјето. Во некои држави биле воспоставени и минимални стандарди за притвор.[15]

Антикриминалното чувство од тој период предизвикал промени во системот на малолетничката правда што го направил се повеќе сличен на системот на правда за возрасни.

Промената што ја предвидел еден судија во 1967 година со спроведување на формални судења за младите, го одразувал се почестиот став дека малолетните

[15] Кривичен законик. Службен весник 37/96

престапници не се млади кои се за рехалибитација туку тие се млади криминалци. Рехалибитацијата станала помал приоритет за јавната безбедност во агресивната кампања против криминалот во 1990тите години.

Современиот развој на детето односно на малолетичкото казнено право може да се каже дека раководи по меѓународните документи за правата на децата наместо со декириминализацијата и депривацијата. Во документите во меѓународното право ги опфаќа човечките права и даваат големо значење на правата на децата поради две причини, а тоа се дека детето има различен мисловен процес за разлика од полнолетните лица и другата причина е поради негативните состојби во општеството и во светот со кои што се среќава детето секојдневно односно сиромаштијата, неправилното образование, здравството, злоупотребата на детскиот труд и многу други[16].

ПРИКАЗ БР.2

1945 После Второтасветска војна голем број Нации во светот формираат унија – Обединети Нации.

1948 ОН ја прифаќаат Универзалната декларација за човекови права. Овие права се применуваат и на децата, но набрзо се предлага тие да бидат под специјална заштита.

1950 Изработена е првата верзија на детските права. Претставниците во ОН ја дискутираат истата неколку години.

1959 ОН ја прифаќаат Декларацијата за правата на децата. Оваа декларација не е обврзувачка за државите, но тие ја користат како упатство при донесување на нивните идни политички одлуки.

1979 Во целиот свет оваа година се прогласува како година на детето. Правата на децата се дискутираат насекаде.

---

[16] Закон за заштита на децата

1989 Генералното собрание на ОН ја прифаќа Конвенцијата за правата на децата. Оваа Конвенција станува најшироко ратификувана Конвенција во светот.

2.5.РАЗВОЈНИ ФАЗИ НА ДЕТЕТО

Фазите на развојот на детето се теоретски пресвртници на развојот на детето, но постои голема варијација во однос на она што се смета за нормално кои што е предизвикано на варијации во физичките, во семејните, во културните, во образовните и во генетските фактори. Многу деца постигнуваат некои од овите пресвртници во различно време од возраста.

Учењето за развојот на детето вклучува проучување на моделите на раст и развој, така развојните форми понекогаш се нарекуваат пресвртници односно тие го дефинираат признатиот модел на развој што се очекува да го следат децата. Секое дете се развива на уникатен начин но сепак користењето норми помага во разбирањето на овие неколкуте општи обрасци на развојот, но притоа познавајќи ја широко варијацијата помеѓу поединците.[17]

2.5.1.РАЗВОЈ НА ДЕЦАТА ОД 1 ДО 2 ГОДИНИ

Вештините како што се преземање прв чекор или насмевка или пак за прв пат мавтање “чао”, се нарекуваат развојни пресвртници.

Развојните пресвртници се всушност работи кои повеќето деца можат да ги направат до одредена возраст, тоа е кога децата достигнуваат пресвртници во тоа како играат, како зборуваат, како учат и како се однесуваат и движат во смисла на одење, на скокање или лазење.

Во текот и на втората годинка, малите деца повеќе се движат наоколу и се свесни за себе и за околината околу нив. Нивната желба да истражуваат нови предмети и луѓе исто така се зголемува и многу се љубопитни во тој дел во таа фаза на растење, така и тие покажуваат се поголема независност и почнуваат да покажуваат пркосно

[17] Закон за семејство Службен весник 153/2014

однесување, го имитираат однесувањето на другите, се препознаваат во слики или во огледало итн.[18]

Малите деца треба да бидат способни да ги препознаваат имињата на познатите луѓе најчесто со оние кои што се секојдневно како и предметети, но и да формираат едноставни фрази и реченици и да следат едноствани упатства.

2.5.2.РАЗВОЈ НА ДЕЦАТА ОД 3 ДО 5 ГОДИНИ

Вештините како што се именувањето на боите, како скокање на едната нога како покажување наклонетост и многу други слични се нарекуваат развојни пресвртници. Развојните пресвртници се работи кои повеќето деца можат да ги направат до одредена возраст.

Децата достигнуваат пресвртници во тоа како учат, како играат, како зборуваат како се движат и многу други слични секојдневни активности. Децата како што растат нивниот свет во раното детство ќе почне да се отвора, тие ќе станат понезависни и ќе почнат да се фокусираат повеќе на возрасните и децата надвор од семејството.

Уште повеќе ќе сакаат да истражуваат и да прашуваат за работите околу нив кои ќе им бидат непознати. Нивните интеракции со семејството и со оние околу нив ќе помогне да се обликува нивната личност и нивните сопствени начини на размислување и движење. Во текот на оваа фаза децата треба да бидат способни да возат трицикли, да користат заштитни ножици, да си играат со другите деца околу нив, да разликуваат девојче и момче, да се присетат на дел од одредена приказна како и да пее песна итн.[19]

2.5.3.РАЗВОЈ НА ДЕЦАТА ОД 6 ДО ГОДИНИ

Средното детство носи многу, се поголеми промени во животот на едно дете, така во тоа време децата можат сами да се облекуваат, полесно можат да фатат топка користејќи ги само рацете и да ги врзат патиките. Независноста всушност од семејството веќе може да се каже дека станува се поважна.

Настаните како што е започнувањето на училиштето ги доведуваат децата на оваа возраст во редовен контакт со поширокиот свет. Тука се пријателствата кои

[18] Закон за заштита на децата Службен весник 150/15

[19] Закон за семејство Службен весник 153/2014

стануваат се поважни, тука уште се и физичките, социјалните и менталните вештини кои што се развиваат брзо од овој момент. Ова всушност може да го наречеме и критично време за децата да развијат доверба во сите области од животот како што се преку пријателите преку училишната работа и преку спортот.

2.5.4.РАЗВОЈ НА ДЕЦАТА ОД 9 ДО 11 ГОДИНИ

Се поголемата независност на детето од семејството и интересот за пријателите може да бидат очигледни. Здравите пријателства се многу важни за развојот на детето но притисокот од врсниците може да стане силен токму во тој период.

Децата кои се чувствуаат добро за себе се поспособни да се спротистават на негативниот притисок од врсниците и да направат подобар избор за себе. Ова е важно време за децата да стекнат чувство на одговорност заедно со нивната растечка независност.

Исто така физичките промени во пубертетот може да се покажат посебно кај девојчињата, но друга поголема промена за која децата треба да се подготват во овој период е започнувањето на средното училиште.

2.5.5.ПОСЛЕДНА ФАЗА ОД ДЕТСТВОТО

Тоа време на многу физички, на емоционални и менатални промени, овде хормоните се менуваат посебно од 12 до 14 година од животот на детето каде што и започнува пубертетот. Оваа возраст е време кога детето односно тинејџерот може да се соочи со притисок на врсниците кои што користат алкохол, тутунски производи како и дрога и да имаат сексуални односи, но постојат и други предизвици како што се нарушување на исхраната, семејни пробеми и депресија. Така на оваа возраст тие прават и сами независни избори во животот во смисла за пријатели, за спорт за училиште итн.

Додека од 15 до 17 година од животот на еден тинејџер е физичката зрелост посебно кај девојчинањата од кои и повеќето ќе го поминат и пубертетот. Може да се каже дека кај момчињата, тоа е фаза на созревање за разлика од девојчињата.

Тинејџерот може да има загриженост за големината на телото на тежина како и на обликот. Во тоа време тинејџерот ја развива својата единствена личност и мислења, односите со пријателите се уште се важни но сепак еден тинејџер ќе има и други интереси бидејќи сеуште развива појасни чувства за тоа кој е всушност.
Ова е време кога најчесто и повеќето тинејџери почнуваат да работат а многумина од нив си заминуваат од дома наскоро по завршување на средното училиште.

3.ЕТИОЛОГИЈАТА И ФЕНОМЕНОЛОГИЈА НА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

1.ЕТИОЛОГИЈА НА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

ПРИКАЗ БР.3

ЕГЗОГЕНА

/--------→ ЕТИОЛОГИЈА

ЕТИОЛОГИЈА

/---------→ ЕНДОГЕНА

ЕТИОЛОГИЈА

КРИМИНОЛОГИЈА-----→

ФЕНОМЕНОЛОГИЈА

ЕТИОЛОГИЈА

Најтешкиот проблем во соочувањето со малолетничката деликвенција е да се даде точна дефиниција на самиот поим, за кое е многу тешко, па затоа да кажам пример дека ни двајца автори неможат да се сложат за една иста дефиниција за овој поим. Правната концепција е повеќе од нејасна и цело време варира од една во друга

држава, до тој степен што нема статистика на национална основа и веродостојност затоа што податоците на сите држави не се ни најмалку слични. [20]

На некои пак држави ограничувањето на нивната јурисдикција е на 16 години други велат на 18, трети на 17, а има и такви кои што кажуваат и на 21 година. Во неколку држави границата варира и за момчињата и за девојчињата, така тие држави вклучуваат и "наводен" деликт и други "пресуден" деликвент во нивните статистики. Всушност недостатокот на единството во статистиката го одразува недостатокот на единство, така според тоа контрадикторностите се да може да се очекува и при проучувањето на повремените причини кои ги има цело време.

Сите автори и статистичари се согласуваат за огромната важност на доброто домување како основно средство за спречување на малолетните деликвенти. Не се ни дискутирало за тоа каде повеќе владее малолетничката деликвенција дали во урбаните средини или во сиромашните квартови. Но, сепак постои и согласноста дека малолетничката деликвенција е се поголема во градовите за разлика од помалите места односно во руралните области, но може да се каже дека сме свесни и за условите пред се како што се нехигиенски услови, недостаток на елементарни услови како и пренатрупаноста се многу понагласени во руралните средини отколку во градовите.

Психолошкиот пристап кон одреден проблем без разлика дали е направен од психолог или психијатар не се занимава стриктно со малолетничка деликвенција туку индивидуално со малолетни деликвенти.

Криминалот не е прекршување на законот, тоа е всушност нарушувањето на човековата личност, законот е последица. Онаа точка на прекин во однос на поединец наспорти целата заедница е поврзана со една причина, тоа се наоѓа кај секој таков сличен поединец. Оваа причина всушност е постоење на област со помал отпор а тоа е интеграција на поединецот во неговата околина, ова може да се каже дека го намалува отпорот кој постои кај поединецот кој е подложен на одредено оптоварување кое произлегло од емоционалниот развој како кај поединецот кој не може да реагира против општеството или кај финансиски фактори.

Оддамна е проблем зошто некои деца крадат а други не, зошто на пример играат бегство или зошто некои палат пожари и оштетуваат имоти. Од време на време овие теории се објаснуваат. Службениците на малолетникот, судовите, здруженијата за заштита на деца, образовните тела за ментална хигиена биле инструментални во

[20] eprints.ugd.edu.mk/21483/1/Child%20delinquency%20in%20Macedonia%20in%2010%20year%20period.pdf

здруженијата на огромна сума на податоци за малолетничката деликвенција од кои можат да извлечат заклучоци.

Самата деликвенција е социјално неадеквантно прилагодување од страна на поединецот во различни ситуации. Факторите кои одат да ги сочинуваат овие тешки ситуации заедно со менталните и физичките услови кои влијаат на слободноста на поединецот да се приспособи, го сочинуваат причини за деликвенцијата.

Секој малолетнички прекршок е резултат на сложеност на причини, некој од потекло датираат со години пред извршувањето на прекршокот чие потекло е поочигледно и веднаш поврзано со делото на деликвенцијата. Се покажа дека различен сет на причини се вклучени во секој поединечен случај, невозможно е затоа да се наведе групата на причини кои секогаш ќе резултираат во секој конкретен прекршок.

Факторите пак кои што дејствуваат за да го свртат однесувањето на детето во една насока а не во друга, може да бидат многу нејасни но многумина се подалеку од откривање на стручни социолози, психолози, физиолози итн. Често се чини дека се резултат на сосема различни прекршоци од истата група на причини, но понатамошното истражување покажува дека во секој случај се присутни и други фактори кои го одредуваат типот на деликвенцијата.

Како на пример сиромашен, несреќен дом и нередовната заработка во вечерните часови може да доведе едно момче да игра бегство од училиште за да заработи повеќе пари, па така може и да предизвика друг да краде или може да резултира со приклучување на улична банда или на коцкање.

И покрај големата сложеност и разновидност за деликвенцијата се покажало дека случаите имале многу заеднички фактор. На различни комбинации на овие фактори се во голема мера одговорни за разлика во прекршок. Затоа треба да биде можно да се изготви листа на условувачки фактори од студија на голем број случаи кои би опфатиле најголем дел од можностите а од кои би можеле да бидат изолирани која било група или комбинација на фактори кои што се применливи за одреден случај. Ваквата листа треба да се покаже како дијагностичко помагало за сите работници од областа на малолетничката деликвенција.

Постојат уште и фактори кои се класифицирани под шест општи наслови и тоа се: ментални фактори, домашни услови, физички фактори, соседски услови, училишни услови и услови за работа. На две од нив се вклучени сите фактори кои што се зависни од телесните и психичката состојба на деликвентот, а останатие четири се состојат од

фактори на животната средина кои што се неповолни услови во домот и семејството на детето, условите во училишната средина, соседството и работната средина.

Како физички фактори се:

- Недостаток на сон
- Дефекти со говорот
- Деформитет
- Зависност од дрога
- Нервни заболувања
- Ефекти на времето
- Неухранетост. итн.

Како ментални фактори се:

- Психози
- Психонервози
- Комплекс на инфериорност
- Репресија и замена
- Психопатска консултација (вклучувајки емоционална нестабилност)
- Нерамномерен ментален развој
- Навика и асоцијација
- Емоционална нестабилност кај адолесцентите
- Сексуални навики и искуства
- Опсесивни слики и имагинација, итн.

2.ФАКТОРИ КОИ ПРИДОНЕСУВААТ МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

Постојат одредени фактори, за кои што се смета дека се вистинити кои се одредени со истражување на малолетниците (физички, ментални и домашни).
Оддамна било и ке остане проблемот зошто некои деца крадат а други не, зошто некои палат пожар а други не или зошто воопшто оштетуваат имот. Од време на време многу теории се усовршуваат за да се дојде до еден заклучок односно да се има објаснување за овие работи, но само во последните неколку години е спроведена научна истрага на овие проблеми.

Службениците на малоленичките судови, здруженијатата за деца, образовните тела и клиниките за метална хигиена биле инструментални во здружување на огромна бројка на податоци за малолетничката деликвенција. Самата деликвенција е социјално неадекватно прилагодување од страна на поединецот во тешки ситуации.

Факторите кои одат да ги сочинуваат тие тешки ситуации заедно со менталните и физичките услови кои влијаат на способноста на поединецот да се приспособи, го сочинуваат причините за деликвенцијата. Факторите кои дејствуваат за да го свртат однесувањето на детето во една насока а не во друга може да бидат и многу нејасни. Многу често денес се чини дека се резултат на сосема различни прекршоци но истата група на причини со понатамошна истрага покажува дека сепак другите фактори се присутни во секој случај кои го одредуваат типот на деликвенцијата, како на пример може да дадам несреќен дом, сиромашен човек како и нередовна заработка, сето тоа може да доведе едно момче да игра бегство од училиште за да работи и да заработи што повеќе пари но и да предизвика некој друг да краде но многу почесто е и фактот дека се приклучува на улични банди и коцкање.

Секој малолетнички прекршок е резултат на сложеност на причини, некои од чие потекло датираат со години наназад пред извршувањето на одреден прекршок и други чие потекло е поочигледно и веднаш е поврзано со делото на деликвенцијата. Но се покажа и случај дека различен сет на причини е вклучен во секој поединечен случај, затоа е невозможно да се наведе група на причини кои секогаш ќе резултирааат во секој конкретен прекршок.

Кога станува збор за физичките фактори тоа е телесна состојба на детето кое што може да влијае на неговото однесување на повеќе начини, како прво тоа може да биде директна причина за деликвентното однесување, како второ тоа може да претставува хендикеп за постигнувањата на детето на пример со односот со другите деца и возрасни како и во случај на неухранетост и дефекти, и како трето се телесните состојби како што се одредени развојни аберации и физичкото изобилство може да обезбеди вишок енергија која наоѓа излез во деликвенцијата.

- Физички фактори:
- Недостаток на сон;
- Неухранетост;
- Ефект на времето;
- Деформитети;
- Развојни аберации;

- Дефекти на говорот;
- Нервни заболувања;
- Зависност од дрога, итн.

Кај менталните фактори пак како и погоре наведените физички фактори може да го одредат деликвентното однесување исто на три начини и тоа: деликвенцијата може да биде израз на одредени емоции кои што се оставени неконтролирани или стимулирани од посебна ментална состојба; деликвенцијата може да биде на директен одговор или изразување на одредена ментална состојба како на пример опсесивни слики; и деликвенцијата може да биде обид за приспособување или надомест на одредени душевни одобености.

Ментален дефект - тоа е термин што се користи и означува немоќ и се залага за недостаток во менталниот развој на степенот до кој социјалната грижа за неисправната индивидуа е потребна на неодредено време. Дијагнозата на изнемоштеност целосно зависисела од групите методи на набљудување до појавата на таканаречените тестови за интелигенција.

Така околу 1908 година измислиле еден вид скала на тестови за објективно мерење на менталниот развој. Ова било направено првично со цел избор на интелектуално инфериорните деца за посебни часови но во текот на времето и експериментирањето употребата на овие тестови се проширила дијагнозата на слабоумност. Корелацијата на овие резултати од тестот со последователните социјални неуспеси ги покажало да биде од голема дијагностичка вредност за некои, иако не за сите форми на изнемоштеност со нејзината последователна социјална неподобност.

Постои одаменешно и сигурноо истржаување за менталната состојба на деликвентот тоа се: различните групи на деликвенти кои се тестирани и претставуваат високо избрани групи меѓу обичните престапници, тие се состојат од повторувачи а сите во случајот се деликвенти кои што се фатени. Постоел поголем процент на ментален дефект кај одредени престапници отколку кај обичните судски предмети за малолетници околу 80 проценти од обичните случаи се првите престапници меѓу кои менталниот недостаток се проценува и на 10проценти.

Други институции кои се грижат за ист ваков вид на деликвенцијата покажува пак изразена варијација во количината на тестираните на недостаток, така овој факт се смета за означување на значајна разлика во грижата за неисправните деликвенти во различните интитуции и разлика во успехот на државите во нивното ментално

изолирање. И на крај е менталниот недостаток кој се среќава најчесто кај жени и девојки кои се сексуални престапници.

Најблизу соодветната класа на машки деликвенти се веројатно скитниците и покрај на тоа што има малку докази укажуваат на тоа дека како класа просечно поквалитетните луѓе се повисоки од проститутките, се смета дека тие најверојатно се еден вид мешана група.

- Ментални фактори
- Репресија и замена
- Опсесивни слики и имагинација
- Комплекс на инфериорност
- Одмаздољубивост
- Психонервози
- Ментален дефект
- Психопатска конституција
- Навика и асоцијација
- Сексуални навики и искуства
- Емоционална нестабилност летаргија и мрзеливост
- Сугестибилност, и многу други.

Домашните услови можат да бидат само индиректни причини за деликвенцијата, тие најчесто реагираат на умот и телото на детето менувајќи го неговата ментална како и физичка состојба која го одредува неговото однесување. Условите во домот и семејните односи кои му влијаат на менталниот живот на детето се можеби уште поважни како причина за деликвенција отколку фактори кои влијаат најмногу на физичката состојба на едно дете.

Доаѓајќи од една иста домашна средина едното дете може да стане деликвент додека неговиот брат може да стане голем мислител или реформатор. Причината за ова несомнено и делумно се наоѓа во разликата меѓу родното задарување на двете деца, но може да биде и тоа што домашните услови и за двајцата не се исти. Вистинските физички, економски и социјалниот дел од ситуацијата можеби бил идентичен за секое дете но психолошкиот дел сосема поинаков. Едно дете можеби добило повеќе пофалби и охрабрување од неговите родители и се истакнало повеќе на игри кои биле идолизирани од неговите соиграчи или помлади браќа и сестри. Едното момче можеби било опкружено со успех и одобрување а додека пак друго момче било во сенка на неуспех и неспособност но и родителско разочарување. Покрај тоа уште може да има и

разлика во условите на училиштето и соседтството што дополнително го одредува однесувањето.

Постојат и неколку услови кои можат исто така да придонесат за деликвенцијата: нечистотија, нехигиенско депонирање на отпадок, пренатрупаност односно преполни домови, слушаат разговори и сведочат на сцени од постарите, уште може да биде и слабата светлина и топлината во домот итн.

Но пошироко и повеќе земано во опфат може уште да има и многу причини кои што се:

- Домашни услови
- Недостаток на родителска грижа
- Вишок на материјалните работи
- Искршени домови
- Нехигиенски услови за живеење
- Материјални недостатоци
- Сиромаштија и невработеност
- Недостиг на доверба и искреност помеѓу родителите и децата
- Странско раѓање или потекло
- Несреќен однос со браќата сестрите
- Лош пример
- Неморални и деликвентни родители
- Лош третман од згрижувачки родители, од маќеа или старател, како и многу други слични недостатоци.

3.ИСТРАЖУВАЊЕ: АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИ ОД ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКА (од 2009 до 2021 год) ФЕНОМЕНОЛОГИЈА (ОД 2006 ДО 2016 година) И ДЕФИНИРАЊЕ НА ДЕЛИКВЕНЦИЈА ВО РСМ.

Во врска со зголемувањето и намалувањето низ годините наназад според податоците од Државниот завод за статистика во нашата држава за сторителите и осудените малолени лица може да се види во продолжение:

Според податоците што ни ги нуди Дражаниот завод за статистика почнувајќи од 2009 година може да приметиме дека бројот на пријавените лица, односно на малолетните сторители на кривични дела изнесува 1519 и во споредба во истиот период од претходната година односно од 2008 година е зголемен за 12.1%

Додека во врска со осудени малолетни лица во 2009 година во споредба со претходната 2008 година, бројот на осудените малолетни лица е зголемен за 4.6%.

Бројот на пријавените малолетни лица односно сторителите на кривичните дела во 2010 година изнесува 1244 што значи дека од претходната година, односно од 2009 година е намален за 18.1%. додека во 2010 година во споредба со минатата 2009 година, бројот на осудени малолетни лица односно сторители на кривични дела е намален за 26.9%

Бројот на пријавени малолетни лица односно сторители на кривични дела во 2011 година за разлика во истиот период од претходната 2010 година е намален за 6.5%.

Додека истата 2011 година во споредба со претходната година бројот на осудени малолетни лица на кривични дела е зголомен пак за 32%.

Бројот на пријавените малолетни лица на кривичи дела во 2012 година за разлика од минатата година во истиот период е намален за 13.9%.

Исто така во 2012 година за разлика од претходната 2011 година бројот на осудените малолетни лица односно сторителите на кривичните дела е намален за 23%.

Бројот на пријавени сторители на кривични дела во во 2013 година за разлика од претходната 2012 година е зголомен за минимални 0.4%, но сепак е зголемен.

Додека пак во истата година кога ќе се спореди со претходната 2012 година бројот на осудени лица кои што се сторители на кривични дела е намален за 14.9%.

Кога станува збор за деца кои што се во судир со законот сторителите на кривичните дела во 2014 година за разлика со претходната година е намален за 3.3%.

Додека во 2014 година за разлика од претходната година бројот на осудени малолетни лица кои што се сторители на кривични дела е исто така намален за 2.5%.[21]

Во 2015 година може да се каже дека има сериозно намалување на сторители на кривични дела од страна на малолетни лица која што е споредена со претходната година и која изнесува намалување за 20.6%.

Додека пак бројот на осудените лица исто така споредувајќи се и со претходната година е видно намален за 24.5%.

Во 2016 година пријавени во судир со законот за малолетни лица за разлика со претходната година е исто така значајно намален за 24%.

[21] https://www.stat.gov.mk/PrethodniSoopstenijaOblast.aspx?id=24&rbrObl=3

Но од друга страна пак бројот во врска со осудени малолени лица кои што се сторители на кривични дела се зголемува за 34.5% што е драстична промена во врска со претходната година.

Бројот на пријавени лица во 2017 година за разлика со претходната 2016 година за сторители од страна на малолетни лица е намален за 1.5%.

Додека бројот на осудени малолетни лица во 2017 споредувајќи се со претходната 2016 година е намален за 21.4%.

Сепак бројот и во 2018 година за разлика со претходната 2017 година се намалува исто така за 4.15%, за малолетните лица кои што се сторители на кривични дела.

Додека во истата 2018 година за разлика од претходната година исто така видно е намален процентот на осудени малолени деца кои што се во судир со законот.

Бројот пак во 2019 година сеуште го намалува бројот на сторителите на кривични дела од страна на малолетни сторители, така тој е намален е за 5.2%.

Додека во врска со бројот на осудените деца кои што се во судир со законот за разлика од претходната година оваа година 2019 е намален исто за 7.9%

Бројот на пријавени малолетници кои што се сторители на кривични дела во 2020 година во споредба со претходната 2019 година сепак повторно оди кон горната линија и изнесува 16.2%.

Како и со бројот на осудени деца во 2020 година исто така се зголемува за 15.1% во споредба со 2019 година.

И последната година за деца кои што се сторители на кривични дела во 2021 година за разлика од 2020 година е повторно намален за 3.4%

Како и бројот на осудени деца односно сторители на кривични дела во 2021 година се зголемува за 9.1%, во споредба со претходната 2020 година.

` Заклучок: Анализата за истражување од Државниот завод за статистика од 2009 година до 2021 година за сторителите и за осудените лица може да забележиме погоре дека во врска со зголемувањето и со намалувањето на сторители од страна на малолетните лица во нашата држава се намалува со текот на годините, може да се каже дека побрзо паѓа процентот а потешко се качува, што е добар знак во врска со малолетниците кај нас. Разликата во падот и зголмувањето е сериозна бидејќи се гледа драстично намалување на кривилните дела од страна на децата односно намалена деликвенција. Сепак не треба опуштање во врска во намалувањето на процентот, треба

добра соработка и добро разбирање со сторителите на кривични дела во иднина да не бидат во таа група.[22]

Табела/ Приказ бр.4
Извор:Државен завод за статистика на Р.С.Македонија

Пријавени деца во судир со Законот во Р.С.Македонија во 2012 година

Пријавени деца во судир со Законот според групите на кривични дела и видот на одлуката во Р.С.Македонија

	Вкупно	Поднесен предлог за изрекување казна/мерка	Постапката не е поведена	Подготвителната постапка е запрена
Вкупно	589	377	130	82
Кривични дела против животот и телото	52	36	10	6
Кривични дела против слободите и правата на човекот и граѓанинот	5	5	/	2
Кривични дела против половата слобода и половиот морал	15	13	/	2
Кривични				

[22] https://www.stat.gov.mk/PrethodniSoopstenijaOblast.aspx?id=24&rbrObl=3

дела против бракот, семејството и младината	10	3	6	1
Кривични дела против животната средина и природата	2	/	/	2
Кривични дела против имотот	289	141	91	57
Кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството	1	1	/	/
Кривични дела против општата сигурност на луѓето и имотот	4	4	/	/
Кривични дела против безбедноста на јавниот сообраќај	37	28	6	3
Кривични дела против државата	1	1	/	/
Кривични дела против правосудството	2	1	1	/
Кривични дела против правниот сообраќај	2	2	/	/
Кривични дела против јавниот ред	54	44	1	9

Табела/Приказ бр.5
Извор:Државен завод за статистика на Р.С.Македонија

Осудени деца во судир со Законот во Р.С.Македонија во 2012 година

Деца од 14 до 16 години во судир со законот

	Вкупно	Вкупно	Дисциплински мерки	Мерки на засилен надзот	Заводски мерки
Вкупно	382	93	28	55	10
Кривични дела против животот и телото	25	3	2	1	/
Кривични дела против слободите и правата на човекот и граѓанинот	4	1	/	1	/
Кривични дела против половата слобода и половиот морал	9	5	/	5	/
Кривични дела против бракот, семејството и младината	2	/	/	/	/
Кривични дела против здравјето на луѓето	94	14	5	9	/
Кривични дела против животната дредина и природата	2	1	1	/	/
Кривични дела против имотот	164	53	15	28	10
Кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството	3	1	1	/	/
Кривични дела против општата сигурност на луѓето и имотот	3	/	/	/	/
Кривични					

дела против безбедноста на јавниот сообраќај	28	8	2	6	/
Кривични дела против правосудството	2	/	/	/	/
Кривични дела против правниот сообраќај	1	/	/	/	/
Кривични дела против јавниот ред	45	7	2	5	/

Прашањето е секогаш возраста на детето и е еден клучен фактор за квалитетот на заштитата на правата на децата. На соодветна возраст има граѓански права кои не биле дел од неговиот претходен живот како малолетник како што се право на глас, право на добивање на возачка дозвола, право на работа без да биде ограничен, право на купување и на конзумирање на алкохол и на цигари, право на брак и многу други работи како што има секој полнолетен граѓанин, но заедно со овие права се добиваат и одговорноста како што е целосниот криминалец за одговорност за почитување на Законот.

Но битно е да се напомене дека постојат две граници на возраст кои што се од големо значење, тоа се долна граница на возраст од детството под кој е исклучен секаков вид на одговорност и горната граница која ја сочинува границата на полнолетството и целосната кривична одговорност. Тоа е само во овие две нивоа каде граѓанското и казненото може да се дефинира како одговорност на детето вклучувајќи понатамошна диференцијација според поединецот како што е зрелост.

Одредувањето пак на возраста за стекнување на одредени права или за губење на одредена заштита може да се каже дека е многу комплексна, но сепак минималната возраст што е заштитна треба да биде што е можно повисока додека пак оние кои што се однесуваат на децата за стекнување на автономија и потреба за државата да ги почитува детските граѓанските права и капацитетите кои се развиваат и бараат пофлексибилен систем кој е чувствителен на потребите на секое дете поединечно.

Во кривичното право елементарната компонента која помага да се одвои детската деликвенција од други видови на било какво криминално однесување е

возраста на сторителот кој сторил одредено кривично дело. Оваа возраст се определува како малолетна возраст а пак сторителот како малолетник односно дете.

Категоријата на малолетници односно деца се јавува во казненопоправната теорија и практика поради потребата од раздвојување на малолетникот, престапници кои што вршат кривични дела поради нивните емоционални, психолошки, биолошки и социјална незрелост и поради потребата на малолетните да се третираат на поинаков начин од возрасните.

Детето е определено како незрела личност која што треба да се формира физички и психички. Но покрај тоа децата се уште не формирале систем на вредности, тие се емоционално чувствителни и реагираат под влијание на нивните импулси и нивните емоционала чувствителност. Децата се под силно надворешно влијание на личностите на кои им се восхитуваат или на лицата со кои се идентификуваат, а овие лица не се секогаш вистинскиот избор за нив. Сепак детето е млад човек кој не може точно да се стави во иста положба како што се возрасните поради неговата адолесценција и поради малцинството. Затоа е потребата за посебен третман на малолетникот.

Кога станува збор да се дефинира поимот дете овде се појавуваат многу прашања кои се клучни за правилно дефинирање. Може да се каже дека адолесценцијата според недоволно прецизно толкување се идентификува со отсуство на одредена возраст а субјективно со фактот дека детето кој што е деликвент е лице кое нема постигнато биолошки, психолошка и социјална зрелост и затоа не е во состојба да го разбере значењето на неговото однесување и не може да ги контролира своите постапки.

Повеќето луѓе од нас можат да се согласат дека детето има проблематично однесување и не може да се смета за деликвентно, туку само како дете во опасност да стане престапник. Сепак децата кои што извршиле криминал не можат да бидат оставени неказнети без никакви последици од нивното криминално однесување само поради нивната психолошка конституција.

Може да ја издвојам овде Конвенцијата на Обединетите Нации за правата на децата која што гласи: дете е лице кое што е помладо од 18 години. Според правилата пак на Пекинг малолетник е лице со кој според соодветниот правен систем може да се постапува за прекршок кој што ќе биде поинаку од полнолетното лице.[23]

[23]eprints.ugd.edu.mk/21483/1/Child%20delinquency%20in%20Macedonia%20in%2010%20year%20period.pdf

Зборот “деликвенција” доаѓа од латински збор “delinquere” што значи “да се напушти” т.е “да се остави така значи да се остави или да се напушти”. Првичниот збор има примарно значење и се однесува на оние родители кои што ги напуштиле своите деца или пак ги запоставиле.

Според социјалните работници “деликвенцијата се состои од општествено неприфатени дела”, според психијатрите “деликвентното однесување е активност која отстапува од нормалното” но овде и еден адвокат би рекол “малолетничка деликвенција е она што законот дели дека е”. Според В.Х.Шелдон тоа е “разочарувачко однесување над разумното очекување”, додека пак Сирил Бур вели дека “деликвенцијата се јавува кај детето кога неговите асоцијални околности изгледаат толку тешки што станува предмет на службено дејство”

4.ДЕФИНИРАЊЕ НА ДЕЦАТА СПОРЕД МАКЕДОНСКОТО КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО

Кодификацијата на материјалното процесното и казненото право во единствениот законик содржи одредби за превенција, алтернативно решавање спорови, одредби за деца кои што се жртви или сведоци на кривично дело, значи многу од едноставна кодификација. Исто така ова значи одржување на датум со сите нови трендови во разбирањето на малолетничкиот развој. Овде уште може да се види и дека фокусот е даден на заштитата, на образованието, на рехалибитацијата и на правилниот развој а малолетникот.

Во член 19 од Законот за правда на деца зоконодавецот дава многу дефиниции, во зависност од возраста, од ризикот да стане престапник, од одговорноста и видот на казната тоа може да му се изрече на детето што го сторило делото. Па според законот гласи дека дете е секое лице помладо од 18 години, така овој Закон е во согласност со Конвенцијата на Обединетите Нации за правата на децата.

Овој Закон има и одредби со кои се дефинира загрозеното дете на возраст под 14 години, на загрозено дете од 14 до 18 годиниа, дете кое што прекршило закон од 14 до 16 години возраст и дете кое што го прекршило законот на возраст од 16 години. Но било направено некое прифаќање на новиот термин дете кое се однесува на малолетниците се со цел да се направи одредена униформност за употребените термини во кривичното законодавство кои се однесуваат на децата како и усогласувањето на кодексот со меѓународното законодавство.

4.1.ДЕТСКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА ВО Р.С.МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОД ОД 2006 ДО 2016 ГОДИНА

Статистичката анализа што ја издвоив во ова истражување главното прашање е феноменологијата на детската деликвенција во Македонија. Овде се прикажува бројот на обвинети, на осудени и на пријавени деца за кривични дела во период од 2006 до 2016 година.

Ваквата статистичка анализа која што е прикажана подолу дава можност да се оцени либералноста на казнената политика во случаите за кои се обвнитени деца за кривично дело, така ова може да се каже дека е многу важно не секогаш пријавеното број на деца кореспондира со бројот на обвинети,а уште помалку со бројот на осудени деца.

Ова е затоа што мерките кои обезбедуваат помош и заштита и други алтернативи кои на обвинителот има како опција при одлучувањето дали да поведе постапка значително го намалува бројот на обвинети деца во однос на бројот на пријавени случаи.[24]

Табела: број на пријавени, на обвинети и на осудени деца во период од 2006 година во 2016 година.
Извор:Државен завод за статистика на Македонија
ТАБЕЛА.БР.6

[24]eprints.ugd.edu.mk/21483/1/Child%20delinquency%20in%20Macedonia%20in%2010%20year%20period.pdf

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	1015	2016
ПРИЈАВЕНИ ДЕЦА	1500	1229	1335	1519	1244	1163	1001	1005	972	772	587
ОБВИНЕТИ ДЕЦА	987	839	981	1030	750	1002	778	652	712	465	702
ОСУДЕНИ ДЕЦА	844	676	715	748	547	772	556	473	461	348	468

Од табелата може да заклучиме дека бројот на пријавени деца од 2006 година до 2016 година опаѓа со мал исклучок во 2009 година. Од 1500 пријавени деца во 2006 година, во 2016 година оваа бројка се намалила за 587 деца што е скоро за три пати помалку. Бројот во однос на обвинети деца, нема да може да се утврди јавна тенденција затоа што бројот на обвинети деца се намалува и расте од година во година достигнувајќи го максимумот во 2009 година исто така и минимум во 2015 година.

Може да се се утврди дека овие превентивни методи биле продуктивни се со цел да се намали бројот на осудените лица.

4.3.ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ ЗА ДЕТСКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА ВО ПЕРИОДОТ ОД 2006 ДО 2016 ГОДИНА

Детската деликвенција може да се каже дека е еден специфичен вид на криминал и пред се поради карактеристиките,а личноста на детето во судир со законот. Неговите спецификации доаѓаат до израз кога се анализира феноменологијата и етиологијата на детските престапници кои главно се кривични дела против имотот,а овој вид на кривични дела се силно поврзани со сиромаштијата и економската позадина на семејствата во кој живеат. Во начинот на извршување на делата може да се

забележи дека кривичните дела се многу често извршени во групи и можеме да видиме дека има еден вид тренд на насилство кај детската деликвенција.

Се покажува дека постои конктекст помеѓу малтретирањето во детството, а подоцна и во деликвенцијата. Раната физичка злоупотреба води кон агресија и насилство.

Децата кои што се во судир со законот имаат висока стапка на извршување на кривични дела против животот и телото, кривични дела против безбедноста во сообраќајот.

Кривични дела против јавен ред и дела против полово, морално и сексуална слобода, тие многу ретко се осудени како сторители на политички криминал, криминал кој што е против службената должност, кривични дела против човештвото и меѓународното право, кривични дела против вооружените сили, и кога тие деца се обвинети за овие видови на злосторства но обично делото го извршиле заедно со полнолетно лице кое е заедно со него или со нив.

5.КРИМИНАЛ И ЛИЧНОСТ

Проучувањето на личноста на деликвентот мора да се земе предвид комбинацијата на два постоечки фактори, тоа се:

- Детерминантна причина, и
- Што ја создало областа на мал отпор.

Вистина е дека социјално економските и емоционалните фактори треба да се сметаат како извонредни причини, затоа што откако ќе се воспостави принцип дека секој фактор, посебно делува на поединецот чија точка на прекршување е многу близу, треба да се прекине таквото размислување највеќе за проучувањето на поединечен случај за негово користење да формулира една општа теорија. Но, по некое време социјалните фактори стануваат психолошки фактори кога се однесуваат на секој поединец.

Човечкото однесување не го одредува финансиската ситуација во која се наоѓа туку начинот на кој поединецот реагира на тоа, но некои социјални и економски фактори дејствуваат многу силно што тој притисок го чувствуваат мнозинството од оние чиј праг на отпор во областа на односот поединец – заедница е многу низок, но дури може и статистиката да биде погрешна. Ако криминалот во руралните области е

поголема отколку во поголемите во урбаните области односот криминалец наспроти истите области се уште е толку ниско што е невозможност да се инкриминира областа на руралните квартови како доминантен фактор на објективна основа.

Не може да се избегне фактот дека луѓето со високо стабилна финансиска состојба многу често не се во предност во статистиката.

Еве накратко со пример, бремена жена мора да прибегне кон невенчана малолетна девојка која што припаѓа во сирамашно семејство за помош и затоа е неизбежно и е вклучена во статистиката. Додека пак девојка од богато семејство под истите околности, може да биде на пример испратена на патување. Слично друго постои момче што прави ситни кражби и е изведен пред суд, додека пак богатото момче кое потпишува чек за да ги плати своите долгови за коцкање е покриено од неговото семејство. Па така би можеле да имаме една точна и целосна статистика со пријавените и со непријавените случаи, голема е веројатноста дека би имале малолетничка деликвенција кај сиромашните луѓе не е реалност.

Најчесто исти ставови имаат и психолозите со психијатрите, тие сепак го гледаат само емоционалниот фактор на трауматската причина и не даваат важност на останатото. Можам да издвојам некои автори кои даваат посебно значење на конструкцијата како етиолошки фактор на криминалот, па така тоа може да биде и еден чекор напред односно во насока на решавање на проблемите.

Кај малолетничката деликвенција е поставено прашањето зошто таа треба да се смета како посебен проблем од криминалитетот во генерален. Правниот аспект на поентата е јасен дури и ако границите на возраста не се униформни и уште повеќе од една во друга земја, но овде психологот вели нешто друго, односно тој има различно гледање на целиот проблем. Всушност вистинската карактеристика кога е период на раст е негова крајна динамика. Секаков вид на деформација без разлика дали во однесување или пак во мислата која се манифестира во тој одреден период често може да биде симптом на раст, но да напоменам дека тоа не е патолошка манифестација дури и кога кај возрасен човек овој симптом ќе биде паталошка.

Не може да се биде премногу груб кон родителите кои многу се вознемируваат над таквите симптоми, пример кога дете ќе се обиде да влезе во автобус без билет или пак ќе украде пенкало од неговиот школски другар овде родителот може да биде склон да верува дека тој се движи кон кариера на прекршување на законите за сопственост. Овде во таа иста шема спаѓаат и наставнивите и воспитувачите. Но, за психијатар симптомот покажува сосема нешто друго, сосема нешто поинаков, всушност тоа е

процес на еден растечки процес, тоа се симптоми кои не припаѓаат на криминолошката област. Во многу случаи овој процес го исцрпува детето во нормалниот тек на растот на животот.

Пример постои случаеви ако психијатарот го советува семејството да не се вознемируваат многу заради недоличното однесување на детето, во одговор му се вели дека не дава доволно важност за ваквите манифестации, но во реалноста тоа не е мерка за важност. Тука е и лекарот кој исто така и тој може да биде вознемирен од симптомот на енуретично дете, но не затоа што тој мисли дека детето ќе го намокри креветот и подоцна кога ќе стане возрасен човек.

Овде се адолесцентните години кои се блиску до симптомите на шизофренија, така овде се поставува еден тест односно пробна дијагноза на рана шизофренија која што не е толку ретко кај адолесцентите кои подоцна се развиваат во возрасни без никакви психотични манифестации дури и ако не му било дадено пред тоа било каков потребен третман.

Од друга страна никој нема да потцени ниту еден шизофреник, симптом кој започнува во зрелоста, исто така и никој нема да го потцени криминалното однесување кое се појавува во зрелоста на детето. Сепак и очигледно, појавата на деликвентното однесување во детството и адолесценцијата мора да не предупреди за можноста за упорност во зрелоста.

Малолетниот деликвент може да стане и возрасен деликвент како адолесцент со рани шизофрени симптоми и може да се претвори во шизофреник подоцна. Сепак потребно е флексибилност во дијагнозата и прогнозата а најмногу и во третманот.

6.ДИНАМИЧЕН ПОГЛЕД

Познат доктор го става стресот до етиологија деликвентно однесување, по агресивно деструктивни импулси. Неговиот придонес е извонреден најмногу поради тоа што е ставен акцентот за деструктивниот аспект на кражбата. А додека пак старомодната теорија вели дека доколку децата крадат тоа значи дека имаат желба за поседување.

Докажано е дека децата кои се изнесени пред суд дека украле нешто многу ситно некој цент или се возат во автобус или во метроа без билети имаат повеќе пари за покривање на трошоците. Фактот за да се намали крадењето до израз доаѓа анксиозност за кастрација како во машки и женски е премногу механичка, таквиот механизам го опфаќа секој случај на една кражба. Процесот на деасимилација е потребен исто како асимилацијата за да се осигура живот.

Деликвенцијата што е на деструктивниот процес може да биде класифициран заедно со реакциите кои го нагласуваат дејството на уништување.

Процесот на интеграција пак на одредена личност без разлика на тоа колку е голема е само по себе анаболичен процес, пример нашиот метаболизам не можеме да очекува дека ќе биде постојано анаболичен, некаков вишок на катаболичката страна треба да се очекува под најдобрите прилагодени услови на раст.

Деликвентното однесување може да биде и израз на нормалност кај одредено дете, нормално никој не може да очекува дека детето ќе биде послушно за се што ќе му се каже, всушност таквото дете било компулсивно и да развие психоза или дури и поблиска од онаа со благо деликвентното однесување.

Овој пристап е навидум парадоксален, но во реалноста е оптимистички затоа што нема никакво прекршување за законот.

7.СОЦИОЛОШКИ ТЕОРИИ

Што е социолошка теорија?

Теоријата е всушност збир на принципи кои ни помагаат да објасниме нешто што сакаме да кажеме, пример таа ни помага да објасниме огромна разновидност на докази во светот како и записи и прашања.

На пример зборот постепено означува дека нешто се движи но бавно,додека пак интерпункцираната рамнотежа вели дека големите промени се случуваат во кратки скокови кои всушност се многу оддалечени. Уште може да се каже дека социлошките теории обезбедуваат еден вид рамка за да објасниме било што на светот. Но постојат многу различни видови на социолошка теорија кои имаат широк опсег на прашања и на општествени проблеми.

Генерално се смета дека детството е или природна или биолошка фаза на развој на модерна идеја, тие се занимаваат со тоа што е детето, целта на детето, природата на детето и каков поим е детето или детството. Концептот на детството е пронајдок кој е

создаден од моќниот однос помеѓу идеите и технологиите во рамките на социјалните, на економските, и на политичките потреби.[25]

Теориите за детството се многу емотивни бидејќи сепак тие се најранлива категорија за родителите и светот со што се открива развојот со текот на времето на психолошкото или емоционалното значење на детството гледано од состојбата на зрелоста.

Теориите за детскиот развој се фокусираат на објаснување како децата се менуваат и растат во текот на детството, па ваквите теории најчесто се фокусираат на различни аспекти на развојот но вклучувајќи го и емоционалниот и социјалниот раст на детето.[26]

Целта на социолошките теории е да се истражат сличностите и разликите помеѓу психолошкиот и социолошкиот пристап кон децата и детството. Детството се сметало дека се состои од збир на однапред одредени фази, крајната точка на тоа што е зрелост. Децата биле лоцирани по различни возрасни групи, а најголем дел од детството се сметало за природно и универзално.

8.ТЕОРИИ НА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

Предвидени се неколку теории на малолетничка деликвенција и тоа: биолошки, социолошки, криминолошки, психолошки теории и кривично правни теории, овие сите може да кажам дека се од големо значење кои што помагаат за да се одредува и дефинира проблематиката на малолетничката деликвенција од етиолошка гледна точка.

ПРИКАЗ.БР.7

_____СОЦИОЛОШКИ ТЕОРИИ

_____ ПСИХОЛОШКИ ТЕОРИИ

[25] vikaspedia.in/social-welfare/women-and-child-development/child-development-1/children-in-conflict-with-law
[26] nu.edu/resources/popular-theories-of-sociology/

ТЕОРИЈА ЗА МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

БИОЛОШКИ ТЕОРИИ

КРИМИНОЛОШКИ ТЕОРИИ

КРИВИЧНО ПРАВНИ ТЕОРИИ

8.1.ТЕОРИЈА НА АНОМИЈА

Теоријата на аномија за прв пат ја спомнал Роберт Мертон во 1940 година, оваа теорија објаснува дека малолетничката деликвенција настанала затоа што малолетниците ги немале потребните средства за да бидат среќни. Нивните цели всушност биле недостижни во законските средства така што тие наоѓале незаконски средства со кои можеле да ги постигнат посакуваните цели.

Како на пример еден малолетник кој што имал за цел да се вработи и да си купи автомобил, но малолетникот не може да најде работа за да заработи па така краде автомобили или пари за да купи автомобил.

8.2.ТЕОРИЈА НА СУБКУЛТУРА

Оваа теорија е втората теорија која во 1955 година Алберт Коен ја развил теоријата која е кулминација на неколку негови поранешни теории. Така оваа теорија е слична како што и звучи. Малолетниците кои не ги исполнувале социјалните стандарди барале потврда од субкултурата, а пак субкултурата е формирана од малолетници кои исто така не ги почитувале и исполнувале социјалните стандарди. Овие групи подоцна дејствуваат на манири кои не се прифатени во општеството и се бунтуваат против општеството оние кои што се прифатливи стандарди.

Според Коен малолетничката деликвенција е еден вид производ на општеството, па така малолетниците прават кривични дела како што е крадењето, а тоа не е општествено прифатливо и тоа го прави да се вклопи во таа нивна субкултура.

8.3.ТЕОРИЈА НА ДИФЕРЕНЦИЈАЛНИ МОЖНОСТИ

Теоријата на диференцијални можности не е подржана целосно според теоријата на Коен, која вели дека малолетниците стануваат деликвенти кога не ги исполнувале одредените стандарди на општеството во кое живеат. Оваа теорија е развиена во 1960 година и се верува дека можностите играат улога во малолетничката деликвенција.[27]

Оваа теорија вели дека ако малолетниците имаат повеќе можности да успеат во нешто тогаш тие имаат помала веројатност да бидат дел од субкултурните групи. Уште пак оваа теорија има можности и верува дека може да има и други околности покрај социјалните фактори кои придонесуваат за деликвенцијата на еден малолетник. За оваа теорија се смета дека малолетникот може да биде успешен за време на училиштето но може да не успее да најде профитабилна работа.

Неможноста да се најде работа може да го наведе да биде деликвент што е една од почестите причини за деликвентите, а да не биде од социјалните фактори. Теоријата на диференцијални можности се разликува од теоријата на погоренаведената теорија односно субкултурната теорија бидејќи постојат и други причини освен социјалните фактори кои можат да доведат малолетничка деликвенција.

Стабилната криминална субкултура нуди како што сегерира нејзиното име најперспективните изгледи за нагорна економска мобилност. Според Клаурд и Олин оваа субкултура може да се појави само кога постои одредена координација помеѓу оние кои имаат легитимитни и нелегитимитни улоги како на пример помеѓу политичарите или полицијата и подземјето.

Еден од нив ја прикажувал пролитичката машина која била од стар стил, со обезбедена заштита за најпоскапуваните видови нелелгални претпријатија. Само во такви околности може да се воспостават стабилни обрасци овозможувајќи можности за напредување од адолесцентно до возрасно ниво на криминалното подземје. Кога легитимните и нелегитимните структури на можности се поврзуваат на овој начин, а улиците стануваат безбедни за криминал и може да се појават сигурни патишта за нагорна мобилност за аспиративни криминалци.

Насилството и конфликтот од друга страна пак го нарушуваат и легитимното и нелегитимното претпријатие. Кога и двата типа на претпријатија коегзистираат насилството е воздржано. Меѓутоа во неорганизираниот сиромашен кварт каде што сите сфери на активности не се поврзани, насилството може да владее и

[27] nu.edu/resources/popular-theories-of-sociology/

неконтролирано. Овие двајца автори гледаат на овие типови на заедници како што произведуваат конфликтна субкултура.

Така резултат на оваа неорганизираност е распространетоста на улични банди ги прави улиците небезбедни за попрофитабилен криминал.

8.4.РАДИКАЛНА ТЕОРИЈА

Детската литература може да биде радикална по својата форма како и по својата содржина но може да биде и по двете. Радикалната детска литература ги испитува конвенциите и нормите за општеството и за детството како што инспирира промени, но највеќе на движењето на социјалната и еколошка правда.

Радикалната литература за децата може да се каже дека претставува парадокс, од една страна некои дела за децата се на некој начин субверзивни. Сепак поради постојаниот идеал за детската невиност, радикалната литература за деца може да се гледа како неможност ако не радикална не може да биде литература за децата. Радикалната литература за деца е додаток на речиси секое општествено движење на модерната ера од аболицизмот до социјализмот и до граѓанските права, екомономијата, комунизмот итн.

Историјата на радикалната детска теорија е тесно поврзана со историја на правата на децата. Радикалната детска литература покрај движењето за правата на децата е и реакција на детството или предрасудите кон децата, а исто така е и доста ранлива на тоа. Како и романичниот идеал на суштинското дете, детскиот субјект на радикалната детска литература е скоро секогаш проекција на возрасна личност што значи дека е одговорна за потребите на возрасните и за потребите на децата. Но во рамките, литературата за деца е доста моќна сила на позитивни промени во многу делови од светот реагирајќи во најголем дел унапредувајќи го местото на децата во општеството.

Како поголем дел од историската литература за деца, така современата литература останува агент на Буржоазијата.

Опсегот на радикалната теорија за деца која е објавена особено во изминатите неколку децении придизвикувајќи го расизмот, како и хетеросизмот, промовирање на одговорноста за животната средина, интернационализам, мир и колективна солидарност против неправдата и злоупотребата на овластувањата како и

поттикнувањата на делата да го предизвикат детството и да замислат други можни светови.

8.5.ПСИХОЛОШКИ ТЕОРИИ

Психолозите за развојот на децата се занимаваат највеќе како се развиваат одредени однесувања кај детето, како и кога се случуваат тие. Развојот традиционално се сметал де има просечни компоненти па оттука децата станале инкорпонирани во стандардните мерки на развој при што нивниот напредок постојано се спротиставувал на "нормално" дете.

Развојот на детето е збир на знаење кој е конструиран од возрасните за други возрасни да го користат со цел да имаат смисла и промовирање на животот и учењето на децата. Најчесто детските постапки и мисли се толкуваат наспроти моделите на психолошките процеси и фази на релативна компетентност и отстапување на нормалноста. Развојот на детето создава тело од возрасни експерти за детството.

Возраста влијаела на започнувањето и напуштањето на училиштето кога едно лице може законски да се омажи или ожени, да оди да гласа, да работи, да изврши криминал итн, иако тоа многу малку се разликувало од една земја до друга, но се засновало на возраста како показател за универзални особини.

Голем број импликации произлегле од психолошките пристапи кон детскиот развој, така детскиот развој може да кажам дека се смета за суштински биолошки заснован.

Когнитивните способности на децата биле поврзани со еден збир на фази кои што служеле како исто така збир на одредености за одредување на т.н нормално детство, додека пак индивидуалните разлики биле забележани во стапката со која децата напредувале низ сите тие фази, така тој целокупен процес всушност се сметал за универзален и врз основа на возраста, па така оттука каде децата се разликувале тие се гледале како отстапување од таа норма. Затоа развојот претставувал една прогресија од скалила со секој чекор се гледал како квалитативно единствен.

Детето може да се каже дека започнува од дното на скалата и напредува со тек на времето низ серија фиксни и универзални фази со врвот на својот живот, па затоа детството се смета за преоден период. Во текот на тоа патување на детето, детството било дефинирано како период од животот кој е специфичен за возраста и децата се гледало дека поседуваат посебни карактеристики кои се одвојувале од светот на

возрасните. Возрасната возраст се сметала пак за крајна точка на детството и затоа што детето сеуште не било доволно зрело се сметало за целосно неразвиено но не како нецелосно битие туку на тој начин што подлежи на збир на процеси во кој детето учи и интернализира како да стане еден возрасен човек.

По овие неколку факти социологијата се обидува да го донесе поширокото влијание врз животот на средината на темата за концептот на социјализацијата на детето.

8.6.ПСИХОДИНАМИЧНИ (ПСИХОАНАЛИТИЧКИ) ТЕОРИИ

Психодинамичката теорија која што уште се вика и психоаналитичка теорија ја објаснува личноста во смисла на несвесни психолошки процеси како што е на пример желби и стравови за кои не се целосно свесни и се тврди дека искуствата од детството се клучни во обликувањето на личноста на возрасните. Психодинамичката теорија е една од најтесните теории која што е поврзана со работата на Зигмунд Фројд и со психоанализата која што е еден вид психотерапија која се обидува да ги истражи несвесните мисли и емоции на пациентот така што лажноста е подобро способна да се разбере себеси.

Работата на Фројд е исклучително влијателна и нејзиното влијание се протега многу подалеку од психологијата. Работата на Фројд е многу влијателна но и многу контроверзна, тој сугерирал дека голем дел од нашето однесување е одредено од психолошки сили за кои во голема мера не се свесни дека буквално не знаеме што се случува во нашите сопствени умови.

Многу малку теории во психологија предизвикале толку силни реакции кај други професионалци и членови на јавноста. Но и покрај контроверзноста ниту еден компетентен психолог или студент по психологија не може да ја игнорира психодинамичката теорија. Тоа е едноставно премногу важно за психолошката наука и практика но и понатаму продолжува да игра една многу важна улога во широк спектар на дисциплини во и надвор од психологијата како на пример што е развојна психологија, социјална психологија, социологија итн.

8.7.СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА

Импликацијата е дека детето е на некој вид не е целосно социјално и затоа мора да се обликува во социјално како личност преку интеракција со влијателни возрасни лица низ процесот на основно и секундарна социјализација. Со цел да се елаборира овој пристап ова поглавје, се свртува кон кратко испитување на процесите на социјализацијата во семејството и во училиштата на детето.

Намерата тука не е да се сведе социјализацијата на овие две сфери бидејќи социјализацијата без разлика дали е прифатена или не е прифатена е еден дел на сите општествени односи, и затоа функционира низ повеќе социјални домени.

Сепак фокусот на семејството и образовниот систем ни овозможува да видиме како сметките на општествените институции биле највеќе фокусирани на возрасните а малку внимание се посветувало на тоа кај овие интитуции биле искусени од децата.

6.8.УСПЕШНА СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА ВО СЕМЕЈСТВОТО

Семејството е првата човечка група на која и припаѓа поединецот и се виде дека јасно игра една клучна улога во социјализацијата. Но, сепак пристапот бил врз основа на одреден тип на семејство односно традиционално семејество кое се сметало дека е распространета во чекор на соминацијата на територијата за социјализација во текот на далечната 1950 и 1960 година. Овде во овој тип на семејства детето гледа како возрасните учат и научиле карактеристични модели на однесување, и изразени особини на мајките кои што се занимавале со лични и интимни аспекти на општествениот живот во споредба со особините на татковците кои што се занимавале со аспекти надвор од семејството како што е политиката и работата.

Преку социјализацијата се смета дека семејството е една од најдобрите институции за поттикнување на детето да размислува и да се однесува на начин кој придонесува за продолжување на капиталистичкиот систем.

8.9.КОГНИТИВНИ ТЕОРИИ

Когнитивните теории го нагласуваат креативниот процес и личноста, тоа е процес во нагласувањето на улога на когнитивните механизми како основа за креативната мисла и личност при разгледување на индивидуалните разлики во таквите механизми.

Некои когнитивни теории се фокусираат на универзалните капацитети како внимание или меморија, други пак ги нагласуваат индивидуалните разлики како оние што се индексирани со различни задачи за размислување, додека некои се фокусираат а свесни операции, други на предсвесни или ненамерни процеси.

Една класична когнитивна теорија тврди дека креативните сознанија можат да произлезат од асоцијативните процеси во меморијата. Во овој поглед идеите се оковани заедно една по друга, а пооддалечните соработници имаат тенденција да бидат пооригинални. Оваа перспектива тврди дека покреативните поединци имаат тенденција да имаат порамна хиерархија на асоцијации од помалку кративните поединци, или покреативните луѓе имаат многу повеќе релативно силни соработници за даден концепт наместо само неколку.

Се смета дека ова обезбедува поголем простор за истовремено активирање на далечните преставки за кои многумина веруваат дека се еден важен мотор на креативната мисла.

Придонесот на когнитивната развојна теорија до современото разбирање на родовиот развој се оценува.

Наодамнешни критики на когнитивните се дискутирање за пристапните и се презентирале емпириски докази за да се спротистават на овие критики. Поради централноста на раниот равој кон когнитивната перспектива се разгледуваат најнови истражувања како доенчињата и малите деца го дискриминираат поимот и ги учат атрибутите поврзани со полот.

Суштината на когнитивните пристапи последици од родовите концепти, активниот самоиницијативен поглед на развојот, и се фокусирани на развојните обрасци кои се истакнува и се спротиставува на социјално когнитивни погледи. Илустрирана е вредноста на когнитивните теории за тоа како да се конструираат сеопфатни и интегративни перспективи како на полот така и на развојот.

Првично набљудувања на јасно типизирање на полот кај децата како млади на 5 години ги навело истражувачите да испитаат како процесите на социјализацијата во домот можат да придонесат за ова рано стекнување на родово поврзаното однесување. Во 1966 година постојат неколку важни теории за родовиот развој вклучувајќи го когнитивно развојниот пистап на Келберг и пристапот на социјално учење на Мишел биле наведени во книгата на Макоби за развој на полови разлики.

Во средината на 1970 тите години револуционерната книга на Мекоби и Џеклин ја прошири дискусијата за етиологијата на половите разлики и родовата типизација, и

го доведе во прашање значењето на процесите на социјализацијата, но притоа заживување на теренот и генерирање значителна контроверзност.

Во 1980 година Хјустон ги повикал истражувачите да развијат поинтегративен и сеопфатен пристап кај проучувањето на родот и развојот.

Првични набљудувања на јасно типизирање на полот кај децата кои што се помлади од 5 години ги навело истражувачите да испитаат како процесите на социјализацијата во домот може да придонесе за ова рано стекнување на родово поврзано однесување.

8.10.БИОЛОШКИ ФАКТОРИ

Развојот на детето може да се дефинира како психолошки и како биолошки промени што се случуваат кај децата помеѓу раѓањето и крајот на адолесценцијата. Постојат неколку одредени чекори во развојот на секое дете, но секое дете напредува со различна брзина и на свој начин.

Може да се каже дека тоа е навистина точно бидејќи по набљудувањето на децата, не секое дете до 15 месечна возраст треба да оди и да каже најмалку пет зборови. Заедно со ова иако сите деца се различни и секое дете учи со различно темпо, сепак секое дете се развива различно.

Во развојната наука испитувањата на биолошката основа на развој главно е насочена кон генетскиот придонес и детскиот темперамент. И двете од нив добиле обемна покриеност во истражувањето и развојот на моделот во врска со проблемите со однесувањето.

Овој тип на истражување е во согласност со консензусот во развојната наука за придобивките од биолошки информираниот модел на детското функционирање. Истражувањето и теоријата во развојната наука исто така го истражува генетскиот придонес кон саморегулација и чувствителност на животната средина. Во случај на саморегулацијата посебно вниманието е насочено кон улогата на темпераментот, најмеќе преку карактеристиките како што се емоционалната реактивност, извршната функција, контрола на регулација на емоциите и инхибиторна контрола. Темпераментот се однесува на индивидуалните разлики во биолошки базирани и длабоко вкоренети предиспозиции кон емоционална реактивност и саморегулација. Емоционалната реактивност се однесува на брзината и степенот на реакции кои

вклучуваат позитивни и негативни емоции, вклучувајќи ги стравот и гневот, така саморегулацијата ги опфаќа емоциите, вниманието и однесувањето на детето.

Во однос на регулацијата на емоциите фокусот е ставен на следење, на оценување и на модифицирање на емоционалните ракции, особено нивниот интензитет и времетраењето. Регулативата главно се занимава со процеси кои што се поврзани со себе но исто и некои надворешни процеси како на пример што се родителско и гушкање со детето.

Мора да се напомене дека е важно да се забележи тешкотиите во саморегулацијата и емоциите постојано се поврзуваат со развојот на проблемите во однесувањето. Во однос на биолошките основи на особините на детето, постојат докази за двете главни можности, за директниот придонес од гените и преку темпераментот.

8.11.КРИМИНОЛОШКИ ТЕОРИИ

Криминолошките теории се фокусираат на објаснување на причините на криминалот, тие објаснуваат зошто некои луѓе вршат кривично дело и ги идентификуваат факторите на ризик за извршување на кривично дело и можат да се фокусираат на тоа како и зошто одредени закони се создаваат и спроведуваат.

Сатерленд во 1934 ја нарече криминологијата како научна студија за кршење на законот, донесување закони и реакција на општеството на оние кои го прекршуваат законот.

Ниту една теорија не може адекватно да ги објасни сите видови криминал и деликвенција или сите варијации во криминалот и деликвенцијата.

Како одговор на отсуството на теорија за т.н магичниот куршум научниците почнале да интегрираат теории со надеж дека ќе објаснат поголем дел од деликвенцијата и криминалот.

Научното проучување на причините за деликвенцијата и криминалот е историски воден од теоријата. Може да се каже дека добрата теорија обезбедува основна леќа преку која може да се протолкува и разбере манифестацијата на однесување. На полето на криминологијата, теоретската леќа првенствено е водена од концепти кои се однесуваат на областите на социологијата, на биологијата и на психологијата, а однесувањето треба да се објасни кое е типично однесување кое ги

прекршува кодифицираните закони на нашето општество односно криминалот и деликвенцијата.

Иако изолираните теории дале емпириски увид во многу битни фактори кои што се перцептираат и се очекува да ги објаснат деликвенцијата и криминалот, можам да кажам дека ниту една теорија не може да ги објасни соодветно сите видови на криминал и делкивенција или пак сите варијации во криминалот и деликвенцијата.

Како одговор на отсуството на т.н магичен крушум научниците почнале да интегрираат теории надевајќи се дека ќе го објаснат поголемиот дел од деликвенцијата и криминалот. Теоретстката интеграција генерално вклучува позајмување теоретски конструкции од конкурентни теории и нивно комбинирање во една теорија.

Интегрирањето на теориите во криминологијата е особено поволно бидејќи им овозможува на научнците да почнат да го разбираат однесувањето што се проучува на покомплексен и потенцијално целосен начин.

ТАБЕЛА.БР.8

Извор на податоци: Скрипта за казнено право – применета програма д-р Олга Кошевалиска

ВИДОВИ КРИВИЧНИ ДЕЛА СТОРЕНИ ОД ВОЗРАСНИ ЛИЦА

Професионален крадец
Професионален “тежок” злосторник
Полупрофесионален крадец (за имотни кривични дела)
Сторители на имотни кривични дела
Крадци на автомобили
Наивни фалсификатори на чекови
Криминал на бели јаки
Професионални насилници
Проневерувачи
Злосторници “one time loser”
Напаѓачи – психопати
Насилни сторително на сексуални дела
Ненасилни сторители на сексулани дела
Обљуба
Наркотични зависници

Табела бр. 8.1

ВИДОВИ КРИВИЧНИ ДЕЛА СТОРЕНИ ОД МАЛОЛЕТНИЦИ
Банда за деликвенти
Конфликти банди на деликвенти
Обични банди на деликвенти
Обичен деликвент
Крадци на автомобили
Корисници на дрога – хероин
Агресивни деликвенти
Деликвнти од женски пол
Деликвенти со проблематичен однос[28]

8.12.КРИВИЧНО ПРАВНИ ТЕОРИИ

Секоја теорија на кривичното право мора да објасни зошто кривичното право е карактеристично, и зошто тоа е збир на право кој е достоен за посебно внимание. Овде можам да кажам дека почнува со индетификување на карактеристиките на кривичното право кои го прават тоа така. Потоа се прашува кои функции ги исполнува тој закон и што го оправдува неговото создавање и продолжување на постоењето. Ако треба да се задржи кривичното право, мора да се земат предвид неговите соодветни граници.

Мора да се земат предвид исто така условите под кои агентите треба да бидат кривично одговорни за се што спаѓа во тие граници, но и ние би можеле да се

[28]https://eprints.ugd.edu.mk/7574/1/%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82%D0%B0%20%D0%9A%D0%97%20%D1%81.pdf

запрашаме кои деловнички правила и докази треба да ги регулираат напорите за утврдување на кривична одговорност.

Карактеристики на кривичното право се:

1. Оправдувањата на кривичното право
2. Функциите на кривичното право
3. Границите на кривичното право
4. Кривична постапка и докази
5. Кривична одговорност

4.МАЛОЛЕТНИЧКО ПРАВО

1.МАЛОЛЕТНИЧКО ПРАВО

Иако повеќето случаи во судскиот систем за малолетници вклучуваат деца и млади на возраст од 10 до 18 години, горната возраст за подобност се одредува според Закон за малолетници на секоја држава посебно.

Повеќето држави судат случаи на малолетнички криминал во судот за малолетници кога сторителот е помлад од 18 години, неколку држави пак имаат помлади ограничувања. Алтернативно во случаите на прекршување на статусот злоупотреба или зависност многу држави ја прошируваат јурисдикцијата на возраст од дваесет години. Во некои пак држави казната добиена од судот за малолетници не може да се прошири надвор од 18тиот роденден на поединецот. [29]

1.1.СИСТЕМОТ ЗА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА

Системот за кривична правда за малолетници работи според тоа дека младите се суштински различни од возрасните како во однос на нивото на одговорност така и во однос на потенцијалот за рехалибитација.

Третманот и успешната реинтеграција на младите во општеството се примарните цели на системот за малолетничката правда, заедно со целокупната јавна безбедност.

1.2.МАЛОЛЕТНИЧКИ КРИВИЧНИ ДЕЛА

[29] impactlaw.com/criminal-law/juvenile/system

Малолетничкиот криминал може да вклучува апсење, малолетник во сопственост, грабеж, силување, убиство и кое било друго кривично дело што може да го изврши возрасен.

Поединци помлади од 18 години кои ги извршуваат овие кривични дела можат да бидат казнети според Закон за малолетници. Помошта на адвокатите за малолетници може да им помогне на обвинетите и нивните семејства да ги разберат законите за малолетници.[30]

1.3.СЛУЧАИ ЗА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА

Правото за малолетници има голем степен на флексибилност, така на секој чекор мора да се носат одлуки кои ги земаат предвид интересите како на малолетникот така и на државата. Процесот на малолетничката правда генерално напредува низ неколку чекори, тоа се: пренасочување, апсење, внесување, трансфер или пак откажување, притвор, диспозиција, пресуда и понатамошна нега.

5.ПРЕВЕНЦИЈА НА МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

1.ПРЕВЕНЦИЈА

Најефективниот начин на малолетничката деликвенција неспорно е рано да им се помогне на децата и нивните семејства. Бројни држави се обидуваат порано да интервенираат, додека пак федералното финансирање за иницијатива на заедницата им овозможи на независните групи да се справат со проблемите на нови поброjни начини.[31]Најефективните програми за превенција на малолетничката деликвенција ги делат неколку клучни компоненти и тоа се:

1.1.ОБРАЗОВАНИЕ

Модел програмите им помогнаа на семејствата и децата обезбедувајќи им информации. Некои програми ги информираат родителите како воспитуваат здрави

[30] Јовашевић, Драган, (2006) „Лексикон кривичног права“,Београд: Службени гласник . Jovašević, Dragan, Kostić Miomira, (2012) „Politika suzbijanja kriminaliteta“, Niš: Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu

[31] Кривичен законик , Службен весник 37/96

деца. Некои ги учат децата за ефектите од дрогата, бандите, сексуалните односи и оружјето, а други ако имаат за цел да ја изразат на младоста вродената вредност што тие и сите други ја имаат. Сите овие програми им даваат на младите програми дека нивните постапки имаат и последици. Ова е особено важно во ера кога младите се преплавени со сексуални насилни слики.

Образовните програми имаат основна намера да поттикнат надеж и да отворат можности за младите луѓе.[32]

1.2.РЕКРЕАЦИЈА

Една од непосредните придобивки од рекреативните активности е тоа што тие ги пополнуваат часовите по завршувањето на училиштето без надзор. Одделот за образование објави дека младите најверојатно извршуваат злосторства помеѓу 14 часот и 20 часот, а стапката на криминал достигнува врв во 15 часот.

Програмите за рекреација им овозможуваат на младите да се поврзат со други возрасни и деца на заедница. Ваквите позитивни пријателства можат да им помогнат на децата во подоцнежните години. Програмите за млади се дизајнирани да одговараат на личностите и вештините на различни деца и може да вклучуваат спорт, танцување, драма, музика, уметност и други разни активности.[33]

1.3.ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАЕДНИЦАТА

Машки и женски извидници, црковни младински групи и волонтерски групи, сите вклучуваат млади во една заедница. Вклучувањето во групите на заедницата им дава можност на младите да комуницираат во безбедна социјална средина[34].

1.4.ПРЕНЕТАЛНА И ДЕТСКА ПОСЕТА НА МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ

Медицинските сестри вклучени во програмата “Пренетална и детска посета на дом од медицински сестри” посетуваат мајки со ниски приходи, самохрани мајки во

[32] Knežević, Saša, (2010) “Maloletnićko Krivićno Pravo: materijalno procesno i izvršno“, Niš: Centar yapublikacija Pravnog Fakulteta

[33] Meadows, J. David, (2013) “Beyond Custodial Sentences: Restorative Justice as a Community-Based Approach to Resolution in the Juvenile Court System”, 3red International Crime And Punishment Film Festival Juvenile Justice, Istanbul

[34] Закон за семејство

периодот од третиот триместар до втората година од животот на нивното дете. За време на овие посети, медицинските сестри се фокусираат на здравјето на мајката и детето, односите за поддршката во животот на мајката и запишувањето на мајката и детето во програмите за Здравје и Човечки услуги.

Една студија покажа дека мајките и децата вклучени во програмата имале 79 отсто помала стапка на злоупотреба на деца, 56 отсто помала стапка на бегство и 56 отсто помала стапка на апсење деца. Проблемите со однесувањето на мајките исто така значително се намалија во испитуваната група.

1.5.ПРОГРАМА ЗА ОБУКА ЗА ИНТЕРАКЦИЈА РОДИТЕЛ – ДЕТЕ

Постои програма за обука за интеграција на родители и на деца, така што на родителите за тоа им е потребно дури 12 недели за да ја завршат, тоа всушност ги учи родителските вештини на родителите на децата кои се на возраст од две до седум години кои што покажуваат големи проблеми во однесувањето. Така таа програма ги става децата и родителите во еден вид интерактивни ситуации, овде терапевтот ги води родителите, ги едуцира како најдобро да одговорат на однесувањето на нивното дете без разлика дали е позитивно или пак е негативно, но затоа и може да се каже дека оваа програма ја намалува хиперактивноста, дефицитот на вниманието, агресијата и анксиозното однесување кај децата.

1.6.ПРОГРАМА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА МАЛТРЕТИРАЊЕ

Оваа програма за спречување на малтретирањето е воведена уште во основните и средните училишта. Се прави еден вид анонимен студентски прашалник и ги пополнуваат наставниците и администраторите за тоа кој го прави малтретирањето, односно кои деца најчесто се жртви и каде се случува малтретирањето во училиштата и кампусот.

Откако ќе се разгледаат тие прашалници наставниците и администраторите ќе увидат како и каде се случува малтретирањето во нивното училиште, тие поставуваат правила на часовите и ги олеснуваат дискусиите. Индивидуалните насилници и жртвите го добиваат неопходното советување како да се справуваат понатаму, така и

програмата успева да создаде побезбедна и помалку непријателска средина за училиштата но и за студентите со поминимални трошоци.[35]

1.7.ПРОГРАМИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА ВО СКЛОП НА МАЛОЛЕТНИЧКИ СИСТЕМ ЗА ПРАВДА

Оној кој влегува во системот за малолетничка правда односно младиот има можност да добие интервентна помош од државата. Така со помош и со грижа на државата младиот човек може да добие помош за рехалибитација од дрога како и советување но и многу можности за образованието во иднина.[36]

Успехот на системот на малолетничка правда се мери според тоа колку добро ги подготвува младите за повторно да влезат во една заедница без да вршат дополнителни кривични дела. Оние установи за малолетниците каде престојуваат во т.н притвор, овде им овозможуваат образование, обука за одредена работа, ќе им дадат доволно искуства да живеат во безбедна и стабилна средина, пред се и најбитното за кое се воопшто наоѓаат таму е тоа дека ќе им овозможат помош да ги напуштат штетните навики кои ги имале пред да влезат во малолетнички притвор.

1.8.КАПАЦИТЕТОТ НА СЕМЕЈСТВАТА И ЗАЕДНИЦАТА

Треба да се зајакнат капацитетите за да се овозможи вклучување на заедницата во процесот на ресторативнаата правда. Службениците за спроведување на Законот треба да бидат запознаени со конструктивни пристапи кои е можно да се избегне формално апсење и притвор на деца со судир со Законот.

Капацитетот и познавањето на судии за малолетници, за социјални работници и полицијата треба да се зајакне во областа на малолетничката правда.

Секое дете денес има својствен потенцијал да порасне и да го постигне својот целосен потенцијал и позитивно да придонесе кон растот на нацијата и општеството. Како пример може да се спомене Уставот на Индија кој остава навистина најдобар впечаток, таа е земја која што им овозможува односно им дава на децата највисок приоритет за нивната заштита и благосостојба, што е многу битно.

Законот за малолетничка правда кој е усвоен од владата на Индија презема холистички пристап кон заштита на правата на децата преку обезбедување соодветна

[35] Кривичен законик , Службен весник 37/96

[36] Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство

грижа, развој, заштита и социјана реинтеграција на децата во тешки околности со усвојување на детски пристап.

Децата се раѓаат невини, сепак поради повеќето фактори денес многу деца ги прифаќаат однесувањата кои се дефинирани како деликвенти и понекогаш се во судир со законот. Овие однесувања се движат од емоционален излив, од злоупотреба на супстанци, од ситни кражби или од агресивно и насилно однесување но и многу други посериозни видови на злосторства.

Овие однесувања често се учат во животот, но сепак родителите или членовите од семејството и другите кои се грижат за децата можат да им помогнат да научат да се справуваат со емоциите без да користат било каков вид на насилство.

2.ПОПРАВНА МЛАДИНСКА УСТАНОВА (САД)

Оваа поправна младинска установа во Небраска – Америка е пример кој може да се земе за една од најуспешните установи за малолетнички притвор кои што ги насочува своите програми кон враќање на деликвентната младина. Во тој објект се сместени исклучително само млади полнолетни насилници и малолетни деликвенти на кои што им е судено пред суд за возрасни за извршување насилни кривични дела. Овде најмладите затвореници имаат 15 години, а најстарите имаат 21 година. NYCF е институција за максимална безбедност, која има за цел и е направена да ги одвои младите насилни престапници од возрасните престапници и да им помогне на младите затвореници обезбедувајќи им ја помошта која што им е потребна за да го променат своето однесување.

Од сите тие затвореници се бара да учествуваат во образовните можности што им ги пружи и дава установата во која се наоѓаат, од нив овде се бара да ги исполнуваат стандардите што ги поставува затворот на основа од човек до човек.

Секој затвореник има можност да поседува курсеви на ниво на колеџ во заедницата. Родителите на затворениците можат да го следат секој напредок на своето дете преку комуникација на персоналот. Додека се во NCYF на затворениците им се дава можност да работат како асистенти на наставници, како персонал во кујна, како градинари или пак водачи на рекреација.

Програмата за рекрација на објектот обезбедува и низа секојдневни активности како што се кошаркарски лиги до турнири во пинг понг итн. Исто така се одржува годишна трка во трчање во кое затворениците се тркаат со членовите на персоналот.

NCYF го следи здравјето на своите станари, делумно преку обезбедување советување за рехалибитација од дрога и со неделни тестови за дрога.[37]

Единствена програма на NCYF означува "Проект СРЦЕ". NYCF држи само машки затвореници. Оние затвореници доколку ги исполнат одредените барања за однесување и образование можат да тренираат куче миленичe. Оние кучињата кои се сметаат за непогодни за посвојување поради проблеми во однесувањето, добиваат дом во затворскиот двор. На тој што ги исполнува условите може да му се даде куче да се грижи одреден временски период. Секој може да го носи кучето со себе насекојдневните часови и на активности, сепак тој е одговорен за учењето на кучето. По одреден период на обуката кучињата добиваат "Good Canine Citizen Awards" и се поставени за посвојување реку Хуманитарното друштво во Небраска. Затворениците чии кучиња се сместени кај семејството им се дава можност да разговараат со семејството преку телефон и да им дадат совети за тоа како кучето е дресирано.

Како мерка за успехот што го доживеа во рехалибитацијата на насилните престапници NYCF добила првична акредитација од 99.7 проценти во август 2000 година од Американската поправна асоцијација (ACA), поранешна Национална асоцијасија за затвори.

3.ЗАВРШУВАЊЕ НА ПОВТОРНИ НАВРЕДИ

Откако ќе излезат од притвор младите се соочуваат со предизвикот и се прилагодуваат на слободниот живот, за многумина притворот на младите го запира и деструктивното однесување. Откако ќе излезат од затвор младите мора да создадат начин на живот кој е далеку и одвоен од криминалните активности. За да помогнат во тој процес судовите се обиделе да спроведат одредени корисни социјални услуги за поранешните затвореници и нивните семејства. Некои од нив се вработуваат, некои пак продолжуваат со образованието односно школување, продолжена рехалибитација од дрога советување итн.

Програмата за функционална семејна терапија има помага на младите на условно ослободување помагајќи им на нив и на нивните семејства да комуницираат на поефективни и позитивни начини.

[37] impactlaw.com/criminal-law/juvenile

4.ФУНКЦИОНАЛНА СЕМЕЈНА ТЕРАПИЈА

Програмата за функционална семејна терапија им помага на адолесцентите на условна казна како и на нивните семејства. Семеен терапевт цело време работи со семејството и им помага на поединечните членови на семејството да видат како можат позитивно да ги мотивираат промените на нивниот дом.

Програмата работи во три фази и тоа во текот на првата фаза терапевтот се обидува да го отстрани отпорот кон терапијата и го охрабрува семејството да верува дека негативните модели на комуникација и интеракција може да се променат.

Во втората фаза членовите на семејството учат нови начини за секојдневните ситуации, така им се покажува како да го променат своето однесување и да реагираат на ситуации.

И во текот на третата фаза членовите на семејството се охрабруваат да ги префрлат новите релациски вештини во други социјални ситуации како на пример на училиштата или пак на работните места. Фунциналната семејна терапија ги намалува стапките на малолетничката деликвенција по ниска цена, односно дванаесет сесии чинат приближно една шестина од трошоците за притворање на еден младинец за еден месец.

Друг позитивен ефект на програмата е што браќата и сестрите на младите кои се на условно ослободување имаат помала веројатност да извршат кривични дела поради помошта што ја добиле нивното семејство.

НЕЕФИКАСНИ СТРАТЕГИИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈАТ

1.ТАКТИКИ ЗА ПЛАШЕЊЕ

Моментално Американците се оддалечуваат од оваа тактика бидејќи таа се покажала прилично неефикасна, а во текот на 1990-тите тоа било техника во која политичарите и пошироката заедница имале огромна доверба. Основната идеологија се фокусирала на идејата на тоа дека стапките на криминал се високи затоа што младите не се плашеле да се соочат со малолетнички притвор. Така општото мислење сметало дека системот станал многу мек и дека заканата од затвор не ги враќало младите од криминални активности.

Во тоа време се случиле и неколку големи промени како што сте:

- Судовите за малолетници им давале зголемена надлежност на судовите за возрасни, кривични судови. Судовите пак одобриле полесни трансфери на малолетници во кривичниот суд за возрасни и во некои држави, и се откажале од нивните овластувања за одредени кривични дела.
- На младите им биле изречени подолги затворски казни во системот за возрасни отколку што биле изречени во системот за малолетничка правда. Сепак повеќето од осудените не требало да ја отслужат целата затворска казна.
- Младите биле испратени во затвори за возрасни бидејќи државите ги заострile своите дефиниции за тоа кој е дете, а повеќе судски одлуки ги ставаа младите во затвор за возрасни.

Построгите казни што дојдоа со времето на тешките тактики за заплашување беа наменети да ја намалат стапката на криминал и да им изразат на младите дека криминалот нема да се толерира, но и овие казни сепак не ги постигнаа посакуваните ефекти. Пристапот бил втемелен во идејата дека младите може да се управуваат само преку стравот, но стравот бил силен поттик да се мотивираат младите кон позитивно однесување.

Не било забележана директна корелација помеѓу построгите казни и помалку апсења за прв пат, а младите кои биле ставени во системот за возрасни всушност имале повисока стапка на рецидивизам од сличните малолетници кои се сместени во установи за малолетнички притвор.

2.СИСТЕМОТ НА МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

Целите на системот на малолетничка правда се да се зачуваат граѓаните безбедни и да ги рехалибитираат младите односно деликвентната младина. Но, за жал поради голем недостиг на финансиски средства не е во можност секогаш да се воспостават одредените програми кои ги постигнуваат посакуваните цели. Иако се покажало дека превентивните и рехабилитативните мерки значително ја намалуваат појавата на малолетнички прекршоци, придобивките од таквите програми може да потраат со години за да стапат во сила.

Зголемувањето на бројот на казнено-поправните установи за малолетници може да помогне граѓаните да бидат безбедни, но освен ако не се донесат рехабилитациони

политики, деликвентите може да продолжат да вршат прекршоци кога ќе им бидат завршени казните.

3.ЗАКОН ЗА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА И СПРЕЧУВАЊЕ НА ДЕЛИКВЕНЦИЈА

Системот на малолетничка правда бил воспоставен за време на прогресивна ера, тоа е период на социјални реформи. Првично бил формира за да им помогне на младите односно на деликвентите на кои им се судело во системот на возрасни. Оттогаш програмата претрпела многу промени во својата политика. Стандардна политика што го воспостави системот според кој моментално работи бил Законот за малолетничка правда и превенција од деликвенција од 1974 година (Германија).

Законот за малолетничка правда и превенција од деликвенција повикала на "деинституционализација" на малолетните деликвенти. Тоа барало државите кои држеле млади во затвор за возрани за статусни прекршоци да ги отстранат во рок од две години. Законот исто така обезбедил програмски грантови за државите но врз основа на нивната млада популација, и ја создале Канцеларијата за малолетничка правда и спречување на деликвенцијата.

4.ТЕКОВНА СОСТОЈБА НА СИСТЕМОТ НА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА

Од крајот на 1990-тите (во Европа) се разговарало за Законите за контрола на оружјето и биле донесени програми за безбедност на училиштата, а малолетните престапници биле испратени во затвор за возрасни и биле поттикнати крстоносните војни против употребата на дрога.

Системот пак за малолетничка правда е проучен и е и проспособлив како одговор на статистичките аларми и конкретни успеси. Тој систем во моментов денес се смета како нерешен и е соочен со обесхрабрувачка распространетост на криминалот, како и недостаток на средства за превентивни програми и несогласувањето околу принципите што ја дефинирале неговата основа.

Како пример може да се спомне Америка која што се бори со голем број прашања за малолетничката правда, па така меѓу нив се:

На која возраст малолетникот треба да одговара за своите постапки?

Дали е дозволено да се казнуваат помали престапници како полнолетни?

До кој степен родителот или пак старателот е одговорен за постапките на младиот под негова грижа?

Дали може да се примени смртна казна за малолетници?

Дали е соодветно родителите кои можат да си дозволат самостојно да финансираат рехабилитација за своите деца, да можат да се грижат за нив дома и кога во спротивно би биле ставени под грижа на државата?

Зошто малцинската младина сочинува толку непропорцијонално голем дел од затворениците?

Дали казнено-поправните установи за малолетниците и возрасните се небезбедни места за живеење на младите?

Дали малолетниците имаат зголемено право на доверливост?

Дали затворањето на малолетниците е контрапродуктивно?

Преку истражувањето за тоа кои програми биле ефективни и дома и во странство креаторите на политики се надевале дека ќе развијат стратегии кои ќе ја намалат стапката на криминал во идните години. Преземајќи ја иницијативата да се изградат програми за борба против криминалот структуирани да одговараат на локалните потреби, водачите на заедницата создале многу информации за тоа кои програми функционираат а кои не, и каде работат и што е потребно за нивно спроведување.

7.ВОЗРАСТ ЗА КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ

Возраста за кривичната одговорност е возраста за која што детето се смета дека е неспособно дека има шанси да стори одредено кривично дело. Стручно или во правна смисла тоа се нарекува одбрана на детството, која што е во одбрана позната како изговор, така што обвинетите кои што спаѓаат во дефиницијата за доенче се исклучени за кривичната одговорност за нивните постапки доколку тие не наполиле возраст за кривична одговорност.

Кога детето ја достигнува почетната возраст тоа може да има нивоа на одговорност кои што се диктирани според возраста на извршениот прекршок.

Така, според анлгиското право, ќе го земам за пример – одбраната била изразена како еден вид збир на претпоставки во доктрината. Детето кое немало навршени 7 години се претпоставувало дека не било способно да изврши било какво кривично дело.

Децата на возраст од 7 до 13 години се претпоставувало дека не се способни да извршат кривино дело, но претпоставката била побивачка. Овде обвинителството можело да надмине претпоставка со докажување дека детето разбрало што прави и дека тоа не е во ред. Доколку државата не понудила доволно докази за способност, детето има право да ги отфрли одбиненијата по завршувањето на државните докази.

Владите донесуваат закони а означување одредени видови активности што се законски но и незаконски активности. Однесувањето од природата може да се сигматизира на попозитивен начин за да се покаже неодобрувањето на општеството преку употребата на зборот криминалец.

Така овде во окој контекст законите имаат тенденцијада ја користат фразата "возраст на кривична одговорност", на два различни начини:

- Како дефиниција на процесот за постапување со наводен престапник, опсегот на возраста го специфира изземањето на детето од системот на гонење и казнување на возрасните. Повеќето јурисдикции развиваат посебни системи за малолетничката правда за возрасни, овде сослушувањата се засновани на социјална помош и се однесуваат на децата кои имаат потреба од задолжителните мерки на лекување или пак грижа. Децата се пренасочуваат во овој систем кога го направиле она што би било прекршок како возрасен.
- Како физичка способност на детето да изврши кривично дело, оттука децата се сметаат за неспособни да извршат некои сексуални или други дејствија за кои се потребни способности со позрел квалитет.

1.НАЈНИСКИ ДОЛНА ГРАНИЦА НА КРИВИЧНАТА ОДГОВОРНОСТ

Имањето куќни правила и поставување ограничување е една многу битна алатка за родителите да има помогнат на децата да можат да разберат кои однесувања се соодветни или несоодвеетни.

Воспитувањето и спроведувањето на правила е еден ефикасен начин да се обезбеди доследност во дисциплината и со тоа да се намалат проблемите во однесувањето од страна на децата. Тие им помагаат на децата да научат за обврските кои треба да ги знаат и важните животни вештини во секојдневието.

На децата од сите возрасти им требаат одредени правила, така имањето ограничување всушност им помага да се чувствуваат безбедно и сигурно. Со воспитување куќни правила младите се учат дека следењето правила и чувањето на

обврските се всушност одговорен дел од животот. Дури и возрасните имаат правила што треба да ги следат, без разлика дали се работи за правила додека возиме возило или правила кои што се поставени од работодавецот, итн.

Многу истражувања покажуваат дека тинејџерите чии родители им поставиле одредени правила за домаќинството се изложени на многу мал ризик да се вклучат во опасно оденесување. Тинејџерите кои мора да ги следат правилата имаат многу помала веројатност да пијат да користат дрога, да пушат цигари за разлика од врсниците кои имаат неограничена слобода. Исто така тие тинејџери имаат тенденција да имаат подобри односи со своите родители.

Како семејство треба да се разговара со своето дете за правилата, може и да се преговара за некои ограничувања, додека пак некои не се ни за дискусија, како на пример правилото за кое не може да се преговара може да биде завршувањето на домашната задача веднаш штом детето ќе пристигне дома од училиште.

Правилото за преговарање може да биде време на спиење за викенд. Но пред се треба да се внимава да не се постават премногу правила за да не се преоптовари детето.

Правилата всушност треба да бидат направени односно дизјанирани на тој начин што треба да се има предвид возраста на детето.

Пример наместо да се каже “не се карајте со сестра ти”, може да се каже “почитувај ја сестра ти”. Овие правила мора да се следат така што тие треба лесно да се почитуваат.

Македонија – кривичните санкции не смеат да се применуваат на лица кои што се помлади од 14 години во времето кога извршиле одредено кривично дело

Може да наведам неколку држави во светот за границите на кривична одговорност:

Ерменија – лицата на возраст од 16 години или постари може да бидат кривично одговорни за сите кривични дела,а пак децата кои што се 14 години или постари може да бидат кривично одговорни за одредени наведени прекршоци.

Австрија – ниту едно лице кое било помладо од 14 годиниа во моментот кога извршило прекршок не може да биде предмет на казна, лицето пак на 14 или 15 години не може да биде предмет на кривични казни кога неговото недолично оденсување не е сериозно и каде што примената на малолетничката правда не е непходна за да се спречат младите од криминални дејствија.

Азербејџан – децата на возраст од 16 години или постари може да бидат кривично одговорни за сите кривични дела а децата на возраст од 14 години или

постари може да бидат кривично одоговорни за одредени наведени прекршоци. Административните комисии можат да ги разгледуваат случаите на децата кои што се помлади од 14 години и да им изречат дисциплински мерки како и притвор во посебни поправни училишта.

Белорусија – децата можат кривично да одговараат за сите прекршоци од 16 години и за голем број конкретно именувани дела од 14 години па нагоре, овде се вклучени и хулиганство и кражби.

Белгија – децата можат кривично да одговараат од 12 години па нагоре.

Босна и Херцеговина – лицата кои што се помлади од 14 години во времето кога сториле прекршок не можат да бидат кривично одговорни.

Бугарија – лицата кои што се помлади од 14 години не можат кривично да одговараат иако може да бидат предмет на воспитни мерки кога извршиле општествено опасни дела. Лицата на возраст од 14 до 18 години може да бидат кривично одговорни само ако можело да ја резбере природата и значењето на делото и да управува со своите постапки.

Кипар – децата кои што се помлади од 14 години не можат кривично да одговараат.

Данска – никој не може да биде обвинет за кривично дело кое што е сторено на возраст од 15 години, оваа возраст била намалена од 14 години во јули 2010 година, но подоцна се зголемила на 15 години во март 2012 годија.

Чешка Република – ниту едно лице кое било под 15 години во моментот за кое се тврди дека сторило кривично дело не може да биде кривично дело.

Финска – децата кои што се под 15 години не можат да бидат кривично одговорни за какво било дело. Мерките што може да се применат за деца под 15 години се содржани во Законот за заштита на децата. Судовите имаат можност да се откажат од казна за прекршок кои што се извршени од лице кое сеуште нема 18 години каде што делото се смета дека е резултат на неговата непромисленост наместо неговото невнимание на забраните и наредбите на законот.

Грција – децата на возраст од 8 до 13 години не можат кривично да одговараат за прекршок а можат да бидат подложени само на воспитните или терапевтските мерки за извшрување на делата кои што би биле кривични дела за поврзани лица. Децата на возраст од 13 до 15 години во моментот на извршување на кривичното дело може да подлежи само на реформски или на терапевтски мерки, детето пак на возраст од 15 до 18 години може да биде осудено на казна вклучено и лишување од слобода.

Италија – децата кои што се помлади од 14 години не можат да бидат кривично одговорни за било каков прекршок и лицата на возраст од 14 до 17 години можат да бидат осудени само они кои што се кривично одговорни кога се оценети дека се способни да ја формираат потребната криминална намера во однос на конкретното дело.

Португалија – лицата кои што се помлади од 16 години не можат кривично да одговараат, лицата на возраст меѓу 12 и 16 години може да подлежат на казни според Законот за старателство и образование кој дозволува задржување на децата во затворени образовни центри.

Словенија – децата кои што се помлади од 14 години не можат да бидат осудени на кривични казни. Децата под 14 години може да бидат посветени на малолетничките инситуции еднакви на оние што се користат за постари деца во судир со законот.

Турција – ниту едно дете кое што е помладо од 12 години на денот кога е сторено прекршокот не може да биде кривично одговорен. Ниту едно дете на возраст меѓу 12 и 14 години кога се тврди дека е сторено кривично дело кое немало способност да го согледа правното значење и последиците од прекршокот или да ги контролира неговите постапки, не смее да одговара кривично.

Кривичното право за малолетници предвидува повеќе видови малолетнички кривични санкции во зависност од државата. Овде се покажани разликите и сличностите меѓу неколку земји. Со оглед на тоа за што најстрога кривична санкциаја е казната лишување од слобода, меѓународните документи поврзани со малолетниците во судир со Законот прокламираат стандарди дека оваа санкција треба да се изрече само како последна мерка. Со цел да се спречи и заштити општеството од криминал, одредени можат да ги изречат овие мерки на социјални реакции на малолетните сторители. [38]

За разлика од малолетничкиот затвор, постојат и воспитни мерки како уште еден вид малолетнички казнени санкции.

По неодамнешните реформи во Централна и Источна Европа најчеста возраст за кривична одговорност е 14 години. Но освен тоа во други земји малолетничките прекршоци може да се пренесат од младинскиот конт во судот за возрасни каде што таканаречените Закони за откажување или трансфер предвидуваат примена на кривично право за одредени прекршоци.

[38] epository.gchumanrights.org/bitstream/handle/20.500.11825/595/Todorovic.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Пример границата на вина во Унгарија е 14 годишна возраст, а на 12 години возраст за особено чувствителни дела. Унгарскиот Кривичен Законик предвидува дека лице помладо од 14 години ќе се казни во случај на убиство, убиство извршено под силно влијание и во случај на животно загрозувачка телесна повреда како грабеж и кражба доколку пак тоа е завршено до 12 годишна возраст и имале совест за последиците од нивните дела.

Затоа е целта за малолетниците да се казнуваат кривично дело со оружје.

За овие кривични дела во воспитно образовната установа може да се изрече казна затвор или мерка казна до четири години.

Покрај кривичните санкции за малолетниците, Законот предвидува можност за изрекување посебни мерки за малолетникот по сторители на кривични дела со цел да се избегне поведување или спроведување на емпириски постапки.

Унгарија има посебни регулативи за малолетниците во општиот Кривичен Законик. Во 1995 година реформата на законот ја нагласил реинтеграцијата во општеството како специјална превенција како цел на мололетничката правда. Процедурните заштитни мерки биле зајакнати и малолетничкиот затвор бил ограничен како последна мерка. Во 2000 година општиот Закон за медијација ги нагласил ресторативните елементи на медијацијата која била проширена со реформата на Закон за кривичната постапка во 2007 година (проширени можности за пренасочување и медијација). [39]

Во 2011 година опсегот за користење на медијација и ресторативната постапка повторно бил проширен. Од 2009 година неколку реформи воопштото Кривично право го интензираа казнувањето за полнолетните лица. Сепак малолетниците и возрасните лица биле изземени од овие промени. Постоело рок на притвор кој бил до 90 дена. Тоа важи и за малолетниците. Новата конзервативна влада во моментот дискутира со намалување на возраста за Кривична одговорност, но одлуката се уште не е конечна. Кривичниот законик регулира казнување на малолетниците кои може да се изрече казна затвор или осуден на поправна установа.

На малолетник кој не наполнил 16 години во времето на извршување на кривичното дело може да биде осуден на максимум 10 години затвор за кривичното дело за кое со казна е доживотен затвор, додека на малолетното лице кое наполнило веќе 16 години во времето на извршувањето на кривичното дело може да биде осуден

[39] epository.gchumanrights.org/bitstream/handle/20.500.11825/595/Todorovic.pdf?sequence=1&isAllowed=y

на казна затвор до 15 години за кривично дело за кое со затвор е доживотно лишување од слобода.

Казната лишување од слобода треба да се изврши во затвор ако на малолетникот му е изречена подолго од две години, додека притворот може да се изрече во период од три до триесет дена. Работа за оптштото добро и работата елиминација на штета може да се изрече за прекршок на лице кое наполнило 16 години и казнет со малолетник кој има свој приход. Забрана за уживање на јавните права може да му се изрече само за затвореник кој е подолго од една година. Освен тоа постои и санкција за исклучување од област која не може да биде изречена на лице кое живее таму со своето семејство. Воспитувањето во образовна установа може да му се изрече само на лице кое не стигнало на возраст од дванаесет години а трае од една до четири години, може да биде пуштен на слобода по издржување на најмалку една година.

Системот на малолетничката правда во Белгија била реформирана во 2006 година со Закон во врска со управување со малолетниците кои врат дејствија квалификувани како прекршување на законот и репарации за штетите што ги претрпеле таквите дејствија. Се чини дека пет линии на сила ја организираа реформатата во 2006 година.

Тоа се легализација и желба да се промовира систем на алтенративни санкции во сите чекори на постапката со воведување на ресторативна логика: според максималистички пристап што текстот го издигнува до статусот на начелно приоритетно; волјата да се направат младите луѓе и нивните родители одговорни за нивните постапки со тоа што родителите ќе бидат партнери со главна улога во извршувањето на санкцијата; заостанување на одговорите за тврдо јадро на малолетни деликвенти кои се занимаваат со граѓанското закон за возрасни или испратени пред Азискиот суд, и зајакнување на правата и граѓанските слободи на малолетници во согласност со белгискиот Устав и Конвенцијата за правата на детето.

Овој Закон го задржува принципот на конкретна гранка на правда со осуда на малолетните лица кои вршат дела квалификувани како прекршоци на законот до возраст од осумнаесет години, што е возраст на криминално негување. Според законот можни се три временски интервенции како што се: во фаза пред судење во строга смисла законот е легален на Приторијанските практики што биле широко користени со години наназад, и дозволувајќи му на обвинителството да се откаже од акцентот без понатамошно дејство.

-Дејство на фазата пред судењето, судијата за малолетници може да преземе привремени мерки во очекување на пресудата на судот за малолетници во однос на суштината на случајот и да наметне различни обврски или забрани на малолетниците кои остануваат во вообичаено живеење, вклучително и до триесет часови општокорисна работа како мерка привремено сместување.

-Во фазата на изрекување на казната судот за малолетници располага со широк спектар на мерки. За разлика од претходната ситуација законот отсега предвидува градација на постојните мерки и го одредува редот на приоритет што мора да го следи. Овие прекини кои се кумулативни бараат: ресторативна понуда и пишаниот план на малолетникот различни мерки кои го задржуваат во социјална средина во смисла на укор, на надзор и воспитно упатство; мерки кои го отстрануваат малолетникот од неговото сместување, како корпаративен субјект за сместување кај лице од доверба, сместување во државна институција за социјална помош.

Кога делото е сторено пред шеснаесеттата година од животот на малолетникот, мерките може да се извршат на определено време до навршување на дваесет и три години.

Канада- Со младинскиот правосуден систем во Канада се управува и структуира според Законот за младински критичен притвор кој стапил на сила во Април 2003 година. Една од централните цели на новото законодавство било намалување на ограничувањето на санкциите за притвор за младите. Се чини дека Канада сигурно се спротистави на движењето кон зголеменото потпирање на казнените санкции воопшто, а особено на притворот.

Сегашната федерална влада се залага за намалување на возраста на одговорност овозможувајќи автоматски и построги казни за лицата од 14 години и постари осудени за одредени тешки и насилни кривични дела. Канадскиот Устав и дава на Федералната влада одговорност за создавање и реформи на криминалното право, но ги прави провинциите и територииите одговорни на законот. Сегашната законска рамка за младинската правда обезбедува одговорност за целта и природата на санкцијата. Канада е земја каде што правната сцена е специфична комбинација на два правни системи и тоа англосаксонската и европско-континеталната. Во оваа дуалност се локализирани институтите, општиот и малолетничкиот криминален Закон.

Последната деценија била обележана со умплементацијата на законот за гонење на малолетниците во 2002 година. Според одредбите на овој закон, казната за

малолетник може да се изрече и врз виолетови криминални лица, како и малолетнички рециди.

Малолетникот може да биде притиснат со затворска казна освен во следните случаи:

- Кога сторител на кривично дело кое вклучува насилство
- Кога се исполнети условите за изрекување за незатворска казна,
- Кога извршил сериозно кривично дело кое се гони според обвинението и
- Кога историјата на дела укажува на шема на апетација на делата

или во исклучителни случаи кога малолетникот има сторено кривично дело кое се гони според пресудата и тешките дела се дека не може да се изрече никаков друг затвор кој би бил во согласност со предодредената нарачка и принципите на казнување. Дополнително законот предвидува дека судијата мора да ги образложи причините поради кои се смета дека во овој случај, малолетниците треба да бидат казнети со омаложување на слободата.

Англија - често се карактеризира како прототип на нелиберални реформи со воведување на построги санкции и намалување на старосната граница за кривична одговорност од 14 на 10 година со реформските закони од 1994 и 1998 година. Биле воведени затворени институции за социјална помош и правда. Исто така и за деца од 10 до 14 години наредбите за антисоцијално однесување го проширile опсегот на малолетникот на социјална контрола и поимот за општествени санкции се смениле кон т.н построг пристап како кредитибилни и тешки алтернативни сили.

Новата влада била избрана во 1997 година и веднаш почнала да ги ревидирира младите.

<u>Целосната листа на наредби и договори моментално кои што се достапни кај младите луѓе, сочинуваат:</u>

- Предсудски мерки (опомена и последни опомени);
- ASB мерки (ASB предупредување, договори за прифатливо однесување, ASBOS, и локални шеми за полициски час за децата);
- Заеднички казни, наредби за надзор, надзор за рехалибитација на заедницата, наредби за казнување, наредби за акционен план, налози за присутен центар, наредби за упатување, парични казни и апсолутни отпуштања.

Дополнително може да се примат млади луѓе чие прекршување е сериозно или постајано и интензивна програма за надзор во обид да се избегне притвор и упатуваат

со нив во заедницата. Ограничувањата на просторот оневозможуваат детално разгледување на нив и отстранување, но доволно е да се каже дека мерките имаат различна динамика со филозофско и конкуренти логики.

Новиот Закон од 2008 година кој е наречен Закон за кривична правда и имиграција од 2008 година ги замени повеќето возбудливи реченици од заедницата со генеричка реченица наречена Младите и наредба за рехалибитација на која биле додадени повеќе одредени активности како што се полицискиот час, образовните барања, третман на дрога и електронско следење.

Србија - Целта на изрекувањето кривични санкции против малолетници е пред сузбивањето на делата со кои се повредуваат или загрозуваат вредностите кои се заштитени со кривичното законодавство, но и на надзор, на обезбедување заштита и помош, како и на обезбедување на општите и стручно оспособување на малолетни деликвенти со цел нивна реинтеграција во заедницата.

Општата и посебнатата превенција се карактеризираат со секоја од погоренаведените кривични санкции каде што приоритет е специфична превенција, превоспитување и правилен развој, додека општата превенција со врешење на засилено влијание врз малолетниот сторител има за цел да се погрижи да не стори исти слични прекршоци во иднина, а од друга страна тој сака да влијае врз другите малолетници за да не се вршат кривични дела. Овде во казненото законодавство не постојат гранични категориии – сторители.

Првата категорија ги вклучува лицата кои во време на извршувањето не се постигне на возраст од четиринаесет години, втората категорија е лице кое во моментот на извршувањето на кривичното дело имало четиринаесет а не осумнаесет кој е сеуште малолетник, така има две подкатегории на оваа категорија (14-16) помлад малолетник и (16-18) постар малолетник. Третата категорија се состоела од лица кои на времето на извршување на кривичното дело достигнало осумнаесет години, а времето на испитување тие не наполниле дваесет и една година (помлади возрасни). Оваа поделба е од голема важност бидејќи првата категорија не може да изрече кривична санкција или да примени друга мерка, бидејќи тоа е дете кое се смета дека не достигнале зрелост или правилна моќ на расудување.

Кога станува збор за втората категорија на малолетниците воспитните мерки и за други кривични санкции може да се изрече и на нив под условите пропишани со Закон а според третата пак малолетните лица може во исклучителни случаи под услов кој е утврден со Закон да наметне образовни мерки, кои се наменети само за малолетни

сторители. Кривични санкции кои можат да се применуваат на малолетните сторители на кривични дел се: воспитни мерки, малолетнички затвор и мерките за безбденост.

Законот за малолетни сторители е првиот акт кој покрај кривичните санкции содржи одредби за воспитно-образовните чија цел не е поведување кривична постапка или ако веќе е поведена истата да се запре.

Одредбите од чл.7 од овој Закон се предвидени следните:

1. Спогодување со оштетениот заради надомест на штета, извинување, работа или на друг начин во целост или пак делумно, и штетните последици од работа;
2. Редовно посетување на училишта или редовно отсуство на работа;
3. Ангажирање во хуманитарни или социјални, локални или еколошки активности;
4. Преземање на соодветно тестирање и повлекување од зависноста предизвикана од пиење алкохолни пијалоци или наркотични дроги;
5. Вклучување во индивидуално или групно лекување во соодветна здравствена установа или советување со Центарот.

Кривичното законодавство предвидува кривични санкции кои ги смета за соодветни со оглед на специфичноста на малолетните престапници.

Основните видови на казнени санкции кои се применуваат за малолетниците се воспитните мерки кои се изрекуваат на малолетните престапници. Казната за малолетнички притвор и безбедносни мерки во најголем број случаи е предвидена за повозрасни малолетници за кривични дела при што оваа категорија се изврече на воспитни мерки.

Мерките за безбедност претставуваат споредна санкција изречена под воспитни мерки или со казна малолетнички затвор. Воспитните мерки се мерките што им се изречени на малолетни сторители под одредени услови и против млади полнолетни се со цел да се сузбие и малолетничкиот криминал.

Законот за малолентници за прекршителите и кривична заштита на малолетници кои се предвидуваат се следните видови на воспитни мерки:

- Мерки за предупредување и наведување: судска опомена и посебни обврски;
- Марки на засилен надзор: засилен надзор од родители, од посвоители или старатели, и зголемен надзор во друго семејство и надзор од страна на орган за старателство, уште и надзор на дневната соба на соодветна установа на образованието и малолетни лица; и

- Институционални мерки: испраќање во воспитно-образовна установа, упатување во воспитно поправен дом и испраќање во посебна институција за лекување и обука.

Германија - Статусот на кривичната правда на малолетниците во Германија е регулиран во неколку делови на Законодавство: Законот за судска постапка против малолетници, Законот за кривична постапка во Сојузна Република Германија до Законот за судовите. Во Германија судската опомена пригаѓа на дисциплински мерки а целта на неговите изреки е да го предупреди малолетникот за неговото однесување ако му даде јасна порака за поклонување и однесувањето е општествено неприфатливо.

Германскиот Закон за малолетни престапници се разликува од редот на посебни должности.

Малолетничкиот затвор е последното средство кога се користат сите други законски опции во однос на санкционирање на малолетниците. Оваа казна може да се изрече на малолетници на возраст од 14 до 21 година. Законодавецот во овој случај предвидел две можности, и тоа:

- малолетници на возраст од 14 до 17 години е можно да се избегне затворска казна од 6 месеци до 5 години или 10 години кога малолетникот ќе стори тешко кривично дело што може да се казни со казна затвор што не надминува 10 години.
- На малолените лица на возраст од 18 до 21 година ќе им се изрече максимална казна затвор до исполнување на два услови за изрекување на казната.

Франција - Во Франција кривично поправниот статус на малолетниците е регулиран со Регулативата за делегирање деца од 1945 година која било изменета неколку пати. Притоа, казнувањето на малолетниците е предвидено во чл.2 и чл.20 од Правилникот во кои се вели дека може кривично да се казни со навршени 13 години.

Казнувањето на малолетниците ја вклучува и можноста за изрекување парична казна согласно чл.20-3 од Правилникот. Малолетник кој е постар од 16 години се товари за кривични дела за судење во Врховен суд за малолетници. Меѓутоа изречената казна од страна на малолетникот е предвидено во општото кривично дело. Во однос на времетраењето под услов казната да не биде иста должинна како и за возрасните престапници. Интересно е да се истакнат специфичните ограничувања на возраста на малолетниците. Малолетник кој е постар од 13 години е поголем од половина од возраста.

Во основата на доживотната затворска казна малолетните судници не наметнуваат казна поголема од 20 затворски казни. Францускиот систем на кривично гонење се заснова на принципит на целисходност.

Се смета и дека социјалната контрола во облата на санкциите на заедницата е зголемена.

Хрватска - Во Хрватска судската опомена е најмалата од сите воспитни мерки регулирани од 2011 година. Оваа санкција треба да им се изрече на оние малолетници кај кои позитивна прогноза за идно однесување врз основа на расположливиот суд е утврдена информација за малолетникот и неговиот живот. Судот вербално и индивидуално ќе биде на посебно значење и ќе има еднократно дејствие, а подолго од времето на извршување на кривичното дело до негово изрекување значително ја ослободува неговата педагошка моќ.

Посебните обврски се сметаат за првите алтернативни мерки кои што се воведени во хрваатскиот систем на малолетнички санкции. Целта на нивната примена е да се предупреди малолетникот за неговата одговорност за стореното кривично дело. Постапката за извршување на оваа мерка бара извесен труд и напор токму за меѓусебното работење, а најчесто со цел да се постигне надомест за штетата.

Системот на акционерство, овие мерки се многу флексибилни и може да се приспособат на малолетниците но и се изведуваат во примарната средина.

Надзорот на малолетникот е доверен на експерти во системот за социјална заштита кој се обидува да му обезбеди на малолетникот и неговото семејство помош преку педагошки и советувалишта работа со непосредно следење на развојот и промените во животот.

2.ПРИЧИНИ ЗОШТО Е ВАЖНО ДА СЕ ПОСТАВУВААТ ГРАНИЦИ СО ДЕЦАТА

Поставувањето ограничувања со децата значи да се постави упатства за нивното однесување дури и кога нема официјално правило за домаќинството.

Со оглед на тоа што не може да се постави правилно, границите се оние насоки на моментот кои што се ситуациони. Можеби нема официјално правило кое вели “Не удирајте ја лажица на масата.”, значи, можеби ќе треба да му се каже на детето со зборовите “Те молам престани”, доколку ја прекинува вечерата.

Поставувањето граници може да биде тешко поради неколку причини. Понекогаш родителите што им кажуваат на децата НЕ или пак сакаат да избегнат бес на

темперамент кој сигурно ќе избувне кога детето ќе му каже ограничување. И се разбира партнерите не се согласуваат секогаш за тоа кои граници да ги постават со нивните деца. Но, поставувањето на граници за децата всуност тоа е и добро бидејќи им дава можности да изострат некои од нивните вештини.

Поставувањето граници учи на вештини за самодисциплина. Кога родители кажуваат дека е време да се исклучи на пример некоја видео игра која е омилена на детето или пак да ја заврши домашната задача, овде се учи и самодисциплината, иако видеоигрите се многу позабавни за децата сепак важно е да се биде одговорен.

Крајната цел е децата да научат да управуваат со сите нивни одговорности како што се домашните задачи, домашните обврски како и грижата за своето тело. Уште треба да му се помогне на детето односно родителот да му помогне на своето дете да ги развие своите стратегии кои ќе си наметнат граници, пример кажете му на детето да го вклучи тајмерот и за 5 минути да се облече наутро и многу други слични примери.

2.1.ОГРАНИЧУВАЊАТА ГИ ОДРЖУВААТ ДЕЦАТА БЕЗБЕДНИ

Ограничувањата исто така ги чуваат децата безбедни кога користат интернет и кога почнуваат да вршат активности самостојно. Границите треба да се прошират додека детето созрева.

Треба да му се даде можност на детето да покаже дека може да биде одговорно за ограничувањата, па така доколку тие можат да се справат со границите што им се дадени од нивните родители, тие можат да покажат дека се подготвени да се справат со поголема одговорност.

Пожелно е да се создаваат договори помеѓу родителите и децата за управување со однесувањето за да му се помогне на детето да може да разбере.

2.2.ОГРАНИЧУВАЊАТА ГИ ОДРЖУВААТ ДЕЦАТА ЗДРАВИ

По природа повеќето деца се импулсивни и уживаат во моментално задоволство, па затоа им требаат возрасни покрај нив за да научат како да бидат здрави. На пример треба да постават граници со навиките во исхраната на детето. Без ограничувањата многу деца би јаделе нездрава храна цел ден.

Поставувањето граници значи да му се каже на детето дека на пример едно колаче е доволно да изеде, или пак прво треба да јаде здраво јадење. Треба да се постават

ограничувања и во однос на електрониката, многу деца денес се задоволни гледајќи телевизија или играјќи на компјутер цел ден. Границите обезбедуваат граница и структура за децата.

Потребно е да се стави ограничување со времето поминато на екранот, вежбањето, хигиената и другите здравствени практики кои ќе поттикнат здрав начин на живот.

2.3.ОГРАНИЧУВАЊАТА ИМ ПОМАГААТ НА ДЕЦАТА ДА СЕ СПРАВАТ СО НЕПРИЈАТЕЛСКИТЕ ЧУВСТВА

Понекогаш родителите избегнуваат да поставуваат ограничување затоа што не сакаат да го растажат или да го лутат своето дете. Но учењето како да се справи со непријатните емоции е всушност многу важна вештина. Само затоа што детето е тажно што не може да јаде повеќе не значи дека треба родителот да попушта, наместо тоа, тоа дава одлична можност да се научи детето за чувства и да му се помогне да најде здрави начини да се справи со тоа.

Секоја граница што родителот ќе ја постави е можност дека детето вежба да управува со своите емоции. Треба да се тренираат нивните напори додека се обидуваат да се справат со фрустрација, со гнев, со досада или пак така, но не смее да се преземеа одговорност да се развесели или смири детето.

2.4.ОГРАНИЧУВАЊАТА ИМ ПОКАЖУВААТ НА ДЕЦАТА ДЕКА СЕ ГРИЖАТ ЗА НИВ

Често децата ги тестираат границците на родителите само за да видат како возрасните ќе реагираат. Детето што ќе го удри својот брат или сестра може да се чувствува олеснето кога ќе влезе неговиот родител. Децата кои што живеат со малку или без правила доживуваат анксиозност.

Децата не сакаат да бидат одговорни, тие сакаат да знаат дека родителот е одговорен и компонентен да им помогне да ја држат контролата.

Важно и многу битно е да му се каже на детето дека родителот се грижи за него и затоа му одредува т.н полициски час, сепак родителот е спремен да работи и да вложи труд и енергија во животот на детето дури и ако тоа значи дека треба да толерира и да го слуша детето како му вели дека тој бил најзглобниот родител.

7.ПОСТАПКА НА СУДСКИ СЛУЧАЈ ЗА МАЛОЛЕТНИЦИ

1.ПОСТАПКА НА СУДСКИ СЛУЧАЈ ЗА МАЛОЛЕТНИЦИ

Малолетничка правда и спречувањето на деликвенција го прикажува текот на типичниот процес на судски случаи за малолетници. Бидејќи многу случаи се обработуваат неформално а судските одлуки се индивидуализирани, моделот т.н тек на случаи е прилично општ, сепак основните процедури опишани се како стандрадни на национално ниво.[40]

1.1.АПСЕЊЕ, УПАТУВАЊЕ И ПОЧЕТЕН ПРИТВОР

Првата средба на младиот со системот за малолетничка правда е обично негово апсење од страна на службеник за спроведување на законот. Другите начини на кои младите влегуваат во системот вклучуваат "упатувања"од родителите и од училиштата, како и жртви на деликвенцијата и службениците за условна казна.

Обично по апсењето се донесува одлука дали еден млад човек треба да биде приведен и обвинет или пак ослободен или префрлен во друга програма за благосостојба на младите. Службеникот што го води случајот ја донесува одлуката врз основа на информациите кои што се добиени од жртвите на кривилното дело кое е извршено од малолетникот, од родители на малолетникот и сите минати записи што младите ги имаат со системот за малолетничка правда. Сојузните регулативи бараат малолетниците кои се чуваат во казнено-поправните установи за возрасни да се чуваат подалеку од возрасните затвореници и да бидат отстранети од установата за возрасни во рок од шест часа.

Кога судскиот случај за малолетници ќе стигне до одделот за условна казна за малолетници, службникот за прием ќе одлучи дали да го отфрли, да постапи неформално или да го слушне формално. За да ја донесе оваа одлука, службеникот ги

[40] https://www.findlaw.com/criminal/juvenile-justice/juvenile-court-procedure.html

прегледува фактите околу случајот за да одлучи дали има доволно информации за да им се суди на младите[41].

Доколку судот примил соодветен доказ за да го разгледа случајот ќе се донесе одлука дали предметот за малолетници треба да се расправа формално или неформално. Доколку достапните информации се несоодветни во тој случај случајот ќе биде отфрлен.

Додека еден младинец го чека судењето тој или таа може да биде задржан во безбедна установа за притвор. Судијата ќе определи дали малолетникот треба да биде притворен пред судењето и во текот на судењето, и така ќе ја дефинира намерата на притворот односно на рочиштето на притвор кое се одржува во рок од 24 часа од моментот на апсењето. Младиот ќе биде приведен доколку претставува закана за себе или за општестовото, односно за јавната безбедност.

1.2.НЕФОРМАЛНО СОСЛУШУВАЊЕ И РАСПОРЕДУВАЊЕ

Може да се каже дека приближно околу 50 проценти од сите случаи на малолетничка правда се неформално сослушани кои што половина од нив се отфрлени. Случаите на неформална диспозиција од страна на судијата кога младиот човек ќе ја признае вината и ќе се согласи да ги реши обвинението со исполнување на барањата на судот кои се наведени во уредба за согласност.

Меѓу овие барања може да бидат:

Реституција – малолетникот е должен да ја надомести жртвата или да плати парична казна на заедницата за штетите што ги предизвикал.

Полициски час – малолетникот е подложен на строг полициски час.

Посетеност на училиштето – малолетникот е потребно редовно да оди на училиште.

Рехалибитација – малолетникот треба да учествува во програми кој се наменети за рехалибитација од дрога или друго.

[41] Закон за прекршоци, Службен весник 152/2015

Откако сите страни ќе се согласат со уредбата за согласност младиот ќе биде ослободен но прво на пробна основа за да ги исполни своите обврски. За време на неформално условно време неговиот напредок ќе го следи службеник за условна казна. Откако ќе ги исполни условите од уредбата за согласност, судскиот спор за малолетници ќе биде отфрлен а ако младиот не ги исполни наредбите кои што се наведени од судот тогаш може да се бара да се соочи со формално сослушување.

1.3.ФОРМАЛНО РОЧИШТЕ

Доколку по проценка на случајот на малолетникот се смета дека е потребно формално рочиште мора да се донесе првична одлука за тоа како ќе се сослуша случајот.

Во многу држави во одредени случаи може да се сослушаат или во малолетнички или пак и во кривичен суд. Во таквите ситуации на обвинителот генерално му се дава слобода да одлучи каде ќе се суди случајот.

Повеќето случаи кои вклучуваат малолетници спаѓаат во надлежност на судот за малолетници, но во некои држави пак се воспоставени закони кои бараат особено екстремни прекршоци да се судат пред кривичен суд.

1.4.МАЛОЛЕТНИЧКИ СУДСКИ РОЧИШТА

Судовите за малолетници добиваат две претставки од обвинителите и тоа се претставки за деликвенција и претставки за откажување. Претставката за деликвенција бара од судијата да прогласи млад човек за деликвент, а петицијата за откажување бара од судот за малолетници да го загуби своето овластување над случајот и да го пренесе на кривичниот суд.[42]

1.5.ДЕЛИКВЕНЦИЈА ПЕТИЦИЈА

Претставката за деликвенција го информира судијата за наводите против едно момче и бара од судијата да пресуди односно да го сослуша и да му суди за случајот на

[42] Закон за малолетничка правда, Службен весник 38/2005

формално рочиште. Во текот на судиското рочиште се сослушаат исказите на сведоците и фактите на случајот. Ако малолетникот биде прогласен за деликвент од судијата се закажува рочиште за диспозиција. Во меѓувреме пробациската канцеларија има задача да ги процени младите и да препорача курс на дејствување што треба да го преземе судот. Службениците за условната казна ќе ги земат предвид резултатите од сите студии што се направени за младите. Често тие вклучуваат психолошки проценки и дијагностички тестови. Планот за диспозиција го советува судот за тоа која од достапните опции најдобро ќе им користи на младите и заедницата.

За време на сослушување за диспозиција на службеникот за условна казна, на обвинителот и на малолетникот им е дозволено да предлагаат стратегии за диспозиција. Препораките често вклучуваат рехалибитација од дрога, ограничен викенд затвор и сместување во станбени простории. Еден млад човек може да биде ставен на условна казна или во станбен објект за одреден временски период или додека не се исполнат барањата од диспозицијата. Неговиот напредок ќе се оценува преку периодични т.н прегледни рочишта од страна на судот. Откако ќе се исполнат наредбите на диспозицијата судксиот спор за малоленици ќе биде прекинат.

Деликвентните млади кои се прогласени за "државни штитеници" се сместени во станбени објекти. Нивоата на безбедност се разликуваат помеѓу различни објекти, некои се слични на затворите а некои пак наликуваат на групни домови. Штом младиот ќе го заврши својот мандат во станбената установа тој често ќе биде сместен на т.н последна грижа. Понатамошната грижа е слична на условниот отпуст. Но во суштина напредокот и однесување на младите се следат од страна на одделот за корекција на малолетници одреден времени период.

1.6.ПЕТИЦИЈА ЗА ОТКАЖУВАЊЕ

Доколку обвинителот или службеникот одлучат случајот што вообичаено би бил во единствена надлежност на судот за малолетници да биде сослушан во кривичниот суд, поединецот ќе поднесе молба за откажување.

Судот ќе одлучи каде ќе биде сослушан случајот откако ќе ги разгледа околностите околу случајот и ќе ја процени веројатноста дека младите ќе бидат рехабилитирани под грижата на системот на малолетничка правда.

Фактори кои влијаат на одлуката на судот се криминалната историја на младината ако поединецот е повторно сторителот, успехот на минатите напори за

рехалибитација, возраста и времето што младинските служби би требало да работат со сторителот. Доколку судијата одобри откажување од претставката случајот е насочен кон кривичниот суд, а судот пак за малеолетници се откажува од својата надлежност. Доколку судијата го одбие откажувањето од претставката случајот се предава на судот за малолетници и се закажува судско рочиште.[43]

1.7.СТАТУСНИ НАВРЕДИ

Голем број случаи во системот на малолетничка правда вклучуваат "статусни прекршоци". Овие прекршоци се разликуваат од деликвентните дела со тоа што тие се само прекршување на законот брз основа на статусот на сторителот како малолетник. Некои примери на статусни прекршоци се:
Малолетничка консумација на алкохол;
Избегнување од училиште;
Општа неуправност;
Прекршување на полицискиот час и
Бегање од дома.

Судот постапува поинаку со статусните прекршоци отколку што постапува со деликвентите дела (кои што би се сметале за кривични доколку сторителот е полнолетен). Обично судот гледа на однесувањето на навредата на статусот како предупредувачки знак дека на младиот му е потребна помош. Случаите често се постапуваат од организации за социјални услуги и агенции за заштита на децата. Прекршителите на статусот вообичаено нема да бидат држани во безбедни станбени објекти бидејќи Законот за спречување на малолетничка правда и деликвенција повика на "деинституционализација" на прекршителите на статусот.

8.САНКЦИИ СПРЕМА ДЕЦА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во Македонија предучилишното образование е социјализација и воспитување на децата од предучилишната возраст се со цел да се создаде основа на развивање на нивниот потенцијал за стекнување на знаење на светот околу нив.

[43] nobaproject.com/modules/the-psychodynamic-perspective

Предучилишното образование се состои од различни форми и програми кои што се дизајнирани во согласност со современите трендови како и најдновите научни достигнувања на детскиот развој.

Санкциите се предвидени за децата бидејќи тие многу влијаат на едно дете па така и во нашата држава постојат одредени санкции за децата односно за развојот на едно дете.

Се смета дека затворите се криминални школи па така кога едно дете влезе во таков круг односно детето кој што издржува одредена казна во тој круг потоа станува поголем и попрофесионален криминалец[44]од пред тоа што бил, бидејќи тој споделува искуства со други деца во врска со криминалниот живот кои што исто така и тие ја издрживаат казната.[45]

Како најбитни извори на санкциите на децата во Македонија се Закон за малолетничка правда и Закон за правда на деца. (Закон за малолетничка правда е веќе вон сила)

До пред 2004 година постоеле само две казни а тоа биле казна затвор и парична казна кои се сметаат за главни казни а подоцна се издвојуваат уште три како споредни казни а тоа се: забрана за управување со мотоно возило, забрана за вршење на професионална дејност или должност и протерување на странец од земјата.

Кај санкциите во Македонија важно е да се напомене во периодот пред 2007 година пред да се донесе првиот Закон за малолетничка правда, пред да биде донесен тој Закон за деца одредбите биле составен дел од КЗМ. Кривичниот Закон е наменет за воспитните мерки и казнувањето на малолетниците, во чл.73 вели дека целта на воспитната мерка на казната и на алтернативна мерка е да се создаде заштита и помош на малолетните сторители а кривични дела да се врши надзор над нив, да имаат правилен развој и да се воспитуваат што е можно подобро како и да им се обрне што поголемо внимание, а целта на затворот односно на малолетничниот затвор е да се има што поголемо влијание врз децата кои се наоѓаат во него за во иднина да не ги повторуваат истите а ни слични такви кривични дела.

Така со донесувањето на тогашниот нов Закон во 2007 година биле опфатени и како да се постапува со децата кога се во ризик како и на малолетници кои сториле кривични дела и за кои постои одговорност за истото, овде е и положбата и улогата,

---

[44] Закон за малолетничка правда Службен весник 38/2005

[45] Knežević, Saša, (2010) "Maloletnićko Krivićno Pravo: materijalno procesno i izvršno", Niš: Centar ya publikacija Pravnog Fakulteta

надлежноста на органите кои што учествувале во постапувањето со децата кои се во ризик како и на малолетните сторители на кривични дела.

Подоцна во 2013 година во Законот за правда на децата се предвидуваат и други санкции спрема малолетниците кои што се сторители на одредени кривични дела, а тоа се: мерки на безбедност, дисциплинки мерки, мерки на засилен надзор, алтернативни мерки и казни.

8.1.ВОСПИТНИ МЕРКИ

Воспитните мерки всушност се во областа на казнено – поправните санкции кои се состојат во помош, во надзор, во заштита како и развивање на личната одговорност на детето.

Овие санкции се во делот на превенцијата на детето и се предвидени за деца над 14 години од животот, тие се значајни да се обезбеди еден правилен развој на малолетните сторители на кривични дела, рехалибитација, помош, им се обезбедува обука и многу други слични активности за развивање на одговорноста и превенцијата на рецидивизмот на малолетничката деликвенција.

Може да се каже дека постојат три вида на воспитни мерки и тоа се: во првата група спаѓаат дисциплинските мерки, па тука се предвидени мерката упатување во центар за деца и укор, овие дисциплински мерки се изрекуваат кога одреденото дело е сторено од малолетно дете но непромислило што може да се случи и какви ќе бидат последиците за истото.

Втората група ја сочинуваат мерки на засилен надзор односно тој засилен надзор е од страна на родител или старател, или од страна на згрижувачко семејство, или од ЦСР. Овие засилени мерки се изрекуваат кога има потреба од потрајни мерки за воспитувањето на децата и нема потреба од одделување на детето од неговата средина каде што се наоѓа во моментот.

Додека пак кај заводските мерки, тие значат да се упати детето во воспитно поправен дом и целосно одвојување на детето од неговата средина, овие мерки можат да траат најмногу до пет години односно до негови наполнети 23 години.

8.2.ДИСЦИПЛИНСКИ МЕРКИ

Судот може да изрече мерка укор поради прекорување на детето затоа многу е важно детето да ги сфати последиците од кривичното дело кое го сторил да биде свесно на настаната штета како и за последиците од истото. Овде судот ќе го опомени детето доколку во меѓувреме не направи уште едно кривично дело што во спротивно значи дека ќе следи одредена санкција.

Кога станува збор за упатувањето во центар за деца односно тоа е втора дисциплинска мерка, таа се изрекува колку да се изврши влијание на детето и која е одредена за кратко време, таа санкција всушност е да се прати детето на одреден број на часови на кои е задолжително неговото присуство зависно колку е одредено, дали ќе биде на денови одредени часови или повеќе часови во еден ден. Но пред се судот треба да води и сметка за образованието на детето да не изостанува од задолжителните часови во учичиштето, или од работа доколку е вработен.[46]

Многу битно од ова е на крајот од извшувањето на оваа казна судот може да одлучи детето да биде под засилен надзор од страна на ЦСР најмногу до шест месеци.

8.3.МЕРКИ НА ЗАСИЛЕН НАДЗОР

По изрекувањето на било која мерка од засилен надзор судот може да му определи на детето не една туку повеќе посебни обврски поради поуспешно извршување на предвидената мерка.

Судот може на детето да му ги одреди следните обврски, тоа се: да ја поправи или да ја надомести штетата која што ја предизвикало, да се извини лично на оштетеното лице, да не изостанува од работното место, задолжително да го посетува училиштето, да работи она што му одговара на неговата возраст, исто така и да прифаќа работа за деца која што е предвидена и над 15 години, да не конзумира алкохолни пијалоци како и дрога и други психотропни супстанции, го користи слободното време правилно, да се упатува кога е потребно во здравствена установа или со советувалиште, да не контактира со лица кои штетно влијаат врз неговата личност, да се вклучи во одреден спорт или културно забавна организација, да не се движи без придружба од 22:00 до 05:00 часот и многу други обврски.

[46] Марковић, Иванка, (2007) „Основи криминологије“, Бања Лука:Правни факултет

Доколку пак детето не ги исполни овие обврски кои што му се упатени од страна на судот, тогаш мерката може да биде заменета со упатување во центар за деца, или во установа за воспитно поправен дом.

8.4.ЗАВОДСКИ МЕРКИ

Една од последната воспитна мерка е оваа мерка која се состои од упатување во установа и во воспитно поправен дом, тие уште се сметаат како најстрог вид на воспитна мерка, треба и е важно да се напомене дека таа трае најмногу до наполнување на 23 години. Пред да се определи оваа заводска мерка на детето битно е да се увиди состојбата на воспитната запуштеност на детето и состојбата на социјалната средина во која детето живее моментално.

Првата околност е повисок степен на воспитната запуштеност на детето и истата се отстранува на начин со воспитување и превоспитување од страна на стручни лица, додека кај втората со социјалната средина во која што детето живее или престојува која што штетно му влијае врз развојот и не може да се овозможат услови за правилен развој на неговата личност.

Кога треба спрема дете да се применат одредени засилени мерки за воспитување како и одвојување од неговата средина во која се наоѓа, судот може да го упати и во воспитно поправен дом. Детето во воспитно поправниот дом останува од една година до пет години односно додека не наполни 23 години, при донесување на одлуката за оваа мерка судот одлучува за нејзиното траење дополнително.

8.5.АЛТЕРНАТИВНИ МЕРКИ

Во Кривичниот Закон на Македонија постојат шест видови на алтенративни мерки, тоа се: заштитен надзор, условна осуда, условно прекинување на кривична постапка, општокорисна работа, судска опомена и куќен затвор, овие алтернативни мерки немаат институционален третман, тие се состојат од обврски за детето или забрани кои не се однесуваат на лишување од слобода.

Целта на алтернативните мерки спрема одговорното дете кое има 16 години првично е да не му се изрече казна доколку станува збор за полесно кривично дело, и дека доколку му се изрече алтернативна мерка тоа ќе влијае на детето во смисла за неговото воспитување и правилниот развој. Алтернативната мерка има и доста

предности како што се намалувањето на бројката на пренатрупаноста во затворите и дека ќе делува поефективно алтернативната мерка од криминолошки аспект.
Пример за дете кое прв пат се соочува со казна, односно дете прв пат сторило одредено кривично дело подобро е да се опомени односно да му се даде алтернативна мерка за да ја сфати грешката и така полесно да помине отколку да му се изрече поголема казна, со која што може спротивно да се одбие врз него.

Во Македонија кога се изрекува казна затвор во истите ќелии издржуваат казна лица кои сториле кривично дело како што се силување или убиство, како и останати потешки кривични дела.

Законот за правда на децата огласно чл. 60 ст.1 познава три видови на алтернативни мерки како што се: условно прекинување на водење постапка спрема детето за одредено кривично дело, условна осуда со заштитен надзор и општокорисна работа.

2.НАСИЛСТВО НА ДЕЦА

Насилството се уште е широко и прифатено како една валидна, и доста е ефективна форма на казнување на децата во семејствата во заедница како и во училиштата, но една студија неодамна покажува дека на тоа професионалците низ цела Македонија се двосмислени за нивната законска обврска да ги пријават сите сомнежи или пак да кажеме грижа за насилството и злоупотрбата против децата.

Во студијата која е напревена во 2018 година на насилството врз децата се проценува дека има низок степен во училиштата, но сепак Извештајот за правата во 2016 година пријавил дека има недостаток на одговорност за злоупотребата во сиропиталиштата како и во центрите за притвор, а во 2018 година извештајот пак вели дека во нашата држава се уште има малолетници во воспитно поправните домови кои не успеале да исполнат одредени меѓународни стандарди.

9.МЕЃУНАРОДНА СПОРЕДБА НА МЛАДИНСКА ПРАВДА

1.МЕЃУНАРОДНА СПОРЕДБА НА МЛАДИНСКА ПРАВДА

Развојот и спроведувањето на политиките и на практиката се еден вид предмет на поголем број на притисоци како внатрешни така и надворешни на секоја земја.

Напнатост меѓу овие натпреварувааат притисоците се играат во дебатите и формулирањето на политиката. Усвоените политики можат да бидат гледано како резултат од реалниот живот за тоа како секој од овие привремени притисоци се поднесува во секоја од земјите.

Најголем меѓународен притисок доаѓа од поголем број истакнати Обединети нации исто така и договори, па така најзначајно од нив е Конвенцијата на Обединетите нации за Правата на детето во 1989 година во која се наведува дека најдобриот интерес на детето мора секогаш да биде примарна грижа и дека старателството треба да се користи само како последно средство.

Спроведувањето на конвенцијата се следи и се врши притисок на земјите да се усогласат преку јавна цензура.

2.ВОЗРАСТА ВО СИСТЕМОТ

Најосновната дефинирачка карактеристика што ги разликува системот на младинската правда се возрасните на млади луѓе кои се грижат. Има неверојатна количина на варијации во овие, при што разликите доаѓаат и во горните и во долните старосни опсези.

Возраста на кривичната одговорност е пронајдена во 90 јурисдикции опфатени земји со ниту еден а потоа опсег од 6 до 18 години. Прагот од 10 години во Англија и Велс беше млад во споредба со најчестата и средна просечна возраст од 14 години. Повеќето од европските земји сами ја одредуваат возраста меѓу 14 и 16 години. Земјите воведуваат политики и процедури кои што го менуваат прагот на криминалната одговорност.

Возраста понекогаш ефективно се намалува со некои форми на рана интервенција и законодавство за подкриминално однесување и статусни прекршоци.
Возраста е ефективно подигната или заштитена од гонење дадена за повисока возраст, третирајќи ги прекршителите како случаи на благосостојба и ограничување на опсегот до следните возрасти. Возраста на криминално мнозинство кои што се пронајдени во 34 земји во светот исто така вариираше многу, но се поставува на 18 години на ниво на Англија и Велс. Земјите со поголема возраст од кривичната одговорност исто така има тенденција да има повисоки нивоа на криминално мнозинство.

3.ПРЕВЕНЦИЈА И РАНА ИНТЕРВЕНЦИЈА

Раната интервенција е широко распространета и разновидна иако многу повеќе (социјални) земјите ги врамуваат во нормална социјална поддршка за семејствата како производ. Онаму каде што спречувањето на криминалот е примарна цел тоа обично е во марките на парадигмата "изложени на ризик" која што е дизајнирана да одговори на факторите за ризик и да ги зајакне заштитните фактори за криминалот кај младите. Алтернативната рамка пронајдена на друго место е социјалната вклученост и ангажманот, а особено за правата на децата. Таквиот пристап може да биде корисен за исклучителни расни или верски групи на млади луѓе во светот.

Иницијативите кои што се фокусирани на семејството вклучуваат програми за родителство најобично тоа го прават доброволно самите и Поддршка во заедницата за деца во предучилишна возраст. Вториот се користи и за рано скрининг на проблематично однесување на детето. Превентивните иницијативи на училиште се широко распространети, предавање релативни социјални вештини вклучувајќи разрешување конфликт и отпор на притисок од врсниците може да биде дел од училиштата и наставната програма.

Посредувањето на врсниците е се популарно при што студентите се обучени да решаваат самите одреден конфликт. Исто така вообичаено е полицијата да биде вклучена но не постојано, вклучително и организирање програма за разговори и други организирани активности. Развиени се разновидни пристапи кои директно интервенираат кај децата во ризик, иако некои постапки се дискредитирани како на пример тактики за заплашување, други се дискредитирани и се сметаат за успешни кои брзо растат како на пример што е менторството на млади луѓе.

Организирањето на позитивни слободни активности често е примарен фокус, развивајќи позитивни односи со врсниците поттикнувајќи превентивни социјални вештини.

Иако специфичните наредби против антиосоцијалното однесување не се широко усвоени, многу земји имаат слични авторирани "статусни" мерки кои што се насочени против младите луѓе колективно или поединечно за ограничување на подкриминална активност вклучувајќи го и полициискиот час, вакви слични групи постојат и во врска со проширувањето на мрежата и човековите права.

4.ИСТРАГИ И ПРОЦЕСИ НА ОДЛУЧУВАЊЕ

Во препознавање на различните заштити потребни за децата и за да се хранат во подоцнежните процеси на одлучување на малолетничката правда, земјите често имаат различни полициски процедури за постапување со деца.

Некои земји имаат специјални полицајци, други пак имаат специфична обука за оние кои доаѓаат во контакт со деца. Постои особено дивергенција и загриженост за прописите за "застанување и пребарување", и различни овластувања дадени на полицијата директно да се користат против младите луѓе. Одложувањето во постапките се посебна загриженост меѓународно.

Проценетиот просек времето на истрага до гонењето се движи од три месеци до повеќе од една година. Главните дивергенции и дебати околу одлучувањето го опкружуваат степенот со кој младите треба да постапуваат преку формални судски канали или да се пренасочат од овие до понеформалните постапки кои што се фокусирани на децата. Од појавата во 1960 година голем број земји инсистираат на формално судење на младите луѓе.

Посебно е прашањето за правното застапување и застапувањето во судски рочишта контраверзен. Сепак постојат и практики ширум светот по континуитет на уништување и неформалност кон вистинско пренасочување за избегнување на било каков третман или пак одреден санкција.

Овие диверзии може да се воведе од страна на полицијата преку форми на предупредување како и од страна на други чувари на врата кои интервенираат пред случајот да стигне до судот или со замена на судот.

10.ЕВРОПСКА УНИЈА

1.ЕВРОПСКА УНИЈА

Европската Унија била формирана како економска организација и до сега ја стабилизирала и безбедноста во Европа. Документите кои што се усвоени од Европската Унија важни се и за Србија и за Словенија, но фактот дека Србија е кандидат за ЕУ, а Словенија е земја членка уште од 2004 година, Србија има тенденција да ги постигне сите услови за да ги исполни сите предуслови за прием во Европската Унија. Во тој процес потребно е да се почитуваат правилата и законите на Европската Унија. Пристапувањето на Србија во Евопската Унија е актуелна тема за идно проширување на ЕУ од 2012 година кога станала кандидат за пристапување.

Србија официјално аплицирала за членство на 22 декември 2009 година. Повеќето образовни и културни програми биле отворени за Србија. Српските граѓани можат да студираат во земјите на Европската Унија во рамките на неколку програми кои што се достапни за дипломирани студенти како и за постдипломски студии.

Словенија како земја членка има обврска да го усогласи своето национално законодавство со Европската Унија.

Стратегијата што треба да се развие (и треба да биде во најдобар интерес на детето) се посочува дека сите документи усвоени од Обединетите Нации и Советот на Европа, воведени на реакција на малолетникот, модел на деликвенција – одговорност и дека тој модел е усвоен од бројни членови – држави во Европа.[47]

2.ПОГЛЕД НА ПРЕВЕНЦИЈАТА ОД МАЛОЛЕТНИЧКАТА ДЕЛИКВЕНЦИЈА.

Се изразува заедничко верување дека за борба против малолетничката деликвенција тоа всушност е императив да се развие стратегија во ЕУ, но тоа е тешко бидејќи земјите членки имаат различни пристапи кон дефинирање на малолетничката деликвенција и разновидни системи за малолетничката правда засновани на различни модели и казнени системи како и разлики меѓу возрастите на малолетните криминалци одговорност.

Мислењето ги наведува економските и социо-еколошките кои влијаат на деликвентот како што е дисфункционално семејство, сиромаштија што доведува до маргинализација, академски неуспех, различни медиуми и насилни содржини, невработеност, дрога итн.

Исто така се нагласува фактот дека добрите политики се насочени кон превентивно образовниот третман во заедницата или центрите за интеграција на младите, како и за младите престапници кои се маргинализирани и од суштинското значење е тоа да се намали. Но не е само тоа туку и етничките малцинска.

Инвалидите, социјално исклучени се и постарите лица. Истакната е потребата од единство на европско ниво за борба против малолетничката деликвенција. Треба да се постигнат минимални стандарди и насоки меѓу земјите членки во рамките на политиката за малолетничка правда.

---

[47] Long, Alex, Sedley, David, (1987) "The Hellenistic Philosophers", Cambridge University Press, London

3.ПРЕПОРАКА ЗА ЕВРОПСКИТЕ ПРАВИЛА ЗА МАЛОЛЕТНИТЕ ПРЕСТАПНИЦИ

Предмет на санкциите/мерките била усвоена во 2008 година, каде што во преамбулата таа ги навела сите главни меѓународни документи со кои се регулира малолетничката деликвенција и се попречува имплементацијата на стандардите кои што се наведени во нив. Земјите членки треба да ги подобрат принципите кои што се споменати во тие документи односно во нивното национално законодавство и практика.

Целта всушност на документот е да се почитуваат правата и безбедноста на малолетниците со кои се соочуваат санкциите или мерките што при изготвувањето на тоа треба да се земе предив најдобриор интерес на детето, за санкциите треба да бидат сразмерни на стореното кривично дело.[48]

4.НАСОКИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА НА ПРАВДА КОЈ Е ПОВОЛНА ЗА ДЕЦА

Советот на Европа ги усвоила упатствата за да се утврди дека малолетничката правда е секогаш пријателски расположена кон децата, без разлика кои се и што направиле (Советот на Европа 2011). Притоа тие не се фокусирани само на малолетничката деликвенција туку и по постапката која се однесува на развод на миграција како и на посвојувањето но пред се и на насилството.

Најновиот документ е усвоен во 2010 година поради празнината во Законот и практиката кога станува збор на правото на правично судење. Сите негативни страни во минатото влијаеле за земјите членки и да направат нови насоки поради потребата да се подобри пристапот до правдата и да се подобри третманот на децата во судски и вонсудки постапки.

Дополнително документот ја нагласува важноста на подигањето на знаењето и свеста на професионалците кои работат со децата во постапките и важноста на адаптираната обука со цел да се гарантира најдобиот интерес на детето и доброто спроведување на правдата.

[48] Kızmaz, Zahir, (2018) „Is There A Relationship Between Migration And Crime? A Holistic View “, Journal of Bitlis Eren University Institute of Social Sciences, vol.7, nb.2, Bitlis: Bitlis Ereniversity

Фундаменталните принципи кои се наведени во упатствата гласат: најдобриот интерес на детето; учество односно право да се биде информиран и консултиран; принципот на недискриминација по која било основа и принципот на владеење на правото односно права на правично судење и правен совет. Насоките обезбедуваат сеопфатни мерки и инструменти со цел да се реформира системите за малолетничка правда имајќи ги предвид специфичните карактеристики на малолетниците како посебна категорија.

10.1.МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ ЗНАЧАЈНИ ЗА МАЛОЛЕТНИЧКА ПРАВДА

Постојат конкретни инструменти кои што ја регулираат групата на малолетници кои треба да имаат подобра заштита поради фактот дека припаѓаат на ранливата категорија на луѓе на кои што им е потребен посебен третман за да се создадат одредени можности за тие да се интегрираат во општеството. Овие инстурменти може да се поделат по организации кои ги усвоиле нив тоа се Обединети Нации, Советот на Европа и Европската Унија. Овие документи покрај тоа што го претставуваат правото тие исто така имаат и улога за одлучуваат, и покрај тоа што тие не се обврзувачки тие имаат влијание врз државите да се придржуваат кон прокламираните стандарди. Тоа е така поради тоа што престижните организации кои ги условиле, а најчесто државите сакаат да бидат почитувани во меѓународната заедница, па затоа се обидуваат да спроведат еден ден од препораките во националните законодавства.

Покрај тоа право им остава простор на националните законодавци да ги приспособат правилата на националните услови и тоа е од голема значење затоа што земјите членки се во различни фази на развој и сите правила не можат да се применат за сите нив.[49]

10.1.1.ДОКУМЕНТИ НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ

Обединетите Нации се најважните меѓународни организација со значителен број на земји членки, таа има околу 193 земји, па така важноста на оваа организација е очигледна. Обединетите Нации работат на многу полиња а едно од нив се човековите права, па така сите документи кои што се усвоени од оваа огранизација се од големо и

[49] Декларација на правата на детето (Женевска декларација од 1924), Geneva

суштинско значење. ОН забележале дека малолетничката деликвенција почнала да се зголемува од 1990 тите години и тоа постои категорија на деца во опасност да станат деликвенти поради тешките околности тие живеат.

Покрај тоа што проблемот со малолетничката деликвенција станува се покомплицирана и универзалните и програмите за спречување на криминалот се или не се опремени да се справат со сегашната реалност или не постојат. Па така за да се справиме со сето ова биле донесени многубројни документи.

Стандардните минимални правила на Обединетите Нации за администрација на малолетничката правда – Овие правила биле усвоени со резолуцијата на Генералното собрание од месец Ноември во 1985 година и тие биле познати уште тогаш како Пекинг правила. Тоа било првиот сеопфатен документ со основа за успешна работа на националните системи за малолетничка правда но и за реакција на државите на малолетничката деликвенција и заштита на дете во овие ситуации.

Се нагласува дека малолетничката правда ќе биде замислена како интегрален дел од националниот развоен процес на секоја земја во сеопфатна рамка на социјалн правда за сите малолетници со што во исто време придонесува за заштита на младите и одржување на мирен поредок во општеството.

Но да се напомене дека правила од Пекинг не се договор, така што документот не е обврзувачки на земјите членки. Документот прокламира дека правилата треба да се почитуваат од моментот на лишување од слобода до оној момент кога ќе ја напушти установата, во одредени процесни фази кој малолетникот треба да помине во текот на кривичната постапка.

Правила на Обединетите Нации за затита на малолетници кои што се лишени од нивната слобода – документот кој бил усвоен од Генералното собрание во Декември 1990 година и ги надополнува правилата од Пекинг. Покрај тоа, тоа всушност е најсеопфатен документ со минимални стандарди и процедури кои треба да бидат во следењето на случаите за лишување од слобода на малолетниците. Овие стандарди се компитабилни со човековите права и основните слободи. Главната цел на тоа е успешна асимилација во општеството, за да се постигне тоа е важно да се подигне и пред се јавната свест дека младите престапници треба да бидат интегрирани и прифатени во општеството.

Принципот на недискриминација треба да се следи без никаква дискриминација како што се националноста, етничката припадност, расата, полот, социјален статус, возраста и било какви други предрасуди. Најважно е дека лишувањето од слобода на

малолетникот треба да биде диспозиција во краен случај и за минималниот неоходен период и треба да се ограничи на исклучителни случаи. Секогаш е потребно малолетникот да има преведувач за нивниот национален јазик доколку не го разбираат јазикот во притворските установи или јазикот на постапката особено за лекарски преглед и за дисциплинска постапка.[50]

Стандардните минимални правила на Обединетите Нации на одредени мерки – Овие правила биле усвоени на Обединетите Нации од генералното Собрание во 1990 година и тие биле наречени Токиски правила. Одговарањето на малолетничкиот криминал на репресивните начини и само затворањето на малолетникот не се ефикасен во сузбивањето на малолетничкиот криминал. Така Токсиските правила ја промовираат употребата на непритворските мерки за престапниците со цел да се намали употребата[51] на затворската казна. Треба да се земе предвид човековите права, социјалната правда и рехалибитацијата при изрекувањето на мерката вонпритвор. Овие правила на Токио најмеќе инсистираат на воспоставување на рамнотежа помеѓу правата на поединечните престапници, правата на жртвите и грижата на општеството за јавната безбедност и криминалот за превенција.[52]

Во одреден член се кажува дека треба да се дадат овластување на полицијата и на обвинителството да се ослободи сторителот или да прогласи алернативи доколку веруваат дека тоа не е од клучно значење. Мерките вонпритвор гласат: вербални санкции како опомена, опомена и предупредување, условно празнење, статусни казни, економски санкции и парични казни како што се парични казни и дневни казни, враќање на жртвата или налог за надомест на штета, условна или одложена казна, условна казна и судски надзор, налог за општествено корисна работа, упатување во центар со присуство, домашен притвор, кој било друг начин на вонинституционален третман и некоја комбинација од мерките кои што се наведени погоре.

Правилата го нагласуваат големото значење на заедницата и нејзината улога во превенцијата и сузбивањето на малолетничката деликвенција за да ги охрабри волонтерите и другите заедници.

10.1.2.СОВЕТОТ НА ЕВРОПА

[50] Европска конвенција на Советот на Европа за остварување на детските права, (European Convention on the Exercise of Children's Rights) 1996.

[52] Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права (International Covenant on Economic, Social and Cultura Европска конвенција на Советот на Европа за остварување на детските права, (European Convention on the Exercise of Children's Rights) 1996 l Rights).

Инструментите од Советот на Европа обезбедуваат регионални регулативни за исправување малолетничка деликвенција. Важно е да се напомене и да се истакне дека овие организации ја препознаваат малолетничката деликвенција како проблем, освен другите работи кои се во нејзиниот фокус и со цел да се справи ова, така Советот на Европа усвојува бројни документи.

Постои значителен број на документи кои се релевантни за малолетничката правда и имајќи предвид дека инструментите од оваа организација се ориентирани на регионално ниво, некои главни препораки се веќе наведени.

Препорака за социјална реакција на малолетничката деликвенција – Фокусот на оваа препорака е донесена во 1987 година е дека сите мерки кон малолетникот прекршителите треба да имаат воспитно образовен карактер поради фактот што малолетниците се во процес на раст и на развој.

Има потреба и тоа да зе земе во предвид, тоа сугерира дека и социјалната интеграција на малолетникот важни се деликвентите и спречувањето на прекршоците. Превенцијата може да се постигне со усвојување политики кои ја поддржуваат интеграцијата на младите преку помош во училиштата или организациите кои работат со млади луѓе.

Се прогласува важноста на медијацијата со цел да се спречи влегувањето во криминал на правосудниот систем. Но кога станува збор за обвинителството, правилата што треба да се почитуваат се веќе наведени.

Препорака за социјална реакција на малолетничката деликвенција – Помеѓу младите кои доаѓаат од мигрантските семејства усвојувањето на оваа препорака во 1988 година ги ставила светлата на втората генерација на мигрантите во Европа кои заслужуваат посебно внимание. Од суштинско значење е да се обезбедат можностите за нив интеграција во општеството, во фокусот на препораката се поликите за социјална интеграција на луѓето кои не припаѓаат на националното мнозинство како усвојување на законодавството и дискриминаторски третман на недржавјани. Притоа се нагласува и промоција на нивното пристапување во општеството со стекнување на националноста, учество во објекти за млади луѓе, обезбедување помош на семејството и давање можност за образование.

Може да се заклучи дека овие деца се маргинализирани и поради таа причина ги има повеќе можности тие да извршат кривично дело и дека е клучно да се интегрираат

и да се обезбедат со можности да не бидат дискриминирани од мнозинството во Европа.

Препорака за улогата на раната психосоцијална интервенција во спречување на криминалитетот – Комитетот на министи ја усвои оваа препорака во 2000 година. Таа го обрнува вниманието на промените во кривичните дела што ги прават младите и тоа што тие што прават прекршок во помлада возраст најверојатно ќе станат сериозни криминалци.

Децата се во процес на раст, на психички и на физички период, па треба да се работи на нивната социјализација и за да се постигне тоа инклузија на семејството и пријателите е клучно значење. Спречувањето на криминалитетот го дегинира како средства мерки и активности кои што се насочени конкретно да се намали веројатноста за вклучување на постојано криминално однесување во иднина наспроти криминалот и превенцијата преку намалување на бројот и сериозноста на сторените прекршоци. Земјите членки треба да работат на спречувањето на криминалот и унапредувањето на заштитните фактори со да се фокусираат на примарната средина на детето односно училиштето на маалото каде што живее инт, и се во најдобар интерес на детето да биде. Се препорачува да се индетификуваат и да работат со деца во ризик.

Програмите за превенција и интервенции треба да се имплементираат во националните тела, исто така соработката на образовните, на здравствените, на центрите за социјална помош, со полицијата исто така, со волонтерскиот и приватниот сектор е многу важен.

Препорака до земјите членки во врска со новите начини на справување со малолетничката деликвенција и улогата на малолетничката правда – Оваа препорака е донесена во 2003 година и покрај тоа што малоленичката деликвенција не се искачува нагло ја посочува тежината на оваа појава и потребата од новите начини на справување со тоа.

Потребно е да се имплементира стратегијата која што е заснована на заедница за да се спречи малолетникот да прави прекршоци со клучните актери како што се семејството, соседството, училиштето и нивните врсници. Така тоа е всушност и многу јасно е дека соработката помеѓу државните и недржавните актери е од витално значење. За постигнување на целта списокот на новите одговори е даден во дел со некои главни т.н поени, тоа се:

1. Треба да се почитува потребата на малолетникот, со почитување на нивото на неговиот развој;

2. Одржување на алтернативи за гонење е главната работа;
3. Кога ќе се утврди дека полнолетните помлади од дваесет и една година не одговараат за своите дела делува како полнолетни лица, постапката треба да биде исто како онаа за малолетниците;
4. Корисност од вклучување на семејството и преземање на обврски како и користење на медијација, репарација и раставрација на жртвата секогаш кога тоа е можно;
5. Принципот на пропорционалност е клучен при најкратката можна постапка;
6. Се определува рокот на старателството да не биде подолг од шест месеци;
7. Додека малолетниците се во притвор, спецификите на групата во која припаѓаат како што е нивниот статус возраста и треба да се земат предвид посебните барања;
8. Треба да се користат алтернативите за притвор, на пример сместување кај роднина, згрижувачки семејства или други форми на поддржано сместување и како последно е
9. Од почетокот на реченицата е многу важно да се започне со работа на подготовката за правилен живот во здрава животна средина по отпуштање од установата. Образование и вработувањето на малолетни лица се од клучно значење за усвојување одговорности за да се постигне ресоцијализација.

Препорака за Европските правила за малолетни престапници, предмет на санкции или мерки – Препораката била усвоена во 2008, во прембулата таа ги наведува сите главни меѓународни документи со кои се регулира малолетничката деликвенција и се препорачува имплементација на стандардите кои што се наведени во нив.

Земјите членки треба да ги подобрат принципите кои што се споменати во овие документи во нивното национално законодавство и практика. Целта на документот е да се почитуваат правата и безбедноста на малолетниците со кои се соочуваат санкции или мерки.

При изговарањето на тоа треба да се земе предвид најдобриот интерес на детето и санкциите треба да бидат сразмерни на стореното кривично дело но според индивидуални околности на секој малолетник односно сторител.

Насоки на Советот на Европа за правда половна за деца – Советот на Европа ги усвои упатствата за да утврди дека малолетничката правда е секогаш пријателски расположена кон децата без разлика кои се и што направиле. Притоа тие не се

фокусирани само на малолетничката деликвенција и деликвентите, туку и по постапката која се однесува на развој, за миграција, за насилство како и на посвојување.

Најновиот документ е усвоен во 2010 година поради празнината што ја има зо законот и практиката кога станува збор на правото на правичното судење. Сите негативни страни во минатото влијаеле на земјите членки да направат нови насоки поради потребата да се подобри пристапот до правдата и да се подобри третманот на децата во судски и вонсудки постапки. Документот уште ја нагласува важноста на подигањето на знаењето и свеста на професионалците кои работат со деца во постапките и исто така важноста на адаптираната обука со цел да се гарантира најдобиот интерес на детето и доброто спроведување на правдата. Детално се дефинирани процесите што се спроведуваат пред и за време на постапката.

Фундаменталните принципи кои што се наведени во упатствата се: учество за правата на детето, за најдобрио интерес на детето, за почитување на достоинството на детето, принципот на недискриминација по било која основа како и принципот на владеење на правото како што е правен советот на правично судење, пристапот на судиите, правото на жалба итн.[53]

[53] Европска конвенција на Советот на Европа за остварување на детските права, (European Convention on the Exercise of Children's Rights) 1996

ЗАКЛУЧОК

Денес борбата во општеството за заштитата на правата на децата е всушност еден вид борба за да се унапредат нивните права, но пред се мора да се напомене дека стубот на правдата на деца ја чинат Законот за правда на деца како и Конвенцијата на правата на детето.

Јасно ни е дека постојат многу прописи, многу правила и протоколи кои што ја опфаќаат целата заштита на детето и се однесуваат на спречување на деликвенцијата, на спроведувањето на детската правда како и на заштита на децата кои што им е одземена слободата на движење.

Малолетничката деликвенција во последните 10 години може да се каже и погоре е покажано дека ја зголемува стапката на деца престпници, постои еден факт кој го означува не само зголемувањето на бројката на деликвенцијата туку и тоа што децата се повеќе стануваат и дел односно учествуваат во многу посериозни кривични дела тоа сепак укажува на недоволна ангажираност на општеството околу превенцијата на малолетничката деликвенција.

Кога станува збор на малолетничка деликвенција јасно е дека целата оваа проблематика се истражува од апект на оние деца кои што се јавуваат и се покажуваат во општеството како деликвенти, па тргнувајќи и оттука може да се каже дека повеќето програми за превенција на малолетничка деликвенција се однесуваат највеќе за да се

намали стапката на деликвенцијата како и да постојат алтернативни начини за решавање на споровите.

Во Македонија во последните отприлика 12/13 години се направени неколку измени во врска со заштита на децата во ризик најпрво со Законот за малолетничка правда од 2007 година а потоа и со Законот за правда на деца во 2013 година. Дете во ризик се смета секое дете има наполнето 7 години а нема наполнето уште 18 години со одредена попреченост, со пречки во менталниот развој, се работи за жртва на насилство, отежната воспитна функција на родителот итн.

Кога ќе тргнеме од дете односно од поимот дете секоја држава, се подрзбира дека го смета детето односно малолетникот кој нема наполнето 18 години од својот живот, па така како главни карактеристики за права на децата накратко можам да ги издвојам благосостојбата на детето, заштитата на нивните права и принципот на најдобар интерес на детето. Но денес може да се каже дека е и скоро невозможно да постои заштита на деца без меѓународните конвенции и нивната заштита.

За да може да се оцени развојот на детето во законите пред се е многу битно да се прикаже целосно историјата за развојот на детето, односно правата на детето. Сепак историјата покажува дека науката почнала да се занимава за правата на децата подоцна.

Целата проблематика за малолетничката деликвенција не само што е врзана со криминологијата и со казненот право таа има допирни точки и со психологијата кај децата во развојните фази од првата година па се до периодот на пубертет како и последната фаза од детството.

Сепак едукативните програми кои што се направени за децата имаат големо влијание врз нив и големо значење за малолетничката деликвенција затоа што голем дел од учениците и се доволно запознаени со терминот деликвенција и што значи деликвентни активности, па затоа овие едукативни програми се многу важни за децата. Уште, околу превенцијата на малолетничката деликвенција е врсничката медијација која што се смета дека е модел на медијација и која што е доста потребна и кај нас, во нашата држава, оваа медијација дефинитивно покажува добри и успешни резултати.

Добрите работи од оваа врсничка медијација е тоа што создава добри меѓучовечки односи помеѓу другарчињата односно врсниците, се избегнува педагошки мерки во училиштата, се избегнува намалувањето на поведението во училиштата како и намалувањето на стапката на тепачки и многу други бенифиции.

Додека кај ризикот на криминалитет овде голема улога има и полицијата, се со цел да се намали стапката на кривичните дела и да се спречи криминалот околу децата,

да не се шири, па така е потребно највеќе работењето на полицијата во врска со оваа проблематика која и те како има огромно влијание за заплашување на децата. Овде секако станува збор за добро обучени полицајци кои многу добро ја познаваат детската правда и состојбата на малолетничката деликвенција во државата.

За крај општо гледано сепак мое мислење е дека детето се смета во ранливата категорија, исто така е личност која што се развива и е во тек на развој и подлежи на огромно влијанија во општеството и секојдневната дружба со другари и врсници, така паѓа под нивно влијание и прави многу негативни работи со оглед на неговиот неофорен карактер истите да ги прави и да ги прифати но без да ги разбира последиците од таквите негативни работи. Имаме за цел да ја избегнеме ваквата ситуација најпрво семејство а потоа и општеството, мораме заедно да дејствуваме за превенцијата на било каков ризик кој може да придонесе до деликвенција.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Учебници и статии

- Алексоски, Стеван, (2010) "Криминологија", Универзитет Гоце Делчев, Штип
- Арнаудовски, Љупчо, (2007) „Криминологија", Скопје: 2-ри Август Ц-Штип Арнаудовски, Љупчо.
- Арнаудовски, Љупчо, Груевска, Дракулевски, Александра, (2013) „Пенологија-Прв дел", Скопје: 2-ри Август Ц-Штип . Арнаудовски, Љупчо, Груевска, Дракулевски, Александра, (2011) „Закон за извршување на санкциите, интегрален текст со предговор кратки објаснувања и регистар на поимите-со прилози",
- Арнаудовски, Љупчо, Велкова, Татјана, (2017) „Социјална Патологија" Скопје: 2- риАвгуст Ц Штип
- Арнаудовски, Љупчо, (2007) „Откривање на криминалитетот", Зборник на Правниот факултет Јустинијан Први-Скопје, Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први"
- Арнаудовски, Љупчо, (2000) „Општ пристап кон концептот за превенција на малолетничката деликвенција", „Малолетничка деликвенција- превентивен акционан план за Македонија.

- Бужаровска, Лажетиќ, Гордана; Димитријоска, Сунчица, (2015) „ Ризик факторите за повторништво кај децата заради подобра превенција на детското престапништво, Скопје: Државен совет за превенција од детско престапништво
- Годишик на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“
- Давитковски, Борче; Бужаровска, Гордана; Калајџиев, Гордан; Мицковиќ, Дејан, Груевска Дракулевски, Александра, (2009) „Компаративен преглед на законодавството во Македонија и Конвенцијата за правата на детето, Скопје:УНИЦЕФ
- Ибиш, Ебру, (2018) „Феноменологија на малолетничкиот криминалитет во Република Македонја“, Интегрирана корпоративна безбедност и дигиталните трансформации. Скопје: Асоцијација за корпоративна безбедност
- Ибиш, Ебру, (2017) „Карактеристики на медијација и врсничка медијација за малолетници на возраст од 15 до 18 години“.
- Интер-етнички дијалог и соработка помеѓу младите во Македонија, Скопје: Институт за истражување на политики и добро владеење
- Јовевски, Лазар, Трајанов, Стојан, (2014) „Прирачник за заштита на малолетници на работно место“, Кочани: Стоби Трејд Кочани
- Камбовски, Владо, (2006) „Казнено право-Општ дел“, Скопје: Универзитет Св. Кирил и Методиј
- Камбовски, Владо, Велкова, Татјана, (2008) „Малолетничка Правда“, Скопје: 2-ри Август Ц-Штип.
- Knežević, Saša, (2010) “Maloletnićko Krivićno Pravo: materijalno procesno i izvršno“, Niš: Centar ya publikacija Pravnog Fakulteta
- Long, Alex, Sedley, David, (1987) “The Hellenistic Philosophers”, Cambridge University Press, London
- Марковић, Иванка, (2007) „Основи криминологије“, Бања Лука:Правни факултет
- Maas R. Jefferey, Vito, F. Gennaro, (2011) “Criminology-Theory, Research, and Policy” Jones&Bartlett Learning, Burlington
- Meadows, J. David, (2013) “Beyond Custodial Sentences: Restorative Justice as a Community-Based Approach to Resolution in the Juvenile Court System”, 3red International Crime And Punishment Film Festival Juvenile Justice, Istanbul

- Jašovič, Žarko, (1977) „Kompleksan i dinamički marksistički pristup etiologiiprestupnićkog ponašanja mladih, Beograd.
- Јовашевић, Драган, (2006) „Лексикон кривичног права“,Београд: Службени гласник . Jovašević, Dragan, Kostić Miomira, (2012) „Politika suzbijanja kriminaliteta“, Niš: Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu
- Европска конвенција на Советот на Европа за остварување на детските права, (European Convention on the Exercise of Children's Rights) 1996.

Нормативни акти

- Борба против трговија со луѓе, (2008) Скопје: Здружение за помош и поддршка на жени, деца и семејства под ризик.
- Конвенција за правата на детето (Convention on the Rights of the Child), Службен лист на СФРЈ бр. 15/90- Службен весник на РМ 1993
- Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights).
- Meena, Tejedra, (2016) “Psycological Teories of Juvenile Delinquency-A criminological perspective”, Jodhpur National Law University, India
- Јаќимоски, Јорде; Трајанов, Стојан; Новковска, Благица; Марковиќ, Маријана; Серафимовска, Елеонора; Абдулаи, Јонуз; Мемети, Мемет, (2013) “Невработеност ризици и предизвици“,Универзитет Св. Кирил и Методиј Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје Камбовски, Владо, (2011) „Казнено право-Општ дел“, Скопје: Универзитет Св. Кирил и Методиј
- Бужаровска, Лажетиќ, Гордана; Нанев, Лазар; Кошевалиска, Олга, (2015) „Кривично постапување спрема децата во ризик и во судир со законот“, Скопје:Правен Факултет Јустинијан Први
- Mitchell, Kimberly, Finkelhor, David, Wolak, Janis,(2010) “Conceptualizing Juvenile Prostitution as Child Maltreatment: Findings from the National Juvenile Prostitution Study”, Durham: University of New Hampshire
- Конвенција за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, (Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse), 2007.
- Факултативен протокол кон конвенцијата за правата на децата кој се однесува на вклучување на децата во вооружени конфликти (Optional Protocol to the

Convention on the Rights of the Child on the involment of children in armed conflicts), Службен весник на Македонија бр. 44/2003.

- Kızmaz, Zahir, (2018) „Is There A Relationship Between Migration And Crime? A Holistic View “, Journal of Bitlis Eren University Institute of Social Sciences, vol.7, nb.2, Bitlis: Bitlis Ereniversity
- Декларација на правата на детето (Женевска декларација од 1924), Geneva
- Jašović, Žarko, (1965) „Pojam, obim I dinamika prestupništva omladine, Pravni život
- Конвенција за правата на детето (Convention on the Rights of the Child), Службен лист на СФРЈ бр. 15/90- Службен весник на РМ 1993.
- Совет на Европа, Комитет на министри Препорака (2000) на Комитетот на Министри на земјите членки за улогата на раната психосоцијална интервенција во спречувањето на криминалитетот.
- Maloljetnička Delinkvencija Uzroci i Prevencija, Stanje u Bosni I Hercegovini, Sarajevo: Global Analitika
- Mannheim, Hermann, (1965) „Comparative Criminology“, Great Britain: Routledge and Kegan Pau
- Larry, J. Siegel, (2011) „Criminology-The Core“, USA: Wadsworth Cengage Learning

Домашни Закони

- Закон за заштита на децата, Службен весник 150/15
- Закон за малолетничка правда., Службен весник 38/2005
- Закон за правда за деца, Службен весник 148/2013
- Закон за прекршоци, Службен весник 08-315/1
- Закон за работни односи, Службен весник 35/2006
- Закон за семејство, Службен весник 153/2014
- Закон за пробација, Службен весник бр.226
- Закон за прекршоци против јавен ред и мир, Службен весник 152/2015
- Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, Службен весник 138/14
- Кривичен законик, Службен весник 37/96

Веб страни

- repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/40760/1/S1601046_en.pdf
- www.impactlaw.com/criminal-law/juvenile/prevention
- impactlaw.com/criminal-law/juvenile/system/history
- impactlaw.com/criminal-law/juvenile/system
- impactlaw.com/criminal-law/juvenile/cases
- impactlaw.com/criminal-law/juvenile
- scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2038&context=jclc
- lausanne.org/content/statement/children-at-risk-missional-definition
- betterhealth.vic.gov.au/health/servicesandsupport/Children-and-families-at-risk-due-to-living-circumstances#children-most-at-risk
- sos-childrensvillages.org/getmedia/dcdbf23b-76ee-Child-at-Risk-Report-2016-ECOM-FINAL.pdf
- vikaspedia.in/social-welfare/women-and-child-development/child-development-1/children-in-conflict-with-law
- childhub.org/sites/default/files/library/attachments/325_390_EN_original.pdf
- childsrights.org/documents/sensibilisation/themes-principaux/juvenile_justice.pdf
- repository.gchumanrights.org/bitstream/handle/20.500.11825/595/Todorovic.pdf?se
- highspeedtraining.co.uk/hub/child-development-in-early-years/
- researchgate.net/publication/326088642_JUVENILE_SANCTIONS_IN_COMPARATIVE_CRIMINAL_LAW
- scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3816&context=jclc
- nu.edu/resources/popular-theories-of-sociology/
- us.sagepub.com/sites/default/files/upmassets/73141_book_item_73141.pdf
- oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190201098.001.0001/acrefore-9780190201098-e-89
- nobaproject.com/modules/the-psychodynamic-perspective
- cmapspublic2.ihmc.us/rid=1LQNB555Y-Q6MS73-1SGW/Self%20Understanding_Gender%20Development.pdf
- dera.ioe.ac.uk/7996/1/Cross_national_final.pdf
- cram.com/essay/Psychological-And-Biological-Aspects-Of-Child-Development/P3NSN6SYHMQW
- extension.psu.edu/set-limits-to-reduce-youth-problem-behaviors-and-teach-responsibility
- archive.crin.org/en/home/ages/europe.html
- repository.gchumanrights.org/bitstream/handle/20.500.11825/595/Todorovic.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- repository.gchumanrights.org/bitstream/handle/20.500.11825/595/Todorovic.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- eprints.ugd.edu.mk/21483/1/Child%20delinquency%20in%20Macedonia%20in%2010%20year%20period.pdf